

Selvbestemmelse og oppdragelse

En teoretisk analyse av oppdragelsens påvirkning på utviklingen av selvbestemmelse

Marit Svennevig Hagen og Merete Rugdal Haugstvedt

Masteroppgave i pedagogikk

Allmenn studieretning

UNIVERSITETET I OSLO

April 2007

Sammendrag av masteroppgaven i pedagogikk

Tittel:

Selvbestemmelse og oppdragelse

En teoretisk analyse av oppdragelsens påvirkning på utviklingen av selvbestemmelse

Av:

Marit Svennevig Hagen og Merete Rugdal Haugstvedt

Eksamen:

Masteroppgave i allmenn pedagogikk, PED 4390

Semester:

Våren 2007

Stikkord:

- Motivasjon
- Selvbestemmelse
- Oppdragelse

1) Problemstilling

Hensikten med oppgaven er å rette fokus mot oppdragelse som en påvirkningsfaktor på utviklingen av selvbestemmelsen, og hvilken betydning behovstilfredsstillelse har for individets subjektive velvære. Oppdragelse er et populært tema som stadig blir debattert i mediene. Det diskuteres blant annet hvorfor oppdragelse er viktig, hvordan det er mulig å oppdra barn på best mulig måte og hvem som er viktige oppdragere i dagens samfunn. Vår oppgave handler om individets selvbestemmelse og betydningen av at den blir støttet gjennom foreldrenes oppdragelse.

Oppgavens problemstilling er følgende: *Hvilken sammenheng er det mellom behovstilfredsstillelse og subjektivt velvære? Hvilken sammenheng er det mellom begrepet 'autonomistøtte' hos Deci og Ryan og 'foreldrestiler' hos Baumrind, og hvordan kan de ulike foreldrestilene støtte eller svekke tilfredsstillelsen av behovene for autonomi, kompetanse og relasjoner?*

Flere teoretikere har interessert seg for individets selvforståelse. Spørsmål som for eksempel hvorfor enkelte føler seg som aktører i eget liv, og opplever sine handlingene som selvbestemte, mens andre føler seg som brikker, som blir styrt av andre, er aktuelle (deCharms 1968; Nygård 1993). I oppgaven forsøker vi å vise at individets følelse av selvbestemmelse og velvære er vesentlig ikke bare for individet selv, men også for samfunnet. Mennesker som føler seg som aktører, handler mer bevisst og kan lettere føle seg som en del av et sosialt fellesskap enn de som føler seg som brikker.

Sentralt i oppgaven er selvbestemmelsesteorien og to studier av oppdragelse og foreldrestiler utført av Diana Baumrind. Selvbestemmelsesteorien (SDT) er en motivasjonsteori som fokuserer på at mennesket har tre grunnleggende psykologiske behov: autonomi, kompetanse og relasjoner (Deci & Ryan 1985). Diana Baumrind har gjort flere studier av oppdragelse. Oppgaven konsentrerer seg om hennes studier fra 1967 og 1971. Baumrind deler foreldrenes oppdragelsespraksis inn i ulike foreldrestiler. Oppgaven konsentrerer seg om tre hovedinndelinger av foreldrestilene: de autoritative, autoritære og ettergivende foreldrene (Baumrind 1967; Baumrind 1971).

2) Metode

Oppgaven består av en analyse av selvbestemmelsesteori og to av Diana Baumrinds studier av oppdragelse. For å kunne se om det er en sammenheng mellom begrepet 'autonomistøtte' hos Deci og Ryan og 'foreldrestiler' hos Baumrind, har det vært viktig å fordype seg i litteratur innenfor selvbestemmelsesteorien og foreta en analyse av studiene til Baumrind. For å kunne finne nødvendig informasjon i Baumrinds forskningsrapporter har bakgrunnskunnskap om statistikk og metode vært viktig. For det første har vi vurdert om det kan være en sammenheng mellom behovstilfredsstillelse og individets subjektive velvære. For det andre har vi sammenlignet selvbestemmelsesteoriens kriterier for en autonomistøttende oppdragelseskontekst opp mot foreldrestilene til Baumrind. Kriteriene innenfor SDT består av tre sosial-kontekstuelle dimensjoner: autonomistøtte, struktur og

involvering. Vi har vurdert om de autoritative, autoritære og ettergivende foreldrene benytter disse dimensjonene i oppdragelsen av barna. For det tredje har vi sett på om resultatene av barnas atferd innenfor hver foreldrestil samsvarer med den atferden selvbestemmelsesteorien forventer av enten en autonomistøttende eller kontrollerende oppdragelsespraksis. Vi har diskutert hvordan de ulike foreldrestilene kan støtte eller svekke tilfredsstillelsen av behovene for autonomi, kompetanse og relasjoner.

Analysen kan ses i et hermeneutisk perspektiv. Vår tolkning er preget av vår egen forforståelse og refleksjon omkring temaet. Vi har begge vært like delaktige gjennom hele prosessen, og begge står ansvarlige for alle deler av oppgaven. Det har vært fruktbart med tanke på vår analyse. Samarbeidet har ført til flere perspektiver, som har hatt verdi for oppgaven.

Gjennom prosessen med masteroppgaven har vi vært like deltakende i både planleggingen og gjennomføringen av oppgaven. Arbeidsfordelingen har vært utført på følgende måte: Marit har hatt hovedansvaret for kapitlene om selvbestemmelsesteorien, mens Merete har hatt hovedansvaret for kapitlene om Baumrind. Ettersom vi sammen har planlagt oppbyggingen av alle kapitlene, og gitt hverandre tilbakemeldinger og kommentarer på teksten, har det vært nødvendig at begge har fordypet seg i all litteratur som er benyttet i oppgaven. Dette har også vært en forutsetning for at begge skulle få mulighet til å bidra i diskusjonsdelen.

3) Kilder

I oppgaven har vi først og fremst benyttet litteratur innenfor selvbestemmelsesteorien, blant annet av Edward L. Deci, Richard M. Ryan og Wendy S. Grolnick, og to studier av Diana Baumrind fra 1967 og 1971. Tekster av andre forfattere både innenfor selvbestemmelsesteorien og oppdragelsesforskning, og i tillegg annen teoretisk litteratur, er også benyttet.

4) Hovedkonklusjoner

Vår teoretiske analyse viser at til tross for at selvbestemmelsesteorien og studiene til Baumrind er hentet fra ulike retninger, kan vi finne en sammenheng mellom begrepet 'autonomistøtte' hos Deci og Ryan og 'foreldrestiler' hos Baumrind. I oppgaven viser vi at

resultater fra studier innenfor SDT og resultatene i studiene til Baumrind kan gi en gjensidig støtte til hverandre.

Studier innenfor SDT viser at barn av autonomistøttende foreldre er de som best får tilfredsstilt behovene for autonomi, kompetanse og relasjoner. Barna er mer selvbestemte, indre motiverte, har bedre selvtillit, tilfredshet og helse enn barn av kontrollerende foreldre. Funnene er i overensstemmelse med resultatene i Baumrinds studier. Vår sammenligning og analyse viser at de autoritative foreldrene i stor grad benytter seg av autonomistøtte, struktur og involvering. Det er disse som i et SDT-perspektiv er autonomistøttende foreldre, som tilfredsstiller barnas grunnleggende psykologiske behov, og dermed støtter deres selvbestemmelse og velvære. Resultatene til barna til autoritære og ettergivende foreldre viser at deres atferd bærer preg av mindre velvære. Barn av autoritære foreldre er sterkt utsatt for kontroll. Barnas atferd viser lav mestringsorientering, liten målrettethet, de er tilbaketrukne og kan oppføre seg aggressivt i stressede situasjoner. Barna av de ettergivende foreldrene er mindre tilfredse og har lavere selvtillit. Foreldrestilen bærer preg av dårlig kommunikasjon med barna, lite struktur og kontroll. Det vil si at barna innenfor mønstrene skårer lavt på velvære-variabler. Dette er i overensstemmelse med forventningene SDT har til barn som ikke opplever at foreldrene bruker autonomistøtte, struktur og involvering i oppdragelsen.

Denne oppgaven retter søkelyset mot betydningen av en autonomistøttende oppdragelseskontekst. Den viser at foreldrenes atferd kan påvirke barna, og at forholdet mellom foreldre og barn ikke er likegyldig. Når individet får tilfredsstilt de grunnleggende psykologiske behovene, føler seg selvbestemt, indre motivert og har subjektivt velvære, kan det føle seg som en aktør i eget liv, et handlende menneske som føler tilhørighet i det sosiale miljøet. Dette er viktig for at et individ skal kunne føle seg som en deltaker i samfunnet det lever i, med betydning og innflytelse i det sosiale miljøet.

Forord

Når vi nå er ferdig med masteroppgaven, kan vi se tilbake på en prosess som har vært både spennende og lærerrik. Etter flere år på universitetet med hovedsakelig individuelt arbeid har det vært fint å få mulighet til å samarbeide om et større prosjekt. Vår opplevelse av å være to om en masteroppgave er utelukkende positiv. Samarbeidet har blant annet gitt oss nyttig erfaring med å gi tilbakemeldinger og få respons på eget arbeid, og dessuten åpnet for spennende diskusjoner og refleksjoner.

Men det er ikke bare det gode samarbeidet oss imellom som har gjort dette til en spennende og lærerik prosess. Vi vil gjerne få rette en stor takk til vår veileder Hallgeir Halvari, som har gitt oss god veiledning og oppfølging gjennom hele prosessen. Vi har satt stor pris på hyggelige møter med nyttige faglige innspill og konstruktive tilbakemeldinger som har gjort oss trygge på eget arbeid.

Vi vil takke Hilde for korrekturlesning. En takk også til medstudenter på Helga Eng for hyggelige faglige og utenomfaglige samtaler og støtte underveis. Ane og Ragna fortjener en takk for koselige middager og faglige innspill.

Til slutt vil vi takke venner og familie for god støtte og oppmuntring. Spesielt vil vi takke Øyvind og Jon Olav for tålmodighet og forståelse.

Marit og Merete

Blindern, april 2007

Innhold

SAMMENDRAG AV MASTEROPPGAVEN I PEDAGOGIKK.....	2
FORORD	6
INNHold	7
1. INNLEDNING	11
2. VELVÆRE.....	16
Hedonistisk velvære	16
Eudaimonisk velvære	18
2.2 SELVBESTEMMELSESTEORI OG VELVÆRE	20
3. SELVBESTEMMELSESTEORI	26
3.1 MOTIVASJON.....	27
Indre motivasjon	27
Ytre motivasjon	29
3.2 COGNITIVE EVALUATION THEORY – CET	30
3.3 ORGANISMIC INTEGRATION THEORY – OIT	32
3.4 CAUSALITY ORIENTATIONS THEORY – COT	35
Autonomiorientering	36
Kontrollorientering	36
Apersonlig orientering.....	37
3.5 SOSIAL PÅVIRKNING PÅ UTVIKLINGEN AV SELVBESTEMMELSE	38
Autonomi	40
Kompetanse.....	45
Relasjoner.....	49
Oppsummering	50

4. DIANA BAUMRIND – EMPIRISK STUDIE 1967	52
Utvalg.....	52
4.2 BARNAS ATFERD	52
Måling av barnas atferd	52
Resultater – ulike mønstre for barns atferd	54
4.3 FORELDRENES OPPDRAGELSESPRAKSIS	55
Måling av foreldrenes oppdragelsespraksis.....	56
4.4 RESULTATDEL	58
Hypoteser.....	58
Resultater	59
Diskusjon av resultater.....	62
Ulike foreldrestiler	63
5. DIANA BAUMRIND – EMPIRISK STUDIE 1971	65
Utvalg.....	67
5.2 FORELDRENES OPPDRAGELSESPRAKSIS	67
5.3 BARNAS ATFERD	70
5.4 RESULTATER – DE ULIKE FORELDRESTILENE	72
De autoritative foreldrene	73
De autoritære foreldrene	74
De ettergivende foreldrene	75
De avvisende-forsømmende foreldrene	77
Barnas atferd i forhold til foreldrestilene.....	78
5.5 OPPSUMMERING	80
5.6 METODE: STUDIER FRA 1967 OG 1971.....	81
Indre validitet.....	82

Begrepsvaliditet	85
Ytre validitet	90
Oppsummering	96
6. DISKUSJON AV BAUMRIND VERSUS SDT	97
Kontroll versus struktur.....	101
Autonomi versus uavhengighet	102
6.2 AUTORITATIVE FORELDRE	104
Autonomistøtte	104
Struktur.....	105
Involvering.....	107
Barnas atferd.....	108
Oppsummering	112
6.3 AUTORITÆRE FORELDRE	112
Autonomistøtte	112
Struktur.....	115
Involvering.....	117
Barnas atferd.....	118
Oppsummering	124
6.4 ETTERGIVENDE FORELDRE.....	125
Autonomistøtte	126
Struktur.....	128
Involvering.....	130
Barnas atferd.....	131
Oppsummering	133
6.5 OPPSUMMERING AV DISKUSJONSKAPITTEL	134

6.6	BEGRENSNINGER VED BAUMRINDS FORSKNING.....	136
	Faktorer som kan påvirke foreldres bruk av kontroll.....	137
	Foreldre med ulik foreldrestil.....	138
7.	AVSLUTNING.....	141
	KILDELISTE.....	144
	APPENDIKS	148

1. Innledning

Temaet for denne oppgaven er motivasjonspsykologi og oppdragelse. Innledningsvis drøftes valg av tema og avgrensninger, før problemstillingen presenteres.

Utgangspunktet vårt for valg av tema til oppgaven har vært boka *Aktør eller brikke? – om menneskers selvforståelse* av Roald Nygård. Forfatteren tar her for seg menneskets selvforståelse og hvilken betydning denne kan ha, både for enkeltmennesket og for samfunnet. Det å ha en følelse av at man er en aktør i sitt eget liv, innebærer at man opplever seg selv som et aktivt menneske som selv er ansvarlig for egne handlinger. En aktør har følelsen av og tro på at det man gjør, har betydning for det livet man lever. Andre opplever seg selv som en brikke, som Nygård beskriver som ”et offer for vær og vind” (Nygård 1993:21). Føler man seg som en brikke, kan man kjenne seg kontrollert av andre eller av skjebnen. Det gir en følelse av at det man selv gjør, ikke vil få noen betydning for hvordan livet utvikler seg, og man kan miste ansvarsfølelsen for sitt eget liv. De to ulike måtene å forstå seg selv på vil kunne prege de valgene man tar i livet. Dette vil kunne få betydning både for individet og samfunnet. En aktør vil føle ansvar og derfor kunne ta en mer aktiv del i et samfunn med andre mennesker. Et menneske som oppfatter seg selv som en brikke, vil samtidig som det ikke føler noe ansvar for eget liv, heller ikke føle et ansvar for fellesskapet (Nygård 1993).

Denne selvforståelsen er ikke nødvendigvis stabil gjennom livet og heller ikke i ulike situasjoner. Et menneske kan oppleve seg selv som både aktør og brikke, men ulike situasjoner kan avgjøre om det er aktør- eller brikkerollen som blir fremtredende. Nygård legger vekt på at selvforståelsen preges av både medfødte egenskaper og miljøpåvirkninger. Han belyser denne tanken gjennom konstruktivismen og teoretikeren Kelly. Mennesket skaper sin egen realitet og selvforståelse i møte med miljøet. Det finnes ingen nøytral virkelighet. Den virkeligheten mennesket forholder seg til, er fortolket og konstruert av individet. Menneskets aktive konstruksjonsprosess preges av våre medfødte egenskaper og de situasjonene vi møter, og påvirker individets selvforståelse og forståelse av virkeligheten (Nygård 1993).

Nygård mener at det å være aktør eller brikke er knyttet til hvordan mennesket opplever selve handlingen, og ikke kun konsekvensene av handlingen. En aktør er indrestyrt og

selvbestemt i forhold til en handling, mens en brikke er ytrestyrt og kontrollert. For å understreke dette poenget trekker han fram teoretikeren deCharms (Nygård 1993). DeCharms tar opp behovet for selvbestemmelse og hvilken betydning det har for individet. Han bruker betegnelsene 'kilder' (*origins*) og brikker (*pawns*). En kilde, som tilsvarer aktørbegrepet, er ifølge deCharms en person som oppfatter sin egen atferd som bestemt av egne valg, mens en brikke er en person som oppfatter egen atferd som bestemt av ytre faktorer utenfor egen kontroll. Sentralt i teorien er uttrykket *locus of causality*. Dette betegner hvor man oppfatter at opphavet til egne handlinger, ligger og kan oversettes med "årsaksplassering". DeCharms skiller mellom indre og ytre *locus of causality*. Når man erfarer indre *locus of causality*, opplever man at årsaken til handlingen ligger i en selv. Man ser på seg selv som årsaken eller kilden til virkningen, altså som den aktivt handlende, og dermed føler man mer ansvar for den bestemte handlingen. Ved ytre *locus of causality* opplever man at opphavet til handlingen man utfører, ligger utenfor en selv. En brikke som føler seg styrt av ytre forhold og handler utenfor opplevelsen av egen kontroll, kan få en sterk følelse av maktesløshet eller ineffektivitet (deCharms 1968).

Boka inspirerte oss og fikk oss til å reflektere over hvordan mennesket forstår seg selv, og hvilken betydning dette kan ha for individet og samfunnet. Vi ønsket å se nærmere på dette ved å fordype oss i temaet i en masteroppgave. I samarbeid med veileder kom vi fram til at vi ønsket å ta utgangspunkt i selvbestemmelsesteorien, som bygger på ideene til deCharms og legger vekt på viktigheten av selvbestemmelse eller autonomi for individets velvære. *The self-determination theory* (SDT), som oversettes til "selvbestemmelsesteorien" på norsk, er en empirisk fundamentert teori grunnlagt av Edward L. Deci og Richard M. Ryan. Denne teorien har en noe annen vinkling enn den Nygård presenterer i sin bok. Nygård peker i hovedsak på hvilken betydning en aktør- eller brikkerolle vil kunne ha for individet og de valg man tar i livet (Nygård 1993). Selvbestemmelsesteorien fokuserer på hvilken betydning selvbestemmelse har for menneskets velvære, samtidig som teorien i stor grad er orientert mot hvordan selvbestemmelse kan utvikles i individet gjennom det sosiale miljøet. Om mennesket opplever seg selv som selvbestemt eller kontrollert, avhenger av det sosiale miljøet og situasjonen mennesket befinner seg i. Dette innebærer at opplevelsen av *locus of causality* er knyttet til konteksten (Deci & Ryan 1985). Deci og Ryan hevder at mennesket i utgangspunktet er aktivt, men at det er sårbart for muligheten for å bli passivt. Det sosiale miljøet som mennesket er en del av, kan både støtte og hindre den naturlige aktiviteten og selvbestemmelsen i mennesket (Ryan & Deci 2000).

Ifølge selvbestemmelsesteorien vil et menneske som er selvbestemt, være indre regulert eller selvregulert. Dette innebærer at mennesket handler ut fra de verdier og holdninger som ligger i selvet. Mennesket opplever ikke seg selv som kontrollert av krefter utenfra, men opplever at de valgene det tar, er selvbestemt og at handlingene er selvregulerte (Deci & Ryan 1985). Denne tankegangen kan ses i sammenheng med deCharms' ideer om at en kilde opplever seg selv som årsaken til en virkning, det vil si som opphavet til en handling. En aktør føler seg ikke styrt utenfra. Selvbestemmelsesteorien går også ut fra at et selvbestemt menneske er mer indre motivert enn et menneske som føler seg kontrollert av ytre faktorer eller et indre press (Deci & Ryan 1985). Dette er også i tråd med deCharms, som hevder at en kilde som har indre *locus of causality* er mer indre motivert enn en brikke (deCharms 1968). Det å være selvbestemt kan, som vi ser, sammenlignes med å oppleve seg selv som aktør i eget liv. På samme måte vil et menneske som føler seg kontrollert og ikke selvbestemt, kunne føle seg som en brikke som er styrt av ytre krefter og ikke har kontroll over sitt eget liv (deCharms 1968; Nygård 1993).

Selvbestemmelsesteorien er, som nevnt, opptatt av hvordan selvbestemmelse kan utvikles gjennom påvirkning fra det sosiale miljøet. En grunntanke i teorien er at menneskets selvbestemmelse utvikles dersom menneskets grunnleggende psykologiske behov for autonomi, kompetanse og sosiale relasjoner tilfredsstilles (Deci & Ryan 1985). Barn må gjennom sosialiseringssprosessen også lære atferd og holdninger de ikke i utgangspunktet er indre motivert for. For at atferden og holdningene skal kunne internaliseres til en del av selvet og derfor bli selvregulert, må behovene tilfredsstilles. Oppvekstmiljøet barnet møter, bør da preges av moderat autonomistøtte, struktur og involverte andre (Grolnick, Deci & Ryan 1997; Deci & Ryan 1991). Det er mest effektivt for utviklingen av selvbestemmelse dersom det er signifikante andre som skaper dette miljøet (Deci & Ryan 1993). Foreldrene er som oftest de signifikante andre hos et lite barn. De har en betydelig innflytelse på barnas utvikling (Smith & Ulvund 1999; Berger 2001; Evenshaug og Hallen 2002). Som vi skal se i oppgaven er det gjort forskning innenfor selvbestemmelsesteorien som knytter selvbestemmelse opp mot bedre velvære i individet. Grunnlaget for utvikling av selvbestemmelse i en tidlig del av livet kan gi positive konsekvenser for individets velvære gjennom livet (Ryan & Deci 2001). Vi velger videre i oppgaven både å bruke selvbestemmelsesteorien og forkortelsen SDT når vi omtaler selvbestemmelsesteorien. I tillegg vil vi bruke selvbestemmelse og autonomi synonymt.

Diana Baumrind har i flere år forsket på oppdragelse og familierelasjoner. Hun har skrevet flere artikler vedrørende forbindelser mellom sosialisering i familien og kompetanse hos barn, mishandling og stoffmisbruk (Baumrind 1995; Baumrind 2007). Hennes forskning er fremdeles sentral (Berger 2001). I 1967 og 1971 gjennomførte hun studier hvor hun undersøkte om det finnes en sammenheng mellom ulike mønstre for autoritet og omsorg hos foreldre og ulikheter i barns atferd. Hun fant ulike mønstre for foreldres bruk av autoritet og omsorg, som hun kalte for 'foreldrestiler' (Baumrind 1967; Baumrind 1971). Baumrind er av den oppfatning at fysisk, kognitiv og sosial utvikling hos barnet i stor grad er påvirket av hvordan foreldrene oppdrar det (Baumrind 1967:45). Resultatene i Baumrinds studier viser korrelasjoner mellom foreldres oppdragelse og barns atferd (Baumrind 1967; Baumrind 1971). Det gir henne mulighet til å diskutere om det er et påvirkningsforhold mellom foreldre og barn gjennom oppdragelsen, og hvilken foreldrestil som kan gi flest positive virkninger på barns utvikling.

Deci og Ryan hevder at menneskets selvbestemmelse og selvregulering kan fremmes gjennom det sosiale miljøet og føre til økt velære. For små barn vil foreldre utgjøre en stor del av barnets sosiale miljø, og de bør legge til rette for denne utviklingen (Grolnick mfl.1997). Baumrind hevder at foreldrenes bruk av autoritet og omsorg kan knyttes til barnets atferd. Barnas atferd gjenspeiler positive og negative følelser i barnet som kan knyttes til følelse av velvære slik det er definert i selvbestemmelsesteorien. Det kan være viktig å føle velvære, være fornøyd med seg selv og oppleve selvrealisering for å kunne møte utfordringer gjennom livet og fungere sammen med andre i et sosialt miljø. Når mennesket opplever seg selv som selvbestemt og føler velvære, kan det være en ressurs for andre. Vi ønsker i denne oppgaven å diskutere hvordan foreldre kan være med på å støtte selvbestemmelse og styrke velvære hos barnet. Vi tar her utgangspunkt i selvbestemmelsesteorien til Deci og Ryan og Baumrinds forskning på foreldrestiler.

Denne oppgaven er en teoretisk analyse, som tar utgangspunkt i motivasjonsteori og knytter dette opp mot forskning på oppdragelse. Vi tar grundig for oss to empiriske studier om oppdragelse utført av Baumrind, og diskuterer resultatene hun har kommet fram til, samt metoden hun har brukt for å komme fram til disse. Et hermeneutisk perspektiv kan belyse at en slik teoretisk analyse vil være preget av vår tolkning, gjennom den forforståelsen vi har med oss.

Sosialiseringen av et barn foregår ikke kun av foreldre. Barn sosialiseres også i møte med andre familiemedlemmer, som søsken og besteforeldre, jevnaldrende, barnehage, skole og medier. Allikevel antas det at det er foreldrene som har den primære påvirkningen på barnet, spesielt i tidlig barndom (Berger 2001). Det antas at det er foreldrene som skaper det første miljøet barnet møter og som preger barnet store deler av livet (Smith & Ulvund 1999; Berger 2001; Evenshaug og Hallen 2002). Deci og Ryan hevder at foreldrenes påvirkning på barnet i tidlige barneår vil prege barnet gjennom livet (Deci & Ryan 1985). Barna som studeres i Baumrinds forskning, er ca. fire år gamle, og vi antar at foreldrene fremdeles har en betydningsfull rolle i barnas liv. Vi har derfor valgt å avgrense oppgaven vår til kun å omhandle foreldre som en del av det sosiale miljøet til barnet.

Samtidig velger vi, på grunn av nødvendig avgrensning av oppgaven, å fokusere i mindre grad på kjønnsforskjeller i oppdragelse. Baumrind tar opp kjønnsforskjeller i barns atferd og diskuterer om forskjellene kan skyldes at barn av ulikt kjønn oppfatter foreldrenes praksis forskjellig eller om de oppdras ulikt av foreldrene. Vi velger å diskutere dette i vår oppgave der det er sentralt for resultatene og vår diskusjon, men hovedfokuset vårt vil ikke ligge der.

Ut fra bakgrunnen for vårt valg av tema og avgrensning av oppgaven, har vi kommet fram til at vi ønsker å svare på følgende problemstilling:

Hvilken sammenheng er det mellom behovstilfredsstillelse og subjektivt velvære? Hvilken sammenheng er det mellom begrepet 'autonomistøtte' hos Deci og Ryan og 'foreldrestiler' hos Baumrind, og hvordan kan de ulike foreldrestilene støtte eller svekke tilfredsstillelsen av behovene for autonomi, kompetanse og relasjoner?

2. Velvære

Ordet velvære kan gi flere assosiasjoner. I hverdagslivet kan det blant annet forbindes med tilfredshet, god helse og å være komfortabel med det livet man lever. Begynner man å se nærmere på det, kan det bli vanskelig å skulle definere begrepet. Hvordan oppstår det, og hvilke konsekvenser kan fravær eller tilstedeværelse av velvære ha for mennesket? Deci og Ryan hevder at måten mennesker definerer velvære på, påvirker flere faktorer som for eksempel undervisning, terapi og oppdragelse (Ryan & Deci 2001).

Flere forskere har forsøkt å definere velvære. Begrepet er sammensatt og kan ha flere betydninger. Intellektuelle gjennom historien har forsøkt å gi et fornuftig svar på hva som menes med optimale erfaringer og et ”godt liv”. Det er et filosofisk spørsmål som har røtter helt tilbake til den greske antikken. Forskning på velvære har vanligvis blitt delt inn i to forskjellige filosofiske retninger: hedonistisk velvære og eudaimonisk velvære (Ryan & Deci 2001). Det hedonistiske perspektivet tar utgangspunkt i at mennesket vil handle slik at det unngår smerte og oppnår nytelse eller lyst. Denne søken etter velbehag ligger i mennesket fra naturens side (Nygård 1993). Tanken om at velvære består av noe mer enn bare glede eller lykke, er fremtredende i det eudaimoniske perspektivet, men også det å fullføre eller realisere sin egen natur. De to retningene retter ulike spørsmål til utvikling og sosiale prosesser som relateres til velvære (Ryan & Deci 2001).

Hedonistisk velvære

Det hedonistiske perspektivet på velvære har en lang historie, og flere filosofer har forsøkt å binde sammen velvære med hedonistisk lykke. Derfor har det blitt uttrykt i mange forskjellige former, fra kroppstilfredsstillelse til appetitt eller begjær og egeninteresser. Psykologer som representerer et hedonistisk perspektiv, har hatt en tendens til å fokusere på velbehag i sinnet så vel som i kroppen. De hevder at velvære består av subjektiv glede som inneholder erfaringen av velbehag versus ubekvemhet, og bedømmelse av gode og dårlige elementer i livet. Dette forbindes med subjektivt velvære (Ryan & Deci 2001). Det å ha trygge relasjoner til andre mennesker ved å oppleve varme, støtte og kunne stole på noen er ansett av mange forskere og teoretikere som viktig for menneskets velvære. Spesielt knytter forskning på dette området seg til en hedonistisk forståelse av velvære. Det å ha en trygg

relasjon til andre mennesker regnes som viktig for å føle seg tilfreds og glad. Samtidig viser ensomhet seg å være negativt korrelert med velværevariabler (Ryan & Deci 2001).

Det meste av forskning gjort innenfor nyere hedonistisk psykologi har brukt 'subjektivt velvære' i evalueringen av menneskers erfaringer med velbehag og smerte (Ryan & Deci 2001). Termen subjektivt velvære refererer til menneskets evaluering av eget liv (Diener & Lucas 1999) og inneholder tre komponenter: livstilfredsstillelse, positivt humør og fravær av negativt humør. Disse tre komponentene er det vanlig å oppsummere som glede. Forskere som studerer menneskets subjektive velvære, er opptatt av å undersøke hvordan humør, følelser og selv-evaluering forandres over tid, og om det er noe som vedvarer over en lengre periode. I tillegg er det viktig for forskerne å se på forskjellene i subjektivt velvære mellom et individnivå og et samfunnsnivå (Diener mfl. 2003). Det finnes ulike innfallsvinkler til forskningen på subjektivt velvære. Sosiologer og forskere som studerer livskvalitet hos mennesket med vektlegging av demografiske faktorer som kan påvirke subjektivt velvære, har hatt stor innflytelse på dette området. En annen innfallsvinkel har vært forskere som arbeider innenfor området mental helse, og som fokuserer på om fraværet av symptomer på for eksempel depresjoner og sorg kan innbefatte tilstedeværelsen av glede og livstilfredsstillelse (Diener mfl. 2003).

Resultater fra flere studier av mennesket har vist at personlighetstrekk kan være stabile over lengre tid. Med utgangspunkt i dette og i at biologisk basert personlighet påvirker subjektivt velvære, forventer Diener og Lucas en lignende stabilitet over tid for subjektivt velvære (Diener & Lucas 1999). Flere undersøkelser har vist at subjektivt velvære kan være stabilt over tid, at det kan gjenoppbygges etter store hendelser i livet og at det ofte er sterkt korrelert med stabile personlighetstrekk. Det er ifølge Diener mfl. mye av grunnen til at forskere har rettet oppmerksomheten mot forholdet mellom personlighet og subjektivt velvære (Diener mfl. 2003).

I det psykologiske fagmiljøet diskuteres det hvorvidt måling av subjektivt velvære er egnet for å definere psykologisk velvære. Ryan og Deci hevder at når hedonistisk psykologi definerer velvære i termer som velbehag versus smerte, skaper dette en begrensning for forskning på området. Slike begrensninger kan være uheldige i forbindelse med å forstørre perspektivet på menneskets glede. Det vil si at debatten dreier seg om at subjektivt velvære ikke kan definere psykologisk velvære alene. Flere teoretikere, for eksempel Ryff & Singer, er opptatt av at en fullstendig definisjon av begrepet er avhengig av flere komponenter.

Eksempler på komponenter i psykologisk velvære er autonomi og personlig vekst (Ryff & Singer i Ryan & Deci 2001). Vi vil komme tilbake til dette senere i kapittelet.

Forskning på velvære i et hedonistisk perspektiv reiser to viktige spørsmål. For det første dreier det seg om validiteten til subjektivt velvære, og målingen av operasjonelle definisjoner av hedonisme og velvære. For det andre dreier det seg om typer av sosiale aktiviteter, mål og ferdigheter som er teoretisert for å fremme velvære (Ryan & Deci 2001:144). Dette kan føre til tre ulike syn på hedonisme og subjektivt velvære. For det første kan man akseptere det hedonistiske perspektivet med subjektivt velvære som indikator på velvære hos mennesket. For det andre kan man akseptere bruken av subjektivt velvære som en operasjonell definisjon av velvære, men med et eudaimonisk perspektiv på hva subjektivt velvære gjelder. Det vil si at subjektivt velvære kan fungere som en av flere komponenter i definisjonen av velvære. Det tredje aspektet kan dreie seg om å forkaste målingen av subjektivt velvære som en indikator på velvære og argumentere mot de hedonistiske prinsippene som er lagt til grunn for å utvikle velvære. Til tross for denne debatten har subjektivt velvære hatt en fremtredende betydning i forskning på velvære de siste ti til 15 årene (Ryan & Deci 2001:145).

Eudaimonisk velvære

Som nevnt tidligere blir eudaimonisk velvære definert som mer enn bare subjektivt velvære. Eudaimonisk velvære bygger på at ikke alt mennesket begjærer, fører til velvære. Utfallet av enkelte handlinger som individet i utgangspunktet ser på som verdifulle, behøver nødvendigvis ikke være det beste for å fremme velvære. Det betyr at i et eudaimonisk perspektiv kan ikke subjektiv glede likestilles med velvære, slik som i et hedonistisk perspektiv (Ryan & Deci 2001). Flere teoretikere har undersøkt velvære i et eudaimonisk perspektiv. Ryff og Singer har med innflytelse fra blant annet Aristoteles, kommet fram til en beskrivelse av velvære som noe mer enn velbehag. Det er også streben etter å realisere sitt eget potensial. Ryff og Keyes bruker psykologisk velvære som et begrep som skiller seg fra subjektivt velvære. De har presentert seks aspekter ved menneskets realisering: autonomi, personlig vekst, selvaksept, se en hensikt med livet, mestring og positive relasjoner. Disse aspektene er med på å definere psykologisk velvære både teoretisk og operasjonelt. I tillegg er de med på å spesifisere hva som fremmer følelsesmessig og fysisk helse (Ryff & Singer; Ryff & Keyes i Ryan & Deci 2001).

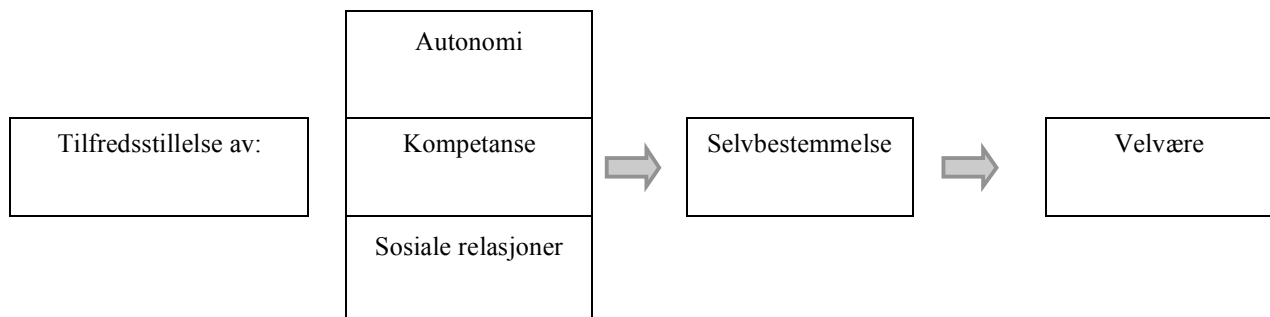
I motsetning til det hedonistiske perspektivet på velvære og subjektivt velvære, viser studier med et eudaimonisk perspektiv at eudaimonisk og subjektivt velvære kan være dynamisk og at det kan endre seg med alderen. Det vil si at opplevelsen av glede ikke er nok for å oppnå velvære, fordi det kan være flere faktorer i livet som påvirker dette. Til tross for at mennesket kan oppleve at utfordringene i livet øker med alderen, har det vist seg at subjektivt velvære styrkes jo eldre man blir (Ryan & Deci 2001).

Ryff har arbeidet med studier som konsentrerer seg om endringer av velvære gjennom livet. I en undersøkelse fra 1989 fant hun at yngre voksne var mer fokusert på seg selv i forhold til egen kompetanse og selvaksept, mens eldre voksne fokuserte mer på positiv takling av forandringer. I 1991 sammenlignet hun grupper av yngre, middelaldrende og eldre voksne. Det viste seg at eldre voksne opplevde mindre personlig vekst enn gruppen med yngre voksne. Middelaldrende opplevde mer autonomi enn yngre og eldre grupper, mens middelaldrende og eldre voksne opplevde mer mestring enn den yngre gruppen (Ryan & Deci 2001). Innenfor SDT diskuteres betydningen av tilfredsstillelse av de tre grunnleggende psykologiske behovene i forbindelse med motivasjon og velvære. Ryan og La Guardia har gjort forskning som indikerer at betydningen av autonomi, kompetanse og relasjoner er viktig for individets velvære gjennom hele livet. Dette kommer til syne på ulike måter, avhengig av for eksempel utfordringer som endres med alderen (Ryan & La Guardia i Ryan & Deci 2001). Eksempelene over viser at velvære er et komplekst begrep, og at det bør vurderes i sammenheng med faktorer som påvirker hendelser i livet og endringer med alderen.

I debatten om hvordan velvære skal defineres, har Ryff og Singer utfordret modellen til det hedonistiske perspektivet ved blant annet å hevde at subjektivt velvære ofte er en mangelfull indikator på et sunt liv. Diener mfl. kritiserer Ryff og Singers eudaimoniske kriterier, som lar fagfolk i det psykologiske miljøet definere velvære. Forskere innenfor subjektivt velvære hevder at mennesker skal ha mulighet til å fortelle forskerne hva som gjør livet deres bra (Diener mfl. i Ryan & Deci 2001). De to perspektivene hedonistisk og eudaimonisk velvære viser at velvære har vært, og fortsatt er, et aktuelt tema innenfor forskning i dag, og at det er uenigheter om hvordan velvære bør defineres. Videre vil vi se nærmere på hvordan selvbestemmelsesteorien definerer velvære og hvor teorien plasserer seg i forhold til hedonistisk, eudaimonisk, subjektivt og psykologisk velvære. I tillegg vil vi se på hvilken sammenheng det er mellom behovstilfredsstillelse og subjektivt velvære.

2.2 Selvbestemmelsesteori og velvære

Selvbestemmelsesteorien vektlegger tre grunnleggende psykologiske behov: autonomi, kompetanse og relasjoner. Tilfredsstillelsen av behovene er essensielle i forbindelse med psykologisk vekst, integritet, sosial utvikling og velvære (Ryan & Deci 2000; Ryan & Deci 2001). Innfrielse av behovene blir derfor i SDT sett på som en naturlig hensikt i menneskets liv, og kan forklare mange av menneskets handlinger (Ryan & Deci 2001). Behovet for autonomi er oppfylt når individet oppfatter en aktivitet som selvinitiert og selvregulert. Kompetansebehovet er oppfylt når man får erfaring med å mestre. Relasjonsbehovet er oppfylt når individet føler seg nært knyttet til signifikante andre (Reis mfl. 2000). Faktorer som hindrer tilfredsstillelse av behovene, vil i motsatt fall svekke velvære. SDT hevder at de grunnleggende psykologiske behovene ikke har lik verdi i alle familier, sosiale grupper eller kulturer. Til tross for det presiserer teorien at undertrykkelse av behovene kan resultere i negative psykologiske konsekvenser i alle sosiale og kulturelle kontekster (Ryan & Deci 2001). Innenfor et selvbestemmelsesteoretisk perspektiv er det gjort mye forskning på om tilfredsstillelse av behovene korrelerer med variablene for velvære. I dette kapitlet vil vi vise til flere funn fra denne forskningen.

Figur 1: Figur som viser sammenhengen mellom behovstilfredsstillelse, selvbestemmelse og velvære

I kapitlet om hedonistisk velvære påpekte vi at det finnes tre ulike syn på hedonistisk og subjektivt velvære. I selvbestemmelsesteorien aksepteres bruken av subjektivt velvære som en operasjonalisert definisjon på velvære, men teorien har også et eudaimonisk perspektiv på hva subjektivt velvære innebærer (Ryan & Deci 2001). SDT hevder at tilfredsstillelse av de tre psykologiske behovene styrker både subjektivt velvære og eudaimonisk velvære i individet. Teorien vektlegger forandringer i individets velvære fra dag til dag, avhengig av

tilfredsstillelsen av behovene. I tillegg støtter den perspektivet om at subjektivt velvære representerer en følelse av glede, tilfredsstillelse og vitalitet som er ulik mellom individer og grupper av individer, slik som for eksempel nasjoner (Reis mfl. 2000). Sheldon og Kasser argumenterer for at velvære blir styrket gjennom daglige aktiviteter som er knyttet til de grunnleggende behovene og langvarige mål. Det vil si at i et selvbestemmelsesteoretisk perspektiv er subjektivt velvære avhengig av den verdien mennesket tillegger daglige aktiviteter (Sheldon & Kasser i Reis mfl. 2000).

Det er både likheter og ulikheter mellom Ryff og Singers eudaimoniske tilnærming til velvære, og utgangspunktet til selvbestemmelsesteorien. Mens Ryff og Singer bruker subjektivt velvære til å definere velvære, vurderer Ryan og Deci subjektivt velvære som én av flere indikatorer på velvære. Ryan og Deci hevder at både subjektivt velvære og følelsen av autonomi, kompetanse og relasjoner er faktorer som påvirker velvære (Ryan & Deci 2001). I tillegg er SDT opptatt av at ikke alle positive erfaringer som kan styrke subjektivt velvære, er med på å fremme eudaimonisk velvære. En undersøkelse utført av Nix, Ryan, Manly og Deci viser at å lykkes med en aktivitet som man føler seg presset til, ikke støtter følelsen av glede og fornøyelse. Det resulterer heller ikke i vitalitet, en positiv affekt som er nærmere knyttet til tilfredsstillelse og derfor eudaimonisk velvære. For å føle både glede og vitalitet over å lykkes med en aktivitet må man ifølge SDT oppfatte seg som autonom i aktiviteten (Nix mfl. 1999).

Flere studier av velvære innenfor SDT støtter hypotesene om at tilfredsstillelse av de tre grunnleggende behovene er nødvendig for å oppnå velvære (Reis mfl. 2000). Kasser og Ryan har for eksempel gjennom ulike studier vist at investering og suksess med indre mål, som er nært relatert til de grunnleggende behovene, er forbundet med støtte av velvære. De har også vist at investering og suksess med ytre mål, som ikke er relatert til de grunnleggende behovene, kan svekke velvære (Kasser & Ryan i Reis mfl. 2000). En lignende studie utført av Sheldon og Kasser i 1995 viser at mennesker som følger personlige anstrengelser som er i samsvar med indre behov, opplever høyere helsemessig og personlig gevinst (Sheldon & Kasser i Reis mfl. 2000). Annen forskning har også vist at tilfredsstillelse av behovene er relatert til indre motivasjon, som er viktig for psykologisk vekst, og til personlig integrering (Reis mfl. 2000).

Det er også foretatt mye forskning uavhengig av selvbestemmelsesteorien, som har undersøkt hvilke variabler i menneskets liv som kan knyttes til velvære. Innenfor sosial

læringsteori er det blant annet gjort forskning på dette. Bandura har vist til at mennesker har en mestringsforventning (*self-efficacy*), en forventning til om man klarer å utføre en oppgave eller ikke. Han sammenligner høy mestringsforventning med å føle kompetanse. Gjennom forskning har Bandura kommet fram til at mennesker som har høy mestringsforventning, har mer følelse av kontroll. Dette, hevder Bandura, er med på å støtte individets velvære (Bandura 1997). Den type velvære som han her refererer til, kan forbindes med hedonistisk velvære ved at mennesker med høy mestringsforventning opplever mindre depresjon og stress, og viser mer positive følelser i forhold til handlinger de skal utføre.

Deci og Ryan hevder også at behovet for følelse av kompetanse må tilfredsstilles. Men de retter kritikk mot Bandura, idet de legger til at det ikke er tilstrekkelig at menneskene kun får oppfylt dette behovet. For som nevnt tidligere, er det ifølge SDT essensielt å få tilfredsstilt alle de tre grunnleggende psykologiske behovene for å oppnå velvære. På den måten kan individet føle seg som en aktør i eget liv. Bandura hevder derimot at autonomi ikke er sentralt i forbindelse med en teori om mennesket som aktør eller agent (Sheldon mfl. 1996; Deci og Ryan 1985; Ryan & Deci 2000). Tilfredsstillelse av individets grunnleggende psykologiske behov gir en følelse av selvbestemmelse i eget liv. Følelsen av autonomi, kompetanse og sosiale relasjoner kan føre til at individet i større grad føler seg ansvarlig for egne valg og at det ikke er kontrollert av andre. Da først kan individet føle seg som aktør eller agent i eget liv, og ikke kun en brikke i andres spill. I et selvbestemmelsesteoretisk perspektiv kan en som føler seg som en brikke, oppleve mindre tilfredsstillelse og mer frustrasjon i sitt eget liv, og velværefølelsen vil dermed bli svekket (Sheldon mfl. 1996).

Gjennom tilfredsstillelse av de grunnleggende psykologiske behovene og i møte med holdninger og verdier i kulturen vil disse holdningene og verdiene bli tatt inn av individet, og det vil handle ut fra disse retningslinjene som egne, indre verdier. Det gir individet en mer positiv følelse, og en følelse av selvbestemmelse ved å handle ut fra retningslinjer som man føler er integrert i selvet eller som man identifiserer seg med. Disse handlingene er også mer indre motivert for individet enn de handlingene som styres av ytre omgivelser, eller dårlig samvittighet og skamfølelse. Teoretikere og forskere innenfor selvbestemmelsesteorien hevder at ikke-selvbestemte handlinger ikke fører til velvære hos individet. Selvbestemte handlinger er oftest indre motivert. Det vil si at man handler mer ut fra interesse og det man føler har stor betydning for seg selv. Dette vil gi mennesket mer positiv affekt (Deci & Ryan 1985; Ryan & Deci 2001).

Det er utført flere undersøkelser som viser hvilken effekt selvregulering har på individets motivasjon og velvære. Ryan og Connell utviklet en fremgangsmåte som er brukt i forskjellige studier, særlig i forbindelse med utdanning og selvregulering i kontekster som inkluderer helse og velvære. Det dreier seg om i hvilken grad mennesker er engasjert i ulike aktiviteter, for eksempel hvorfor elever gjør leksene sine. Hensikten er å kartlegge hvorfor individet handler som det gjør, og hvordan selvreguleringen er med på å påvirke dette. Rangeringen går fra ytre regulering og til en mer selvbestemmende form for selvregulering eller indre regulering (Ryan & Connell i Deci & Ryan 2000). Studier har vist at det er mulig å organisere reguleringsstilene i forhold til hvor stor grad av autonomi som ligger til grunn i atferden. En studie utført av Grolnick og Ryan viste for eksempel at elever som var mer autonome i lesing av tekst, hadde større forståelse av materialet enn de som var mer kontrollerte (Grolnick & Ryan i Deci & Ryan 2000). Forskningsresultatene på dette området kan knyttes til en større forståelse av sammenhengen mellom tilfredsstillelsen av autonomi, kompetanse og sosiale relasjoner og motivasjon, selvregulering og velvære (Deci & Ryan 2000).

Innenfor forskning på velvære i et selvbestemmelsesteoretisk perspektiv er flere teoretikere interessert i å studere mål og måltilfredsstillelse. SDT er opptatt av at det kun er selvbestemte mål (*self-endorsed goals*) som vil styrke velværet (Ryan & Deci 2001). Ryan, Sheldon, Kasser og Deci hevder at etterstrebelse og oppnåelse av noen mål i livet kan frembringe bedre tilfredsstillelse av de grunnleggende psykologiske behovene enn andre. Disse målene kan i tillegg bli assosiert med mer velvære. Kasser og Ryan skiller mellom 'indre og ytre aspirasjoner'. Indre aspirasjoner er assosiert med mål som er knyttet til for eksempel personlig vekst og fellesskap, og som er relatert til tilfredsstillelse av de grunnleggende behovene. Ytre aspirasjoner er på den andre siden assosiert med mål som handler om for eksempel å oppnå rikdom og berømmelse, såkalte ytre verdier. Slike aspirasjoner er mindre assosiert med direkte tilfredsstillelse av behovene og kan føre til at individet føler seg utilpass (Ryan, Sheldon, Kasser & Deci; Kasser & Ryan i Deci & Ryan 2000). Dette synet samsvarer med det eudaimoniske perspektivet på velvære, som hevder at for stor fokus på materielle verdier ikke vil føre til verken tilfredsstillelse av behovene hos individet eller velvære (Ryan & Deci 2000; Ryan & Deci 2001). Kasser og Ryan undersøkte individuelle forskjeller på menneskers vektlegging av 'indre aspirasjoner' sammenlignet med ytre. De fant at personer som vektla 'indre aspirasjoner', oppnådde flere indikatorer på velvære, slik som selvfølelse, selvrealisering og mindre depresjon og angst, mens personer

som vektla 'ytre aspirasjoner' var negativt relatert til indikatorene på velvære (Ryan & Deci 2000).

Sheldon og Elliot har i forbindelse med mål, behovstilfredsstillelse og velvære over lengre tid, utviklet en modell kalt *the self-concordance model*. Modellen tar utgangspunkt i menneskers mål. Sheldon og Elliot antar at alle motiverte individer streber etter mål, men at det er variasjoner i hvor bevisst man er på disse målene i dagliglivet. De hevder at overveielser av mål kan ha blitt svekket hos individet, og at enkelte valgte mål ikke representerer indre verdier og interesser i selvet. Når Sheldon og Elliot snakker om selvet, refererer de her til det mer eller mindre integrerte senteret i en selvhandlende aktivitet (Sheldon & Elliot 1999). Ikke alle mål i livet føles behagelige. Enkelte handlinger utfører man ikke først og fremst fordi det er tilfredsstillende der og da, men fordi man føler det er riktig i henhold til for eksempel de verdier og normer man har internalisert. Det vil si mål som er i overensstemmelse med selvet. *Self-concordance*-modellen vektlegger individets følelse av selvbestemmelse og eierskap over et bestemt mål, framfor at individet skal føle seg vel med målet (Sheldon & Elliot 1999).

Gjennom flere studier har Sheldon og Elliot gjort funn som viser at mål som er i overensstemmelse med selvet, er de som tilfredsstiller de tre grunnleggende psykologiske behovene og er knyttet til det sanne selvet. Mål som ikke er i overensstemmelse med selvet, til tross for at de kan ha blitt oppnådd, tilfredsstiller ikke behovene. Selvoverensstemmelse er med på å fremme kompetansefølelsen ved at individet jobber hardere for å nå et bestemt mål, og dermed føler seg mer effektiv og kompetent i mange daglige aktiviteter. Ifølge Sheldon og Elliot vil de som streber etter å nå selvoverensstemmende mål, i tillegg bruke mer av sin tid på å være autonom. Til slutt presiserer de at de som søker slike mål, vil føle sterkere relasjoner til andre, gjennom å hjelpe andre og delta i et fellesskap. Funnene har også vist at individer som gjennomfører mer selvoverensstemmende mål og som dermed får tilfredsstilt behovene, styrker sitt subjektive velvære (Sheldon & Elliot 1999). *Self-concordance*-modellen er ifølge Sheldon og Elliot for det første med på å utvide selvbestemmelsesteorien ved å trekke fram individets eget initiativ til livsforbedring og selvutfoldelse, og ikke bare individets responser på enkelte situasjoner og hendelser. For det andre er det en utvidelse av SDT ved at modellen konsentrerer seg om en langvarig prosess som viser hvordan selvbestemmelsen påvirker velværet (Sheldon & Elliot 1999:494).

I dette kapitlet har vi vist at SDT knytter tilfredsstillelse av de tre grunnleggende psykologiske behovene, autonomi, kompetanse og sosiale relasjoner, til velvære. Vi har i tillegg gjort det klart at SDT bruker begrepet subjektivt velvære i et eudaimonisk perspektiv.

Behovene kan bli tilfredsstilt i det sosiale miljøet. Kunnskap om individets psykologiske behov kan bidra til å skape et trygt sosialt miljø, hvor individet kan få tilfredsstilt behovene og på den måten oppnå velvære (Ryan & Deci 2000). La Guardia mfl. (2000) har funnet at de menneskene som tilfredsstiller behovene for autonomi, kompetanse og sosiale relasjoner best, er de menneskene som individet får tryggest tilknytning til. Videre viser resultatene at en trygg tilknytning tilfredsstiller behovene og øker individets velvære.

I det sosiale miljøet vil derfor mennesker som tilfredsstiller individets psykologiske behov, være spesielt sentrale for å danne trygge relasjoner og oppnå velvære. Samtidig vil, som vi skal vise i neste kapittel, tilfredsstillelsen av de tre behovene øke individets selvbestemmelse, indre motivasjon og internalisering av ytre verdier og holdninger, og dermed styrke individets velvære og følelsen av å være aktør i eget liv (Sheldon mfl. 1996). I denne oppgaven retter vi oppmerksomheten mot hvilken betydning ulik oppdragelsespraksis kan ha for barns behovstilfredsstillelse, og hvilke konsekvenser det kan ha for barnets følelse av selvbestemmelse/agentrolle og velvære.

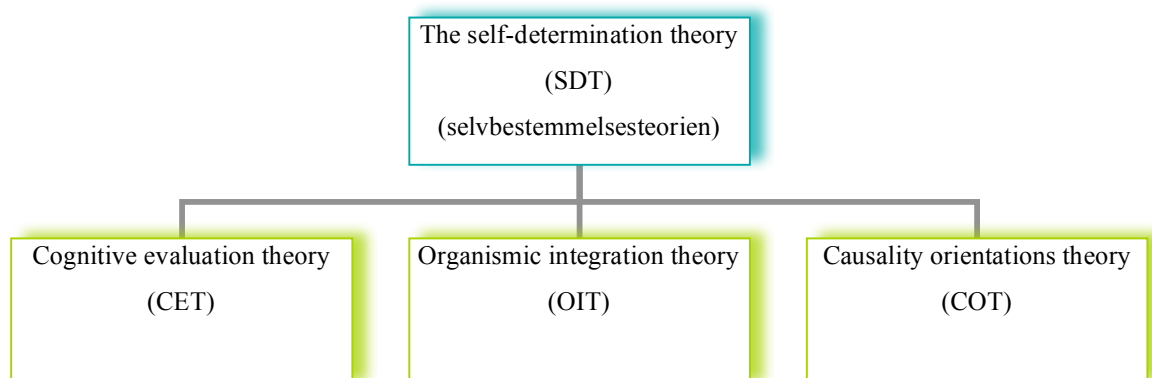
3. Selvbestemmelsesteori

Innenfor selvbestemmelsesteori vektlegges empiriske metoder for å studere menneskets motivasjon og personlighet. Forskningen har fokusert på sosial-kontekstuelle forhold som påvirker den naturlige selvmotivasjonen og den psykologiske utviklingen. Faktorer som enten støtter eller svekker indre motivasjon, selvregulering og velvære, er viktige i undersøkelsene. Funnene har resultert i en antakelse av at mennesket har tre grunnleggende psykologiske behov: autonomi, kompetanse og sosiale relasjoner (Ryan & Deci 2000).

Behovet for autonomi vil si at individet har en trang til å ta egne valg og handle som et selvbestemt individ, en aktør, og ikke som en brikke som er kontrollert av andre.

Kompetanse er forbundet med følelsen av å mestre og fullføre bestemte oppgaver. Følelsen av kompetanse er viktig for at individet frivillig oppsøker situasjoner som fører til læring og utvikling, ved at det gir en følelse av indre tilfredsstillelse. Det tredje grunnleggende psykologiske behovet, sosiale relasjoner, er betydningsfullt for individets optimale utvikling. Individet har behov for å føle tilhørighet, oppleve kjærlighet og varme som fører til trygghet og stabilitet i tilværelsen (Grolnick mfl.1997).

Edward L. Deci og Richard M. Ryan er foregangsmennene innenfor denne retningen i psykologien. Deres empiriske funn danner grunnlaget for utviklingen av selvbestemmelsesteorien, som består av tre underteorier, kalt Cognitive evaluation theory (CET), Organismic integration theory (OIT) og Causality orientations theory (COT) (Deci & Ryan 1985). Det vil bli gjort rede for underteoriene senere i kapitlet.

Figur 2: Oversikt over underteorier i selvbestemmelsesteorien

Selvbestemmelsesteori er en *organismic* teori, det vil si at man antar at mennesket har indre behov og psykologisk driv. Dette medfødte drivet gjør at mennesket er indre motivert for å

utvikle seg, og fører til at det blir et aktivt individ. Ifølge Deci og Ryan er indre motivasjon og selvbestemmelse nødvendige faktorer i *organismic* teori (Deci & Ryan 1985). Det kan føre til at individet handler ut fra et aktørperspektiv, det vil si at individet har en bevisst intensjon med handlingen (deCharms 1968; Deci & Ryan 1993).

3.1 Motivasjon

Motivasjonsteorier baserer seg på drivkraften i menneskets natur som fører til handling. Dette perspektivet strekker seg fra et mekanistisk til et *organismic* kontinuum. Mekanistiske teorier ser på mennesket som en passiv organisme, som blir styrt av fysiologiske driv og stimuli fra ytre omgivelser. I motsetning til mekanistiske teorier ser *organismic* teorier på mennesket som en aktiv organisme som kan ta valg, har indre behov og som styres av psykologiske driv. En slik innfallsvinkel til mennesket fører til et fokus på psykologisk stimuli framfor objektive karakteristikker av slik stimuli (Deci & Ryan 1985:4). White er en av de første til å argumentere for et annerledes syn på motivasjon. Han danner grunnlaget for en motivasjonsteori som fokuserer på oppdagelseskraft, nysgjerrighet og indre driv som ikke styres av ytre forsterkninger (White i Deci & Ryan 1985). Flere teoretikere har hatt stor innflytelse på motivasjonsteori, her kan nevnes blant annet Tolman, Lewin, McClelland og Atkinson (Deci & Ryan 1985). I denne oppgaven vil vi først og fremst konsentrere oss om motivasjon og inndeling i indre og ytre motivasjon i et selvbestemmelsesteoretisk perspektiv.

Indre motivasjon

I et selvbestemmelsesteoretisk perspektiv er indre motivasjon, med vektleggelse av behovet for autonomi, kompetanse og sosiale relasjoner, energikilden som danner grunnlaget for naturlig *organismic* aktivitet (Deci & Ryan 1991). En slik aktivitet krever ikke at man får ytre belønning, fordi aktiviteten i seg selv er belønningen, og individet utfører den for sin egen interesse. Indre motivasjon fører til nysgjerrighet og egenutvikling. Indre motivert atferd kan ifølge SDT enten støttes eller svekkes i en sosial kontekst. Det avhenger av om miljøet rundt et individ er med på å tilfredsstille de tre grunnleggende psykologiske behovene eller ikke (Deci & Ryan 1991; Grolnick mfl.1997).

Indre motivasjon har blitt diskutert og definert forskjellig innenfor ulike teoretiske tradisjoner. Deci og Ryan velger å sammenfatte fire tilnærminger, som de hevder bør være til stede i en definisjon på indre motivasjon (Deci & Ryan 1991). Først hevder de at indre motivert atferd kan oppstå uten at individet får ytre belønning for den utførte handlingen. Definisjonen har sine begrensninger ved at den ikke trekker fram de indre psykologiske prosessene i indre motivasjon. Videre trekker de derfor fram at indre motivert atferd er det som individet påtar seg av egen interesse. Interesser knytter selvet til ytre og indre erfaringer, og er viktig i forståelsen av selvutvikling og de psykologiske prosessene som inkluderer indre motivasjon. Den tredje tilnærmingen fokuserer på at indre motiverte aktiviteter er optimalt utfordrende. Det vil si at mennesker som er indre motiverte søker etter og forsøker å mestre optimale utfordringer. Til slutt defineres indre motivasjon ved at indre motivert atferd baseres på indre psykologiske behov. Teoretikere har fremhevet behovet for fullføring (White), personlig kausalitet (deCharms), kompetanse, selvbestemmelse (Deci & Ryan), mestring, uavhengighet (Murray) og selv-aktualisering (Goldstein) (White; deCharms; Deci & Ryan; Murray; Goldstein i Deci & Ryan 1991).

Deci og Ryans selvbestemmelsesteori bygger mye på deres studier på indre motivasjon. For det første hevder de at mennesket er naturlig indre motivert for å utvikle seg og at dette påvirker selvbestemmelsen, for det andre fokuserer de på hvordan omgivelsene rundt individet påvirker den indre motivasjonen og for det tredje ser de på hvordan en slik påvirkning styrer handlingen hos individet. De tre grunnleggende psykologiske behovene: autonomi, kompetanse og sosiale relasjoner, er med på å drive mennesket til ulike handlinger. Ifølge Deci er behovet for kompetanse med på å lede mennesket til å søke utfordringer som er optimale for deres kapasitet (Deci & Ryan 1985). Både behovet for kompetanse og behovet for selvbestemmelse er nært relatert til hverandre. Til tross for at de knyttes sammen, er det ikke bare behovet for kompetanse alene som støtter den indre motivasjonen, men behovet for selvbestemt kompetanse (Deci & Ryan 1985). Deci og Ryan hevder at kompetansen et menneske får, er avhengig av miljøet det vokser opp i. Mennesket utvikler egenskaper ut i fra de mulighetene som finnes der det vokser opp (Deci & Ryan 1985). Det essensielle i Deci og Ryans teori om indre motivasjon er å se på hva som styrker og svekker den, heller enn hva som er årsaken til indre motivasjon. En av underteoriene i SDT, kalt *Cognitive evaluation theory* (CET), fokuserer på faktorer som kan forklare variasjoner i indre motivasjon (Ryan & Deci 2000). Vi vil komme tilbake til dette senere i oppgaven.

Indre motivasjon er viktig for å kunne være aktør i sitt eget liv. Den er med på å støtte selvbestemmelsen og føre til at mennesket handler med intensjon om noe. I motsatt fall handler man ut fra ytre faktorer og ytre motivasjon, og kan dermed bli en brikke som ikke reflekterer over egne valg og handlinger (Deci & Ryan 1985). Selvbestemmelsesteorien har hentet inspirasjon fra deCharms. Som nevnt tidligere er han opptatt av hvorfor vi handler som vi gjør, og knytter det til indre motivasjon. Han bruker begrepene indre *locus of causality*, som innebærer at individet føler seg ansvarlig for egne handlinger, og ytre *locus of causality*, som fører til at individet føler at noe utenfor det styrer handlingen (Deci & Ryan 1985).

Ytre motivasjon

Ytre motiverte handlinger utføres for å oppnå noe mer enn bare å utføre en aktivitet. For eksempel kan belønning være et motiv for en bestemt atferd, og styres av ytre faktorer. Engasjementet i aktiviteten er instrumentelt, og i kontrast til indre motiverte handlinger utføres ikke en ytre motivert handling for gleden ved aktiviteten i seg selv. Ifølge SDT skjer ikke ytre motiverte handlinger spontant. Et eksempel på ytre motivert atferd kan være barn som adlyder regler for å få belønning, som for eksempel ukepenger (Deci & Ryan 1993; Grolnick mfl. 1997).

I et selvbestemmelsesteoretisk perspektiv er ikke indre og ytre motivasjon motsetninger (Deci & Ryan 1993). Deci og Ryan begrunner det med at individet kan føle seg autonomt i ytre aktiviteter. Det er avhengig av at internaliseringsprosessen fungerer optimalt og at de ytre reguleringene er i samsvar med selvet. Det vil si at individet regulerer holdninger, tro eller atferd fra ytre kilder, og transformerer de ytre reguleringene til personlige verdier eller reguleringsstiler. Ytre motivert atferd kan ifølge SDT variere i grader av selvbestemmelse. Atferden kan være relativt ytre eller indre regulert, avhengig av om individet føler det har en ytre eller indre *locus of causality* for aktiviteten (Deci & Ryan 1991; Grolnick mfl. 1997).

Det finnes ulike syn på hva internalisering innebærer. For enkelte begrenser det seg til regulering av verdier, moral og lignende. Selvbestemmelsesteorien fremhever at alle verdier, holdninger og atferdsreguleringer som i utgangspunktet er ytre, kan internaliseres i individet, men det avhenger av om individet har et miljø rundt seg, som er med på å støtte en slik prosess. Vi vil komme tilbake til internaliseringsprosessen og hvordan den fungerer senere i oppgaven (Grolnick mfl.1997).

3.2 Cognitive evaluation theory – CET

Cognitive evaluation theory, som også er utviklet av Deci og Ryan, har forandret seg mye siden den først ble formulert i 1975. Fra å være en kognitiv teori har den i senere tid blitt en klarere motivasjonsteori (Deci & Ryan 1985). Den har som mål å spesifisere faktorer som forklarer variasjoner i indre motivasjon. Den tar for seg sosiale faktorer som fremmer eller svekker indre motivasjon. Teorien fokuserer på de grunnleggende behovene for kompetanse og autonomi. Den ble formulert på bakgrunn av forskningsmateriale med utgangspunkt i undersøkelser, eksperimenter og feltstudier på belønning, tilbakemelding og andre ytre påvirkninger på indre motivasjon. Sosial-kontekstuelle forhold som for eksempel tilbakemelding, kommunikasjon og belønning i en bestemt situasjon eller handling, som frambringer følelse av kompetanse, kan ifølge CET, forsterke den indre motivasjonen for den bestemte handlingen (Ryan & Deci 2000). Senere studier har vist at følelse av kompetanse ikke vil forsterke indre motivasjon uten samtidig å ha med følelse av autonomi og indre *locus of causality*. CET hevder at det ikke holder å erfare kompetanse eller mestring, men at det i tillegg er viktig å erfare sine egne handlinger som selvbestemt (Ryan & Deci 2000). Mye av forskningen på dette området har derfor fokusert på autonomi versus kontroll, framfor kompetanse.

Flere av funnene til Deci og Ryan mfl. har vist at ytre påvirkning som for eksempel belønning, trusler, tidsfrister, direktiver, evalueringer og påtvungne mål svekker indre motivasjon, fordi det fører til en ytre oppfattet *locus of causality*. Det motsatte er å få aksept for følelser, ta egne valg og eget initiativ, som virker autonomistøttende og derfor forsterkende på den indre motivasjonen (Ryan & Deci 2000). Feltstudier har vist at lærere som er autonomistøttende mot sine elever, får mer indre motiverte elever enn de som ikke får autonomistøtte. Lignende studier gjort på foreldre og deres barn viser det samme: Barna til autonomistøttende foreldre er mer indre motivert enn barna til kontrollerende foreldre (Ryan & Deci 2000).

Indre motivasjon er essensielt i CET, og flere har forsket på hva som skjer med en person som i utgangspunktet er indre motivert for en aktivitet, når han blir belønnet for å gjøre denne aktiviteten. Flere av undersøkelsene viser at den indre motivasjonen blir svekket, fordi personen blir styrt av ytre påvirkning for å gjøre aktiviteten. Handlingen går fra å være selvbestemt til kontrollert (Deci & Ryan 1985). Deci har brukt ideene til deCharms og Heider for å vise hva slags effekt økonomisk belønning kan ha på individet. Han hevder at

økonomisk belønning forandrer den oppfattede *locus of causality* fra indre til ytre, som resulterer i svekket indre motivasjon for aktiviteten (Deci & Ryan 1985). Når indre motivert atferd har en indre oppfattet *locus of causality*, gjør personen en bestemt aktivitet for sin egen skyld, for den indre belønningen det gir. Ytre motivert atferd har en ytre oppfattet *locus of causality*, det vil si at personen handler for å oppnå en ytre belønning. Denne stadfestelsen av oppfattet *locus of causality* har vært en viktig del av utviklingen av CET (Deci & Ryan 1985). Forskning viser at ytre belønninger og kontroll kan påvirke menneskers erfaringer med selvbestemmelse. Det er mulig å være kontrollerende, men samtidig få personen til å føle seg selvbestemt, for eksempel ved å gi personen en følelse av at han kan ta egne valg (Deci & Ryan 1985).

CET, som er en av SDTs underteorier, har presentert tre faktorer som er viktige for å oppnå selvbestemmelse og indre motivasjon. Den første faktoren er autonomi, og relateres til menneskers indre behov for å være selvbestemt. Dette er med på å danne oppfattelsen av indre *locus of causality*. Oppfattet *locus of causality* blir av teoretikere sett på som en kognitiv konstruksjon som representerer graden av selvbestemmelse. Hendelser som leder til ytre oppfatning av *locus of causality* og som undertrykker indre motivasjon, er med på å svekke selvbestemmelsen. I motsetning til dette fører hendelser med indre oppfattet *locus of causality* og forsterking av indre motivasjon til mer selvbestemmelse (Deci & Ryan 1985).

Den andre faktoren er relatert til menneskers indre behov for å føle kompetanse og å mestre optimale utfordringer. Oppfattet kompetanse oppnås gjerne når man lykkes eller får positiv tilbakemelding, avhengig av at man føler seg selvbestemmende med respekt for den bestemte aktiviteten. Oppfattet inkompetanse har en tendens til å forekomme når aktiviteten ikke kan mestres, for eksempel ved gjentatt negativ tilbakemelding eller når individet stadig mislykkes. Indre motivasjon og oppfattet kompetanse øker bare hos individet hvis det føler seg selvbestemt. Nedsatt indre motivasjon og svakere oppfattet kompetanse kan oppstå i forbindelse med kontroll, avhengig av om personen oppfatter seg som ansvarlig for feilene eller ikke (Deci & Ryan 1985).

Den tredje faktoren består av forskjellige aspekter som har ulik påvirkning på individer eller som påvirker individet ulikt avhengig av situasjonen. Det dreier seg om informerende, kontrollerende og demotiverende aspekter. De er med på å påvirke forandringer i oppfattet *causality* og oppfattet kompetanse, og det kan forandre personens indre motivasjon (Deci & Ryan 1985). Det informerende aspektet er relevant i kontekster der valg spiller en viktig

rolle, og støtter selvbestemmelsen. Det kontrollerende aspektet presser mennesker til å oppføre seg, tenke eller føle på en bestemt måte og fremmer den kontrollbestemte funksjonen. Det siste aspektet, det demotiverende, hindrer fullføring, og er med å støtte den demotiverende funksjonen (Deci & Ryan 1985:64).

3.3 Organismic integration theory – OIT

Flere teorier i psykologien, er konstruert rundt to forestillinger. For det første at atferd er regulert av indre strukturer utviklet gjennom erfaringer, og for det andre at mennesket er aktivt fra naturens side. Disse faktorene er viktig i forbindelse med utvikling, særlig hos barn. De kan bidra til en forståelse av hvordan barnas indre og ytre strukturer er utviklet i forhold til miljøet rundt dem. Indre motivasjon har stor betydning i *organismic integration theory*, fordi den blir regnet som ”energien” i internaliseringsprosessen (Deci & Ryan 1985:113, 115). Internalisering i et selvbestemmelsesteoretisk perspektiv regnes som en prosess der individet regulerer tro, holdninger og atferd påvirket fra ytre forhold, og endrer dette gjennom selvregulering, til egne personlige verdier og holdninger. Individet vil ved hjelp av en slik prosess føle seg mer selvbestemt i handlinger som i utgangspunktet var påvirket av ytre forhold (Grolnick mfl. 1997).

Deci og Ryan hevder at forskjellen mellom indre og ytre motivasjon er viktig i forståelsen av utvikling. Indre motivasjon har betydning for utviklingen av individets behov for å være kompetent og selvbestemt. Atferd som fører til påvirkning av utviklingen, kan ifølge Deci og Ryan enten være indre eller ytre motivert. Det vil si at noe utvikling og struktur er resultatet av at individet er interessert og indre motivert for å gjøre en aktivitet, mens annen utvikling og andre strukturer kan være et resultat av aktiviteter som ikke har interessert individet, men som er forventet eller bestemt fra ytre sosiale forhold, og dermed ytre motivert (Deci & Ryan 1985). Barn lærer gjennom atferd, gjennom å handle og tenke, og mye av dette er indre motivert. Nysgjerrigheten og vitebegjæret til barnet i forbindelse med aktiviteter kan relateres til lek. I leken er handlingen selve hensikten, ifølge Csikszentmihalyi. Den trenger ikke retning eller forsterkninger, for hvis den ikke er selvbestemt, så er den ikke lek. Elkind hevder at leken er et klassisk eksempel på indre motivert atferd (Csikszentmihalyi; Elkind i Deci & Ryan 1985).

Mennesket er avhengig av sosialisering for å kunne fungere i et samfunn. Enkelte handlinger er lært gjennom en sosialiseringsprosess, det vil si av ytre forhold, for at man skal fungere som et sosialt individ i et samfunn. Det betyr at mennesket ikke er indre motivert for alle sine handlinger. Ytre motiverte handlinger kan i flere situasjoner være nødvendig. Slike handlinger kan overføres til indre regulering over tid. Da får man en internaliseringsprosess, som nevnt tidligere, som kan føre til at individet blir mer selvbestemt i den sosiale verden. Et barn kan for eksempel bli ledet til å mestre, tilegne seg og internalisere atferd som det ikke er indre motivert for, men som har en verdi i det sosiale miljøet. Et eksempel kan være et barn som ønsker å prestere godt i skolen, fordi det kan bidra til å nå bestemte mål det har satt seg. For at aktiviteten skal være fullstendig internalisert må barnet føle at det å jobbe godt med skolearbeid er en selvbestemt aktivitet, og at barnet gjør det for sin egen del. På den måten er aktiviteten integrert hos individet, selv om det ikke fører til indre motivasjon (Deci & Ryan 1985).

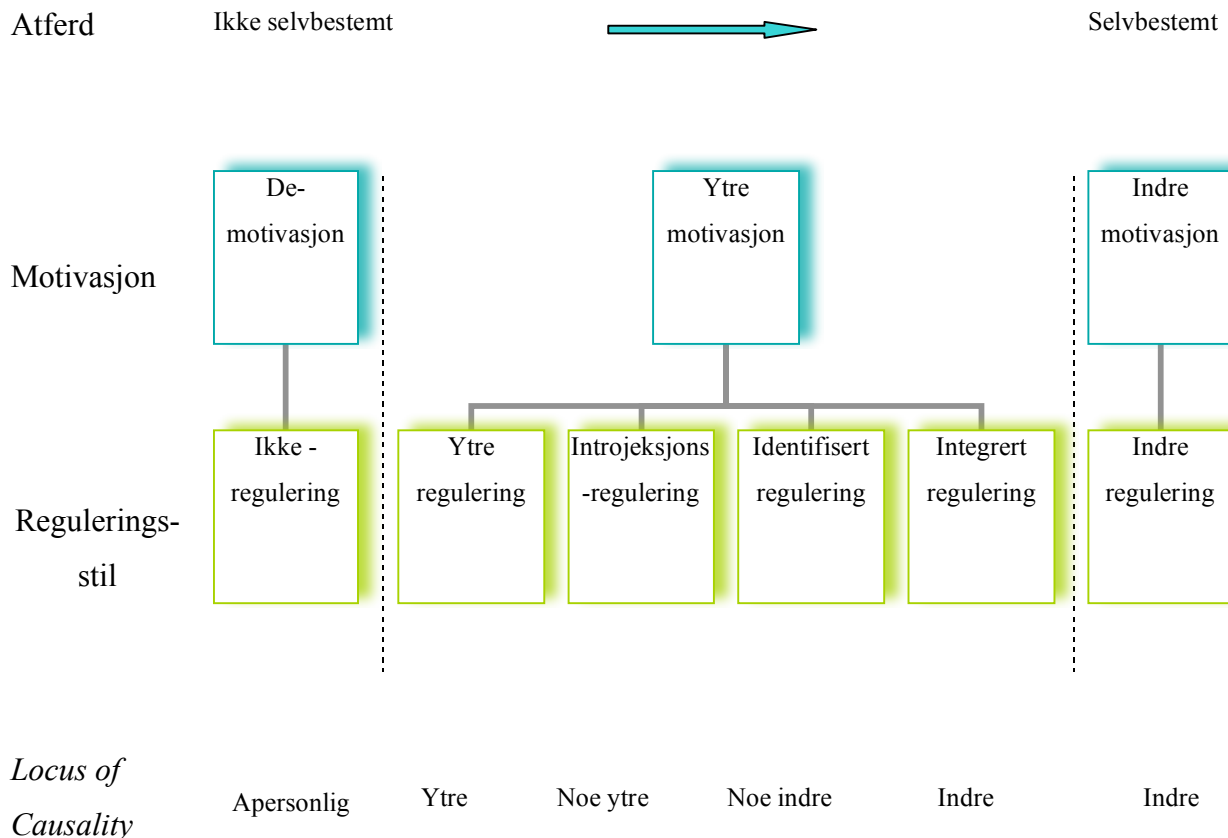
Internaliseringsprosessen er grunnleggende i *organismic integration theory*. Her skiller selvbestemmelsesteorien seg fra andre motivasjonsteorier, ved at den presenterer en skala av reguleringsformer som går fra ytre mot indre regulering (Deci & Ryan 1993). Teorien deler inn prosessen i flere faser. Første fase kalles 'ikke-regulerende', og er tydeligst hos spedbarn. Foreldrene eller andre voksne styrer all handling hos barnet, som for eksempel ved amming, stell av barnet eller når de løfter barnet. Regulering av ikke-spontane aktiviteter er ikke internalisert hos barnet, fordi det ikke har den nødvendige kapasiteten (Deci & Ryan 1985:133–134).

Den neste fasen er den mest grunnleggende formen for ytre motivasjon, og kalles 'ytre regulering'. Den kan oppstå allerede de første leveårene (Deci & Ryan 1985:133). Ytre regulert atferd er styrt av å tilfredsstille ytre befalinger eller belønninger. Individet erfarer ofte at ytre regulert atferd er kontrollert, og handlingene har en ytre oppfattet *locus of causality*. Den neste typen av ytre motivasjon kalles 'introjeksjonsregulering'. Introjeksjon handler om å ta til seg reguleringen, men likevel ikke akseptere den som sin egen. Den er preget av kontroll, der atferden er styrt av å unngå skyld og usikkerhet. 'Ego-involvering' er et eksempel på en klassisk form for introjeksjon. Det innebærer at mennesker er motivert for å vise at de kan noe eller at de unngår å mislykkes, for å opprettholde følelsen av å være verd noe (Ryan & Deci 2000).

'Identifisert regulering' er den tredje typen av ytre motivasjon og er mer autonom eller selvbestemt. Kjennetegn på identifisert regulering er at individet bedømmer sin egen atferd ut fra bestemte verdier. Det viktige er å bedømme utfallet av en bestemt handling. Man tillegger resultatet av handlingen en verdi. Individet har lettere for å akseptere atferden sin som sin egen. Den siste formen for regulering innenfor ytre motivasjon er den mest autonome formen og kalles 'integrert regulering'. Den er et naturlig resultat av at internaliseringen ikke er blitt påtvunget av miljøet rundt individet. Atferden er ikke direkte styrt av andre, men de sosiale verdiene er naturlig integrert i tankene og følelsene hos individet. Individet aksepterer disse som sine egne (Deci & Ryan 1985). Integrert regulering er med på å støtte autonomien hos individet, og det vil handle mer aktivt i ulike situasjoner. Til tross for at integrert regulering har flere likhetstrekk med indre motivasjon, er den ytre motivert fordi man handler med tanke på bestemte utfall, istedenfor å handle for sin egen glede og interesse (Ryan & Deci 2000).

Roth, Assor, Niemiec, Ryan og Deci (2007) hevder at ytre motivasjon og introjeksjon er kontrollert motivasjon. Det vil si at ved ytre motivasjon er atferden kontrollert utenfra. En slik ytre kontroll kan for eksempel være foreldrenes belønning eller straff overfor barna. Introjeksjonsmotsivasjon er også kontrollert motivasjon fordi man handler ut fra ytre forventninger og press, verdier er internalisert, men ikke slik at man aksepterer dem som sine egne. På den måten representerer denne formen for motivasjon det laveste nivået i internaliseringen. Det er ikke uvanlig at slik kontrollert motivasjon oppstår i oppdragelsen. Foreldre kan bruke ytre kontroll for å få barna sine til å oppføre seg slik de ønsker, og det kan ifølge SDT resultere i ytre motivasjon og en svekket internaliseringsprosess hos barna.

Forskjellen på indre motivasjon og internalisering er at indre motiverte handlinger er spontane og bygger på interesse hos individet, mens internaliseringsprosessen handler om å internalisere ytre verdier og atferd slik at handlingene oppleves som selvbestemt. Prosessen krever at individet får autonomistøtte, struktur og trygge relasjoner. Utfordringen med å utvikle en slik selvregulering er spesielt stor for barn. De er mer sårbare for omgivelsene og trenger ekstra støtte gjennom trygge sosiale relasjoner. For at internaliseringsprosessen skal fungere optimalt er det viktig at behovene for autonomi, kompetanse og sosiale relasjoner blir tilfredsstilt (Deci mfl. 1994; Grolnick mfl. 1997).

Figur 3: Internaliseringsprosessen (Ryan & Deci 2000:72)

3.4 Causality orientations theory – COT

Causality orientations theory er den tredje underteorien til SDT. Hovedfokuset i COT dreier seg om hvordan individet er orientert. Det vil si hvordan det tolker, søker, skaper eller evaluerer ulike hendelser. Dette kan variere mye fra individ til individ (Deci & Ryan 1985).

Deci var den første til å introdusere konseptet med kausalitetsorienteringer. Han videreutviklet terminologier fra Heider og deCharms, som besto av tre orienteringer: indre, ytre og apersonlig. Sammen med Ryan endret Deci de to første orienteringene fra indre og ytre til autonomi og kontroll. Deres hypotese er at alle på et eller annet tidspunkt er autonomorienterte, kontrollorienterte og apersonlig orienterte. Deci og Ryan hevder at det er mulig å måle styrken av hver orientering hos en person, og at styrken på hver orientering vil være forskjellig og avhengig av psykologiske variabler (Deci & Ryan 1985:153). Denne tankegangen representerer et skifte vekk fra et kategorisk syn på personlighet, som

kjennetegnes ved at man plasserer personer som bestemte typer, for eksempel indre versus ytre eller introverte versus ekstroverte, og over til et dimensjonalt perspektiv, der en person kan ha to eller flere dimensjoner i sin personlighet. Denne endringen er ifølge Deci og Ryan viktig, fordi den representerer et interaktivt system i personligheten (Deci & Ryan 1985:154).

Autonomiorientering

Det sentrale i autonomiorienteringen er opplevelsen av å ta valg. Termen valg kan misforstås, og det er viktig å skille mellom typer valg. For eksempel er mye atferd automatisk og ikke en del av et genuint valg. Deci og Ryan trekker fram at atferd som er påvirket av forsterkninger utenfra, ikke er et selvbestemt valg, men kontrollert av forsterkningene. Dette fører til en annen implikasjon, som gjelder å skille mellom valg og avgjørelse. I et kognitivt perspektiv vil valg oppstå idet en person bestemmer seg for å gjøre en ting, men i et motivasjonsperspektiv vil et valg innebære at personen føler frihet eller valg med interesse for handlingen. For eksempel kan studenter velge å studere fordi de føler at det forventes av dem fra foreldre, venner og lignende. Fra et motivasjonsperspektiv vil ikke det å studere være en del av studentenes genuine valg. Atferden betegnes som kontrollert utenfra og er derfor ikke selvbestemt. Som eksemplene viser, kan valg ha ulike betydninger. Deci og Ryan beskriver valgte handlinger som noe en person kan velge å ikke gjøre (Deci & Ryan 1985). I autonomiorientering er det viktig å kunne gjøre fleksible valg. Karakteristisk for retningen er det *organismic* og de integrerte behov og følelser. En sterk grad av autonomiorientering kan få ulike virkninger på et individ. Det kan føre til at mennesker søker muligheter for å kunne få være autonomt, og den autonome bevisstheten skaper mulighet for større utfoldelse. Indre motivasjon og selvbestemmelse vil kunne utvikles hos et autonomorientert individ, og det vil lettere kunne takle ytre press og kontroll (Deci & Ryan 1985).

Kontrollorientering

Kontrollorientering innebærer at individet opplever å ikke kunne ta valg. Individet føler det *må gjøre* og *burde gjøre* noe. Det kan enten føles som et press fra et kontrollerende miljø eller som et indre press. Konsekvensen for den indre kontrollerende reguleringen kan være at individet føler seg viktig eller stolt hvis det opplever suksess, og skyldig eller skamfull hvis det mislykkes (Deci & Ryan 1985). Et kjennetegn ved kontrollorientering er at det eksisterer

en konflikt mellom den som kontrollerer og den som blir kontrollert. Ifølge Deci og Ryan er det mange tilfeller der både kontrolløren og den kontrollerte er i en og samme person. I slike tilfeller får man en introjeksjonsregulering, og den ville fungert som en del av de indre kontrollerte hendelsene (Deci & Ryan 1985).

En kontrollorientert person vil føle at selvverdet knyttes til gode prestasjoner, og derfor vil han bli ego-involvert i å prestere godt. Som nevnt tidligere innebærer ego-involvering at individet er motivert for å mestre, for å bevise at det er verd noe og for å unngå å mislykkes. Ryan hevder at denne prosessen er med på å svekke indre motivasjon. Kontrollorienterte personer kan ledes til å søke kontrollerende situasjoner og til å se etter kontroll i situasjoner som i utgangspunktet er informerende (Ryan i Deci & Ryan 1985).

Apersonlig orientering

Personer med apersonlig orientering (*impersonal orientation*) har ikke lært å takle egne følelser, driv og behov. Karakteristisk for apersonlig orientering er troen på at atferd og utfallet av den er uavhengig av hverandre. Orienteringen kan føre til at individet føler seg inkompetent, at selvbildet svekkes og at individet handler uten intensjon. Passiviteten kan føre til at individet føler seg hjelpeløs, nervøs og lite motivert (Deci & Ryan 1985).

Deci og Ryan utviklet den første *causality orientation scale*. Hensikten med en slik skala var å finne styrken av menneskers orientering. De hevder at til tross for at styrken på de ulike orienteringene kan variere fra en situasjon til en annen, er empirien avhengig av å finne tilstrekkelige variasjoner, slik at det kan få betydning for selvbestemmelsesteorien. Deci og Ryan konstruerte derfor skalaen, som et hjelpemiddel for å finne ut om det stemmer at individet beveger seg mellom de tre kausalitetsorienteringene (Deci & Ryan 1985).

Tabell nr. 1: Oversikt over individorienteringer i selvbestemmelsesteorien

Orientering	Autonomiorientering	Kontrollorientering	Apersonlig orientering
Atferd	Selvbestemt	Ikke selvbestemt	Ikke selvbestemt
Motivasjon	Indre og ytre motivasjon	Ytre motivasjon	Demotivasjon

Reguleringsstil	Indre regulering	Introleksjonsregulering	Ikke-regulering
	Integrert regulering	Ytre regulering	
	Identifisert regulering		

3.5 Sosial påvirkning på utviklingen av selvbestemmelse

Sosial kontekst har stor betydning i SDT. En av teoriens hypoteser er at indre motivasjon vil styrkes gjennom kontekster karakterisert av trygge relasjoner (Deci & Ryan 2000:235). Behovet for sosiale relasjoner omfatter ifølge SDT individets streben etter å føle relasjon til og omsorg for andre. Følelsen av at relasjonen til andre er autentisk og knyttet til selvet, er essensiell for å tilfredsstille behovet, og for å fungere i den sosiale verden (Deci & Ryan 1991).

Som nevnt tidligere i oppgaven er sosialiseringprosessen nødvendig for å kunne fungere i et samfunn, og derfor må enkelte handlinger læres gjennom miljøet. Slike handlinger er ikke alltid like lystbetont for individet, derfor er det viktig at det får støtte og oppmuntring fra det sosiale miljøet. På den måten kan det ifølge Deci og Ryan foregå en konstruktiv og aktiv internaliseringsprosess som gjør individet mer selvbestemt, til tross for at atferden er lært gjennom ytre forhold (Deci & Ryan 1985). Internaliseringen av enkelte verdier og holdninger kan bli så integrert hos individet at individets handlinger blir mer selvbestemte, selv om de ikke nødvendigvis drives av indre motivasjon (se figur 3) (Deci & Ryan 1985).

En god sosialiseringprosess krever at barnet tilegner seg holdninger og verdier uten å føle seg presset til det (Grolnick mfl. 1997). Ifølge SDT har barn en naturlig evne til å tilegne seg sosiale verdier og atferd, og gjøre det til sitt eget. De signifikante andre kan enten være en støtte eller et hinder for denne prosessen. Det er derfor viktig at foreldre, lærere og andre voksne som påvirker barnets sosialiseringprosess, er med på å mobilisere og støtte opp rundt barnet i sosialiseringprosessen, uten å ødelegge dets naturlige iver og nysgjerrighet (Grolnick mfl. 1997).

Motivasjonsprosesser er viktige i forbindelse med sosialisering og utvikling av selvbestemmelse. Motivasjon deles som nevnt inn i indre og ytre motivasjon. I motsetning til

indre motivasjon som styres av individets genuine interesse for en handling, er ytre motivasjon styrt av ytre forhold. Ytre motivasjon er preget av instrumentell atferd. Det vil si at individet handler for å oppnå noe, som for eksempel en ytre belønning. Et eksempel på en ytre motivert handling kan være at et barn rydder rommet sitt, fordi det vet at belønningen er ukepenger fra foreldrene (Deci & Ryan 1985; Grolnick mfl. 1997).

Studier av blant annet Danner og Lonky, viser at belønninger hindrer utvikling fordi de blir oppfattet som kontrollerende. Man opplever ytre *locus of causality*, som undertrykker den indre motivasjonen. Danner og Lonky oppdaget at når barn ble belønnet for å gjøre en aktivitet som de utfører av egen interesse og derfor er indre motivert for, mistet de den indre motivasjonen for aktiviteten (Danner & Lonky i Deci & Ryan 1985). Mye av den atferden som er forventet av sosialiserende voksne, er ikke av indre interesse hos barnet og oppstår sjelden spontant (Grolnick mfl. 1997). Ytre motivert atferd hos barn kan styres på den ene siden av regler, oppfordringer, trusler og belønning, og på den andre siden av følelsen av selvtillit eller viktigheten av god helse og velvære. Det første eksemplet fører til at barnet handler ut fra ytre kontroll, for å unngå skyld og skam eller for å oppnå belønning. Barnet vil være i en introjeksjonsregulering som er ytre motivert. I det andre eksemplet vil barnet internalisere de ytre verdiene og handle mer selvbestemt, og atferden vil være nærmere indre enn ytre motivert (Grolnick mfl.1997).

I forskning på internalisering i familien har Deci mfl. fokusert på tre sosial-kontekstuelle forhold autonomistøtte, struktur og involvering (Deci & Ryan 1991). Autonomistøtte innebærer å sørge for valg som er passende for barnets utviklingsnivå. Foreldrene oppmuntrer barnet til å ta egne valg, minimerer bruk av kontroll og tar hensyn til barnets perspektiv og følelser. Struktur refererer til foreldrenes måte å kommunisere med barnet på, for eksempel hvordan foreldre forklarer hvilke forventninger de har til barnas atferd. Foreldrene som viser barnet struktur, sørger for rasjonaler, det vil si at de er forklarende i forhold til forventningene og viser konsekvenser av å møte eller ikke møte slike forventninger. Foreldrene gir tilbakemeldinger som er informerende. I denne sammenhengen er det viktig å skille mellom struktur og kontroll. Struktur refererer til forholdet mellom atferd og utfallet av den. Å være forklarende til barnet kan enten være autonomistøttende eller kontrollerende. Språket som foreldrene bruker, kan være avgjørende for hvordan informasjonen virker inn på barnet. Språk som presser barnet og som kan oppfattes som overvåkende, kan gjøre strukturen kontrollerende. Involvering viser til foreldrenes engasjement i barnet. Engasjerte og involverte foreldre bruker mer tid på barna sine, og de

vet mer om barnets hverdagsliv enn foreldre som er mindre engasjerte. Involverte foreldre er omsorgsfulle og interessert i barnet. For at foreldre kan betraktes som autonomistøttende, må alle de tre sosial-kontekstuelle dimensjonene være oppfylt (Grolnick mfl. 1997).

Internaliseringsprosessen kan enten støttes eller svekkes i den sosiale konteksten. Ifølge SDT er det avhengig av at de tre psykologiske behovene – kompetanse, autonomi og sosiale relasjoner – blir tilfredsstilt. I dette kapittelet vil vi se nærmere på hvordan internaliseringsprosessen i et selvbestemmelsesteoretisk perspektiv kan påvirkes gjennom oppdragelse.

Autonomi

I et selvbestemmelsesteoretisk perspektiv består autonomistøtte av å sørge for valg som er passende for utviklingsnivå, oppmuntre til å ta egne valg, minimere bruk av kontroll og ta hensyn til andres perspektiv og følelser (Grolnick mfl. 1997).

SDT skiller mellom å være autonom og uavhengig. Ifølge teorien innebærer autonomi at man er viljesterk, at handlinger har utgangspunkt i selvet og at man står for sine handlinger. I SDT betyr ikke det å være autonom eller selvbestemt at man er atskilt, uavhengig eller ikke føler relasjon til andre (Deci & Ryan 2000; Ryan og Deci 2000). Ifølge Deci og Ryan er det flere teoretikere som ikke skiller godt nok mellom autonomi og uavhengighet. Deci og Ryan hevder at det er mulig å være autonom og samtidig gjensidig avhengig av andre, som igjen innebærer at man er uavhengig eller selvstendig, men har omsorg for andre. I motsatt fall kan man være ikke-autonom i sin uavhengighet. Det vil si at man tar avstand fra andre for å bevise sitt eget selververd eller for å dempe annen kontroll. SDT vektlegger et gjensidig forhold mellom autonomi og relasjoner. Begge behovene er ifølge teorien viktige i utviklingen av psykologisk og mellompersonlig integrering. I tillegg betyr den sosiale konteksten, dannet av signifikante andre, mye for individets streben etter både å utvikle autonomi og relasjoner (Deci & Ryan 1991).

Individer blir autonome eller selvbestemte i forhold til ytre aktiviteter når internaliseringsprosessen fungerer optimalt slik at de ytre reguleringene blir overført til selvet. Når de ytre reguleringene blir en del av selvet, handler individet selvbestemt (Grolnick mfl.1997). Internaliseringen fungerer ikke alltid optimalt, og *organismic* integrering skjer ikke automatisk. Det finnes ulike oppfatninger av hva internalisering innebærer. For enkelte begrenser det seg til regulering av verdier, moral o.l., mens Deci mfl.

knytter internalisering til alle typer verdier, holdninger og atferdsreguleringer som i utgangspunktet var ytre, men som har blitt integrert i individet og dermed fungerer mer eller mindre som selvbestemte (Grolnick mfl. 1997). Optimal internalisering innebærer ikke bare å ta til seg verdier eller reguleringer, men også å gjøre det til sitt eget, slik at den resulterende atferden oppfattes som helt selvvalgt og selvregulert. Atferd som påvirker utvikling og psykologiske prosesser, må være motivert i individet. Derfor er motivasjonsprosessene en viktig del av utviklingen av selvbestemmelse (Grolnick mfl. 1997). Indre motivasjon kan bli påvirket av flere forhold, og er basert på menneskers behov for relasjoner og behovet for å være både kompetent og selvbestemmende. Kommunikasjon og tolkningen av den er et eksempel på en avgjørende faktor for påvirkningen av indre motivasjon (Deci & Ryan 1985). Forskning viser at ytre belønninger og kontroll kan ha en negativ påvirkning på menneskers erfaringer med selvbestemmelse. Når individet får stor mulighet for selvbestemmelse, blir det friere til å være mer indre motivert (Deci & Ryan, 1985).

Det finnes mange sosiale faktorer og restriksjoner som påvirker følelsen av å være autonom. Lepper og Greene oppdaget effekten av overvåking på indre motivasjon hos førskolebarn når de la puslespill. De informerte barna om at de ville bli filmet mens de la puslespill. Resultatet viste at overvåkingen førte til svekkelse av indre motivasjon for den bestemte aktiviteten. Flere andre forskere som for eksempel Pittman og Davey mfl., støtter Lepper og Greene gjennom egne forskningsfunn, som viser at direkte overvåking svekker barns indre motivasjon for aktiviteten. Andre faktorer som kan påvirke autonomi og med det også indre motivasjon, er tidsfrister, evaluering, påtvungne mål og konkurranse (Lepper og Greene i Deci & Ryan 1985). Til tross for at disse faktorene kan svekke den indre motivasjonen for å gjøre en bestemt aktivitet, er det flere rapporter som hevder at en slik svekkelse oppstår kun i spesielle situasjoner.

Innenfor CET har teoretikere spesifisert hvilke situasjoner som vanligvis oppstår. Teorien hevder at ytre hendelser har to funksjonsaspekter: et kontrollerende og et informerende aspekt. Det kontrollerende aspektet er fremtredende hvis hendelsen oppleves som press mot et spesielt utfall. For eksempel hvis man blir presset til en bestemt måte å tenke, føle og oppføre seg på, eller hvis man blir presset til å nå et bestemt mål. På denne måten vil man ha en ytre oppfattet *locus of causality* til aktiviteten, og dermed vil indre motivasjon svekkes (Koestner mfl. 1984). I motsetning til det kontrollerende aspektet er informerende handlinger definert som informasjon som formidles slik at mottaker får en opplevelse av autonomi eller valg. Når det informerende aspektet er fremtredende, støtter det den indre *locus of causality*

for aktiviteten og indre motivasjon blir styrket. Det informerende aspektet legger ikke føringer for hvordan individet skal oppføre seg, men forholder seg istedenfor til individets utgangspunkt. Indre motivasjon kan derfor enten bli støttet eller svekket gjennom to ulike aspekter, avhengig av i hvilken grad de er fremhevet i kommunikasjonen mellom mennesker. Flere studier har vist at tilbakemelding som er informerende, leder til mer indre motivasjon for en aktivitet enn kontrollerende tilbakemelding (Koestner mfl. 1984).

Ryan, Mims og Koestner fant at belønning i en kontrollerende mellompersonlig kontekst svekket indre motivasjon, i motsetning til belønning i en informerende kontekst. De informerende og kontrollerende aspektene er viktig på flere områder, for eksempel innenfor utdanning, oppdragelse og andre områder der sosialiseringprosessen blir påvirket av ytre restriksjoner, tilbakemelding eller grensesetting for barnas atferd (Koestner mfl. 1984). Ifølge Deci og Ryan er det flere faktorer som spiller inn når et aspekt oppleves som kontrollerende eller informerende. Individene kan for eksempel forholde seg ulikt til belønninger og tilbakemeldinger. Reaksjonen på belønninger og tilbakemeldinger kan også variere mellom kjønn. Det vil vi komme tilbake til senere i oppgaven.

I tillegg viser flere studier at intensjonen eller orienteringen til den som kommuniserer, kan ha innvirkning på opplevelsen av kontroll eller informasjon, og kan enten svekke eller styrke indre motivasjon (Deci & Ryan 1985). Roth mfl. har gjort flere studier på foreldres oppdragelse i et selvbestemmelsesteoretisk perspektiv. Studiene undersøker foreldrenes kontroll av barna gjennom det de kaller *conditional regard*. Vi velger å oversette det til ”betinget omsorg”. Det innebærer at foreldre enten sørger for å gi respons på barnas atferd gjennom mer oppmerksomhet og kjærlighet enn hva de vanligvis gjør, eller at de trekker tilbake oppmerksomhet og kjærlighet, om barna ikke oppfører seg på en bestemt måte. Roth mfl. skiller mellom positiv og negativ betinget omsorg. Førstnevnte er knyttet til mindre negative følelser hos barna. Likevel handler barna for å tilfredsstille foreldrenes ønsker, og er derfor introjeksjonsregulerte. Barna kan føle indre press og kontroll når foreldrene bruker positiv betinget omsorg. Negativ betinget omsorg er relatert til psykologisk kontroll som kan redusere velværet hos individet. Det innebærer at foreldrene trekker tilbake kjærlighet, som kan føre til negative følelser hos barna. Resultatet av slik atferd kan være at barna ikke ønsker å adlyde foreldrene. Til tross for at positiv betinget omsorg er knyttet til mindre negative følelser hos barna, befinner de seg i en introjeksjonsregulering siden de føler seg kontrollert, noe som svekker autonomifølelsen (Roth mfl. 2007). Betinget omsorg er derfor

et eksempel på hvordan foreldre kan kommunisere forventninger til barna som kan oppleves som kontrollerende.

Deci mfl. utførte et feltstudium hvor de undersøkte autonomistøtten og kontrollatferden til 4.– 6-klasse-lærere. De hevdet at lærere kunne være autonomistøttende eller kontrollerende mot elevene. Forskernes hypotese var at lærere som var kontrollerende, ville bruke belønning og kommunisere i samsvar med det, i troen på at de ville støtte indre motivasjon hos barna. De lærerne som var autonomistøttende, ville i likhet med de kontrollorienterte lærerne ha som intensjon å støtte indre motivasjon hos barna. Forskjellen ifølge forskerne, ville være at de autonomistøttende lærerne ville belønne og kommunisere på en mer informerende måte enn de kontrollerende lærerne. Etter at de undersøkte lærernes atferd mot barna, målte forskerne indre motivasjon og selvfølelse hos barna i de 35 klasserommene og sammenlignet dem med lærerorienteringene. De fant en signifikant korrelasjon som indikerte at de barna som hadde autonomistøttende lærere, hadde høyere indre motivasjon og selvfølelse enn de barna som hadde kontrollorienterte lærere (Deci mfl. i Deci & Ryan 1985).

Deci mfl. fulgte opp denne studien. De valgte ut tre klasserom med kontrollorienterte lærere og tre klasserom med autonomiorienterte lærere. Den andre dagen i skoleåret målte de indre motivasjon og selvtillit til barna i disse klassene, deretter utførte de samme måling sju uker senere. Resultatene etter to måneder av skoleåret viste at barna med autonomistøttende lærere var blitt mer indre motiverte og hadde høyere selvfølelse i forhold til barna med mer kontrollerende lærere. Deci og Ryan hevder at disse to studiene viser at måten det blir kommunisert på, enten konteksten først og fremst oppleves som kontrollerende eller informerende, kan ha ulik innvirkning på indre motivasjon, selvfølelse, kreativitet og andre lignende variabler (Deci mfl. i Deci & Ryan 1985).

Sosiale kontekster som er kontrollerende, ustrukturert, overstrukturert eller som representerer fravær av engasjement fra signifikante andre, kan ifølge Deci og Ryan risikere å svekke selvbestemmelsen til individet. I tillegg kan det føre til svekkelse av utviklingen og tilfredsstillelsen av de psykologiske behovene, og individet kan få vanskeligheter med å utvikle en aktørholdning i sitt eget selv (Deci & Ryan 1991). Å være forklarende på en slik måte at det oppleves som empatisk fører til en mer veiledende og autonomistøttende struktur. Autonomistøtte representerer lite bruk av kontroll, tilrettelegging av valg og støtte av barnets eget initiativ (Grolnick mfl. 1997). Ifølge Deci og Ryan vil sosiale kontekster som er preget

av autonomistøtte, moderat struktur og engasjement, være optimalt for utviklingen av selvbestemmelse. Disse faktorene kan være med på å tilfredsstillende individets grunnleggende psykologiske behov og kan støtte utviklingen av indre ressurser som er nødvendige for selvreguleringen (Deci & Ryan 1991). Resultater fra en undersøkelse utført av Kasser mfl. viste at mødre som støttet indre aspirasjoner, personlig vekst og meningsfulle relasjoner hos barna, hadde mer selvbestemte barn enn barna til de mindre engasjerte og mer kontrollerende mødrene (Kasser mfl. i Grolnick mfl. 1997).

Grolnick og Ryan var de første som undersøkte modellen med de sosial-kontekstuelle dimensjonene: autonomistøtte, struktur og involvering. I en studie fra 1989 utførte de intervjuer med 114 mødre og fedre med barn i 3.-6.-klasse. Hensikten var å finne ut hvordan foreldre motiverer barna sine i forbindelse med skole og hjemmerelaterte aktiviteter, som for eksempel lekser, rutinepreget arbeid, husarbeid og legging av barna. Data fra foreldreintervjuene ble deretter relatert til skole og klasserom. Resultatene viste at foreldrenes autonomistøtte var positivt relatert til barnas rapporter om selvbestemmende selvregulering, lærernes gradering av barnas kompetanse og tilpasning, og barnas karakterer og orienteringsskårer. Foreldrenes struktur var positivt relatert til barnas forståelse av hvordan de kan kontrollere sine suksesser og nederlag i skolen og i andre sammenhenger. Involvering og engasjement fra foreldrene var positivt relatert til kompetanse og tilpasning, og til karakterer og prestasjoner i skolen (Grolnick mfl. 1997).

I en annen studie av Grolnick, Deci og Ryan ble det undersøkt hvorvidt barnas selvrelaterte persepsjoner og motivasjoner medierte mellom foreldre-miljøet og skolerresultater. Funnene indikerte at barn som oppfattet foreldrene sine som involverende, engasjerte og autonomistøttende, var mer autonomiregulerte i skolesammenheng, hadde høy oppfattet kompetanse og en større forståelse av å kontrollere skolerresultater (Grolnick mfl. i Grolnick mfl. 1997).

Flere av de undersøkelsene som er gjort på sosialisering i hjem og skole, indikerer at når den sosiale konteksten, som for eksempel foreldre, er autonomistøttende, omsorgsfulle og engasjerte, frambringer de mer helsemessige virkninger og indre motivasjon hos barnet. På den måten legger de grunnlaget for optimal internalisering og integrering av atferdsreguleringer, som er viktig for at barnet kan føle seg tilfreds og fungere i det sosiale miljøet (Grolnick mfl. 1997). Det er ikke like lett for foreldre å være autonomistøttende i alle

situasjoner, men som vi har sett, viser forskning at det er verdt et forsøk med hensyn til barnas velvære.

Kompetanse

Den sosial-kontekstuelle dimensjonen: struktur i selvbestemmelsesteorien, refererer til støtte av kompetansebehovet. Foreldre som gir struktur, bidrar til optimal utfordring, sørger for rasjonaler, er forklarende og konsekvente, og sørger for informativ tilbakemelding (Grolnick mfl. 1997).

Erfaringen av kompetanse kan være en type av indre tilfredsstillelse som fremmer læring og utvikling. Behovet for å føle kompetanse henger sammen med menneskers streben etter kontroll av utfall og et ønske om å oppleve fullføring. Opplevelsen av å ha kompetanse og våge å ta egne valg er med på å støtte behovet for autonomi og styrker den indre motivasjonen. Derfor er det viktig at foreldre er med på å støtte kompetansefølelsen ved å gi barnet optimale utfordringer. Det kan bidra til at individets reguleringer blir internalisert (Deci & Ryan 1985). Ifølge Deci og Ryan er kompetansefølelsen nødvendig for at individet skal handle med intensjon om noe og at atferden er indre motivert (Deci & Ryan 1991).

Deci og Ryan har videreført tidligere studier på tilbakemelding til å omfatte behovet for kompetanse. De hevder at positive tilbakemeldinger vil tilfredsstillere behovet for kompetanse og forsterke den indre motivasjonen, fordi den ikke oppleves som kontrollerende. Enkelte studier på prestasjon og positiv tilbakemelding viser at positiv tilbakemelding har en forsterkende effekt på indre motivasjon bare når individet føler ansvar for den bestemte prestasjonen eller tilbakemeldingen ikke svekker autonomifølelsen (Deci & Ryan 2000).

For at et barn skal få følelse av kompetanse må det være en sammenheng mellom hva som blir forventet av han eller henne, og hva barnet er kapabelt til å gjøre. Når atferden er ytre motivert og må utføres på grunn av forventninger fra omverdenen, er det desto viktigere å få støtte og respons på atferden. Både positiv tilbakemelding og konstruktiv negativ tilbakemelding kan være med på å utvikle internaliseringsprosessen. SDT ser på positiv tilbakemelding som svært viktig i forbindelse med internaliseringsprosessen. Når et barn må oppføre seg på en måte som det i utgangspunktet ikke er indre motivert for, kan den positive tilbakemeldingen fra for eksempel foreldrene være med på å støtte kompetansefølelsen. Hvis negativ tilbakemelding inneholder nyttig, ikke-evaluerende informasjon om for eksempel hvordan man kan oppføre seg bedre neste gang, vil det ikke ødelegge den indre

motivasjonen. En slik tilbakemelding gir informasjon om handlingen som er utført, og er ikke direkte knyttet til individets personlighet. På den måten blir ikke kompetansefølelsen svekket. Barnet lærer istedenfor hvilke handlinger som blir satt pris på eller ikke i det sosiale miljøet. Det er viktig at de voksne sørger for rasjonelle forklaringer ved en slik tilbakemelding. Et eksempel kan være å forklare hvordan atferden til barnet påvirker andre. For eksempel hvordan kameraten kan oppleve å bli fratatt en leke (Grolnick mfl. 1997). I motsetning til konstruktiv negativ tilbakemelding kan negativ tilbakemelding virke som en kritikk av individets personlighet istedenfor kritikk av handlingen. En slik tilbakemelding kan virke kontrollerende, og kan føre til en følelse av inkompetanse hos barnet. Da vil også den indre motivasjonen svekkes (Deci & Ryan 1985).

I tillegg er det forskjell på individer og deres tolkning av positive og negative tilbakemeldinger. Tolkningen avhenger av flere faktorer, slik som for eksempel kjønn og personlighet. Flere studier har vist at kvinner og menn responderer svært ulikt på positiv tilbakemelding. Det finnes flere indikasjoner på at kvinner er mer følsomme for å bli kontrollert av ros enn menn. Det vil si at flere kvinner vil oppleve ros som kontrollerende, mens menn vil oppleve det som informerende (Deci & Ryan 1985). Deci hevder at kjønnsrollemønsteret i samfunnet kan ha noe med dette å gjøre. Tendensen har ifølge Deci vært å oppdra gutter til uavhengighet og mestringsorientering, mens jenter har blitt oppdratt til å bli mer avhengige og følsomme overfor andre. Oppdragelsen blir en del av sosialiseringen som barna tar med seg inn i voksen alder. Menn kan dermed bli mer opptatt av å være uavhengig enn å tilfredsstille krav utenfra, mens kvinner blir mer opptatt av å tilfredsstille andre (Deci i Deci & Ryan 1985).

En studie av Alegre og Murray støtter deler av denne forklaringen. Funnene viste at kvinner reagerte lettere på verbale forsterkninger enn menn. Lignende studier som ble utført av Blanck mfl. i slutten av 1970-tallet og begynnelsen av 1980-tallet, viste at positiv tilbakemelding støttet indre motivasjon hos både kvinner og menn. Forskerne brukte samme metode som Deci mfl. brukte i 1975. Forskjellen mellom de to studiene var at de ble utført med seks års mellomrom. Blanck forklarte ulikhetene i resultatet med at kjønnsrollemønsteret hadde endret seg. Kvinnene var blitt mer uavhengige og mestringsorienterte, og mange karrierekvinner ble rollemodeller og satte standarden for mer likhet mellom kjønnene. Disse endringene kan ha ledet kvinnene i studien, til å bli mer selvstendige og mestringsorienterte enn de som deltok i studien seks år tidligere. Hvis det var tilfelle, ville positiv tilbakemelding vært mer framtrepende for dem enn for kvinnene i

den tidligere studien (Alegre & Murray; Blanck mfl. i Deci & Ryan, 1985). Deci og Ryan stiller seg tvilende til om forklaringen kan anses som gyldig. De presiserer at utvalget i Blancks studie på mange måter er atypisk, fordi det kommer fra et anerkjent universitet som er preget av et mestringsorientert miljø. I tillegg viser de til to studier som hevder at forandringene som er forklart i studien til Blanck mfl. ikke behøver å være utbredt (Deci & Ryan 1985).

Den første studien, utført av Zinser, Young og King, gikk ut på å gi 2.- og 3. klasse-gutter og -jenter tre grader av verbale belønninger. Noen fikk ikke verbal belønning, andre fikk lav grad av verbal belønning, mens den siste gruppen fikk høy grad av verbal belønning. Forskerne kunne rapportere en interaksjon mellom verbal belønning og kjønn. Høyere grad av verbal belønning styrket guttenes indre motivasjon, mens jentenes indre motivasjon ble svekket (Zinser, Young & King i Deci & Ryan 1985).

Den andre studien, utført av Kast, fokuserte spesielt på informerende versus kontrollerende aspekter ved verbal belønning. Hun fant resultater som lignet både Decis mfl. og Zinsers mfl. Resultatene viste at kontrollerende tilbakemelding minsket indre motivasjon hos både gutter og jenter i forhold til informerende tilbakemeldinger. Senere ga Kast tilbakemeldinger som inneholdt både informerende og kontrollerende elementer til gutter og jenter i 3., 5., og 8. klasse. Funnene viste at jentene opplevde den blandede tilbakemeldingen som kontrollerende, mens guttene opplevde den som informerende. Ifølge Deci og Ryan viste konklusjonen i studien til Kast, at det er mulig å gi positiv tilbakemelding til jenter på en måte som blir oppfattet som informerende. Det kan gjøres ved å unngå å snakke om å gjøre det bra for andres skyld eller å kommentere hvor flink man bør være i forhold til bestemte oppgaver. Likevel viser resultatene at jenter tolker positiv tilbakemelding som mer kontrollerende enn gutter (Kast i Deci & Ryan 1985).

I Norge har blant annet Gjesme forsket på kjønnsforskjeller innenfor mestringsmotivasjon. I en forskningsrapport fra 1972 presenterer han en undersøkelse av kjønnsforskjeller i forholdet mellom engstelse og skoleprestasjoner. Gjesme hevder det er kjønnsforskjeller i motivasjonen på grunn av forskjeller i den subjektive forventningen til å lykkes og ulikheter i effekten av disse forskjellene i interaksjonen med motivene. Han viser til forskeres indikasjoner på at jenter er mer avhengige og viser mer konformitet i en gruppe enn gutter gjør. Jenter er mer forståelsesfulle overfor jevnaldrende, mens gutter har mer selvtilit. På grunn av disse kjønnsforskjellene er det ifølge Gjesme forventet at jenter vil være

systematisk mer påvirket av standarder fra deres sammenligningsgruppe enn gutter vil være. I tillegg har jenter vist en større tendens til å undervurdere sine prestasjoner enn gutter. De statistiske analysene i Gjesmes undersøkelse viste seg i stor grad å være i overensstemmelse med forutsigelsene (Gjesme 1972).

Studier som de vi har vist til ovenfor, kan bidra til å skape mer bevissthet om hvordan man kan tilfredsstille behovene for autonomi, kompetanse og relasjoner. Kjønnsforskjellene viser at det kan være nødvendig å tilpasse de sosial-kontekstuelle dimensjonene; autonomistøtte, struktur og involvering, i forhold til kjønn.

Deci og Ryan hevder at det i tillegg til kjønnsforskjeller finnes individuelle forskjeller på tolkning av tilbakemeldinger. De viser blant annet til Rotters begreper indre og ytre *locus of control*. De som har en indre locus of control tror at utfall av handlinger er mer knyttet til deres egen kontroll, mens de med ytre *locus of control* tror at utfallet er styrt av ytre forhold, utenfor deres egen kontroll. Baron og Ganz hevdet at disse variablene var viktig i forbindelse med indre og ytre motivasjon. De kunne rapportere at barn med indre *locus of control*, jobbet bedre med indre belønninger i motsetning til barn med ytre *locus of control*, som jobbet bedre med ytre belønninger. Lonky og Reihman og Earn argumenterte med at mennesker med høy indre *locus of control* vil tolke belønninger og kommunikasjon som mer informerende, mens mennesker som har lav indre kontroll, vil tolke det som kontrollerende (Baron & Ganz; Lonky & Reihman; Earn i Deci & Ryan 1985).

Boggiano og Barrett oppdaget hvilken effekt både positiv og negativ tilbakemelding kan ha på indre motivasjon og prestasjon hos barn som er ytre eller indre orientert. De fant ut at indre orienterte barn tolket positiv tilbakemelding som informerende, mens de ytre orienterte barna tolket det kontrollerende. For de barna som var ytre orienterte, var positiv tilbakemelding med på å styrke den ytre responderingen, men det styrket ikke indre motivasjon. Deci og Ryan trekker paralleller fra Boggiano og Barretts studie til Ryans studie i 1982. Ryan formet informerende versus kontrollerende positiv tilbakemelding ved å begrense den interpersonlige konteksten, mens Boggiano og Barrett fant at samme tilbakemelding var opplevd enten informerende eller kontrollerende avhengig av orienteringen til mottakeren. Positiv tilbakemelding som var opplevd som kontrollerende, ledet til signifikant mindre indre motivasjon enn positiv tilbakemelding som var opplevd som informerende. Boggiano og Barrett fant også ulikheter mellom de indre og de ytre orienterte barna i forbindelse med negativ tilbakemelding. Negativ tilbakemelding til de

indre orienterte barna representerte en utfordring og støttet derfor deres indre motivasjon for aktiviteten. Samme tilbakemelding til de ytre orienterte barna kunne representere bevis for deres inkompetanse, noe som førte til svekket indre motivasjon, demotivering og hjelpeløshet (Boggiano & Barrett i Deci & Ryan 1985).

Relasjoner

Behovet for relasjoner og tilhørighet har stor betydning for individet. Relasjonen kan føre til følelsesmessig trygghet og tillit til andre, og tilliten kan støtte autonomifølelsen til individet. Reguleringer som skal internaliseres, bør ifølge Deci mfl. introduseres for barnet av signifikante andre. Ifølge SDT refererer involvering til foreldre som bruker tid og ressurser med barna sine, interesserer seg for barnas aktiviteter og sørger for varme og omsorg (Grolnick mfl. 1997).

Involvering og engasjement fra andre er ikke like sentralt i forbindelse med indre motivert atferd som ved ytre motivert atferd. De fleste mennesker gjør det som interesserer dem av seg selv, men forskning med barn viser at de er mer avhengig av involvering fra signifikante andre for å kunne være selvstendig og indre motivert for en aktivitet. Barn søker i større grad enn voksne etter respons på egen aktivitet og atferd. Der behovet for sosiale relasjoner ikke er tilfredsstillt for barn, kan indre motivasjon svekkes (Deci & Ryan 1991). Tilfredsstillelsen av relasjonsbehovet er viktig for å kunne sørge for fullstendig internalisering av reguleringer. Ifølge Roth mfl. kan positivt betinget omsorg tilfredsstillte behovet for relasjoner, men det fører ikke til en optimal tilfredsstillelse av behovet (Roth m.fl. 2007).

Forskning gjort av Ryan og Lynch viser blant annet at barn som har en trygg relasjon og følelsesmessig støtte fra foreldrene, har bedre positiv mental helse enn de barna som ikke har en trygg relasjon. Flere av forskningsfunnene viser at barn som er både autonome og føler relasjon til foreldrene sine, har større mulighet for å oppnå en bedre helsemessig og psykologisk utvikling (Ryan & Lynch 1989).

Koestner, Ryan, Bernieri og Holt undersøkte grensesetting på 1.- og 2.- klassinger. De testet hvordan samme grenser kan oppleves som kontrollerende versus ikke-kontrollerende avhengig av hvordan de blir framstilt. Resultatene indikerte at barnas indre motivasjon og kreativitet ble undertrykt av kontrollerende grenser, men ikke av autonomistøttende grenser. Studien viser at de samme teknikkene eller strukturene enten kan styrke eller svekke internalisering, avhengig av om de er utført på en autonomistøttende eller kontrollerende

måte (Koestner, Ryan, Bernieri & Holt i Grolnick mfl. 1997). Et eksempel på kontrollerende grenser kan være at atferden til barna blir regulert av ytre belønning og kontrollerende tilbakemeldinger. Autonomistøttende grenser kan, i motsetning til kontrollerende grenser, inneholde informativ tilbakemelding med respekt for barnets perspektiv og følelser (Deci & Ryan 1985; Grolnick mfl. 1997). Autonomistøttende grenser kan være med på å danne trygge rammer for barnet, og det kan føre til nærmere relasjoner mellom foreldre og barn. Ifølge Deci mfl. er det viktig å skille mellom autonomi og uavhengighet. Å være autonomistøttende betyr å støtte barn i å ta eget initiativ og til å ha egen vilje, men ikke til å bli selvsentrerte, uavhengige eller avsondret. Barn som er uavhengige, vil ikke ha innblanding fra andre. Atferden bærer preg av at barnet ikke har internalisert verdier og normer i det sosiale miljøet. Uavhengighet kan være et resultat av foreldrenes distanse, kjølige tone eller upålitelighet (Deci mfl. i Grolnick mfl. 1997).

Til tross for at omgivelsene, som for eksempel familie og skole, har stor innvirkning på barnets internaliseringsprosess, er det viktig å være bevisst at barn er med på å skape sin egen sosiale kontekst. De er ifølge Deci mfl. aktive deltakere i denne prosessen og interagerer med omgivelsene. Barn er med på å påvirke sin egen oppdragelseskontekst, fordi foreldrene bruker barnas atferd som regulering av deres egne handlinger. Barn som gjør motstand og er vanskelige, kan for eksempel påvirke foreldrene til å oppleve interaksjonen mindre tilfredsstillende, og de kan reagere med kontroll eller tilbaketrekning (Grolnick mfl. 1997).

Oppsummering

I dette kapittelet har vi vist at individets sosiale miljø, ifølge SDT, har stor betydning for utviklingen av selvbestemmelse. Vi har vist at internaliseringsprosessen kan bli støttet eller svekket i den sosiale konteksten, avhengig av om de tre grunnleggende psykologiske behovene blir tilfredsstillt. I forbindelse med internalisering i familien har vi sett at støtte av tre sosial-kontekstuelle dimensjoner autonomistøtte, struktur og involvering, er viktig i oppdragelsen. I et selvbestemmelsesreoretisk perspektiv bidrar det til en optimal internaliseringsprosess og tilfredsstillelse av individets psykologiske behov.

Til tross for at Deci og Ryan tar opp individuelle forskjeller og kjønnsforskjeller i sin forskning, ser vi at de i sin teori ikke tar nok hensyn til dette. Vi opplever at deres fokus på tilfredsstillelse av grunnleggende psykologiske behov tar utgangspunkt i at alle har de

samme behovene for autonomi, kompetanse og relasjoner. I virkeligheten er det trolig snakk om nyanser i forhold til behovene. Det kan være at noen mennesker har et større behov for autonomi, kompetanse eller sosiale relasjoner enn andre. Dette kan gjøre at et sosialt miljø kan påvirke mennesker forskjellig ut fra grad av behov.

4. Diana Baumrind – empirisk studie 1967

Baumrind gjennomførte i 1967 en empirisk undersøkelse der hun hadde som mål å studere foreldres oppdragelsespraksis knyttet til kompetanse hos små barn. Baumrind tok utgangspunkt i barnas atferd og sammenlignet foreldrene på bakgrunn av dette (Baumrind 1967).

Ut fra skårer hos barna på ulike atferdsvariabler delte Baumrind barna inn etter tre ulike atferdsmønstre. Hun sammenlignet foreldrene til barna i de tre atferdsmønstrene for å se om det var signifikante forskjeller på oppdragelsespraksisen til foreldrene mellom gruppene av barnas atferdsmønstre. Det ble forventet at foreldrenes oppdragelsespraksis skulle skille seg fra hverandre mellom gruppene på variablene foreldrekontroll, krav som stilles til barna, kommunikasjon og omsorg (Baumrind 1967).

Utvalg

Familiene til 32 barn på tre og fire år deltok i prosjektet. De var medlemmer av Child Study Center, Institute of Human Development ved Berkeley universitetet i California høsten 1961. Disse familiene tilhører middelklassen i USA, og foreldrene har høy utdanning. Bortsett fra tre familier (en i hver gruppe for barns atferdsmønster) er familiene i undersøkelsen hvite. Av barna som deltok, var det like mange gutter som jenter. Utvalget av disse familiene foregikk ved at alle 110 barna som var medlemmer av Child Study Center ble observert og vurdert opp mot de forhåndssette skalaene. Av disse passet kun 32 inn i mønsteret (Baumrind 1967).

4.2 Barnas atferd

Måling av barnas atferd

Dataene om barnas atferd ble samlet inn ved observasjon i barnehagen gjennom tre måneder. Det ble også foretatt en strukturert observasjon av barnet i et laboratorium. Baumrind ønsket å måle de overordnede begrepene sosialisert atferd og uavhengighet hos barna. Det ble anvendt fem dimensjoner av atferd til å vurdere barna i forhold til de to overordnede

begrepene. Disse fem dimensjonene er selvkontroll, tilnærmings-unngåelses-tendens, subjektivt humør, selvtillit og tilknytning til jevnaldrende (Baumrind 1967).

Selvkontroll innebærer at barnet har lært å kontrollere sine handlingsimpulser i situasjoner hvor barnet er motivert for å handle, men hvor for eksempel foreldre har satt grenser for denne handlingen. Observatørene ser her etter om barna er lydige i forhold til regler i barnehagen når de egentlig er motivert til å utføre en annen atferd enn den som blir forventet av dem. De observerer også om barna har utholdenhet i arbeid, evne til å vente på tur, kunne unngå å uttrykke forstyrrende og destruktivt sinne i barnegruppen, og om de har evnen til å beholde selvkontroll i ulike situasjoner (Baumrind 1967:52).

Barn som møter situasjoner som er uventet, uvanlige, spennende eller stressende med nysgjerrighet og en trang til å utforske, skårer høyt på tilnærmingstendens. Observatørene vurderer energi og engasjement hos barnet i forhold til dets normale miljø og om de viser preferanse for aktiviteter som er stimulerende. Barn med høy tilnærmingstendens søker utfordringer, utnytter potensialet i nye miljøer og blir ikke satt ut av hindringer på vei til målet. Barn som møter slike situasjoner med frykt og prøver å unngå dem, har en unngåelsestendens (Baumrind 1967:52).

Et barn som skårer høyt på humør-dimensjonen, er preget av livsmot som gir barnet glede i aktiviteter. De er gjerne livlige og med mye humor, men kan også være stille, ettertenksomme eller tilbaketrukkne på en trygg måte. Barn som viser en ulystfølelse, tar ofte mindre del i aktiviteter, er engstelige og fiendtlige eller uvennlige i forhold til jevnaldrende. De kan være aggressive, ubehagelige og sinte, eller det kan gi seg uttrykk i at de er engstelige, undertrykte, uinteresserte eller at ofte kjeder seg (Baumrind 1967:52–53).

Selvtillit blir antatt av Baumrind å være synlig ved at barnet handler på en uavhengig måte i forhold til andre jevnaldrende. De er aktive og søker gjerne hjelp fra andre barn eller voksne for å kunne utføre ting som ligger litt over deres kompetansenivå. De søker ikke hjelp fordi de er avhengig av andre, men for å oppnå et mål eller lære noe nytt. Observatørene ser her etter om barnet er villig til å være alene innimellom og hvordan det reagerer på separasjon fra sine foreldre. De ser også etter om barnet uttrykker glede ved å lære nye ting, motsetter seg inngrep fra andre jevnaldrende, ønsker å lede andre og om barnet uttrykker interesse ved å ta egne avgjørelser og valg som påvirker det (Baumrind 1967:53).

Tilknytning til jevnaldrende blir vurdert i forhold til om barna uttrykker varme og et godt forhold til jevnaldrende. Dette vurderes ut fra om de stoler på andre, at de selv er til å stole på, har god samarbeidsvilje i gruppeaktiviteter og ikke oppfører seg uvennlig eller uprovosert aggressivt i forhold til sine jevnaldrende (Baumrind 1967:53).

Psykolog og førskolelærer førte opp skårene til barna på de ulike dimensjonene ut fra observasjonen i barnets trygge omgivelser i barnehagen og strukturert observasjon i laboratoriet. I laboratoriet utførte barna standardiserte oppgaver som barna lett ville lykkes med, antakelig ville lykkes med og garantert ikke ville lykkes med. De testet her hvordan barnet forholder seg til suksess og nederlag (Baumrind 1967:47).

Resultater – ulike mønstre for barns atferd

Baumrind kom fram til tre ulike mønstre for atferd i forhold til sosialisert og uavhengig atferd, ut fra om barna hadde signifikant høye eller lave skårer på de fem ulike dimensjonene som er beskrevet overfor. De startet med å observere alle de 110 barna som var medlem i Child Study Center. Av disse barna var det 32 barn som hadde skårer som passet inn i et av mønstrene av høye og lave skårer (Baumrind 1967:47).

Barn som klassifiseres innenfor mønster I, skårer høyt på humør, selvtillit og tilnærmingstendens eller selvkontroll (Baumrind 1967:48). Med utgangspunkt i skårene beskriver Baumrind disse barna som både sosialiserte og uavhengige. I dette legger hun at de er selvkontrollerte, føler tilknytning til andre, er utforskende, har høy selvtillit og er selvhevdende. De var kompetente og realistiske i forhold til hva de kunne klare (Baumrind 1967:80). I forhold til de andre barna var de mer tilfredse og selvsikre (Baumrind 1967:49–50).

Innenfor mønster II skårer barna lavt på tilknytning til jevnaldrende, humør og tilnærmingstendens (Baumrind 1967:48). De skårer middels på selvtillit og selvkontroll (Baumrind 1967:59). Baumrind beskriver barna som både mindre sosialiserte og uavhengige enn mønster I. De er mindre målrettede og tilfredse, mer usikre og engstelige, og reagerer på stress med tilbaketrekning eller sinne. I forhold til mønster III utførte mønster II-barna oppgaver mer grundig og på et høyere kognitivt nivå, men de viste mindre tilknytning til andre, større ulystfølelse og var mer sårbare for stress (Baumrind 1967:81).

Mønster III består av barn som skårer lavt på selvtillit og selvkontroll eller tilnærmingstendens (Baumrind 1967:48). Baumrind kaller dem umodne (Baumrind 1967:72). De er mer engstelige, irritable, uten mål i forhold til aktiviteter, velger lette mål, trekker seg tilbake eller reagerer aggressivt når de blir såret enn barna i mønster I. I forhold til mønster II er de mer tilfreds, men har mindre selvtillit og selvkontroll (Baumrind 1967:49–50).

4.3 Foreldrenes oppdragelsespraksis

Baumrind går ut fra at fysisk, sosial og kognitiv utvikling i stor grad påvirkes av foreldrenes oppdragelsespraksis (Baumrind 1967:45). Hun stilte foreldrene til barna i de tre ulike atferdsmønstrene opp mot hverandre for å se om de ulike atferdsmønstrene hos barna kunne ha med ulik oppdragelsespraksis hos foreldrene å gjøre. På bakgrunn av atferden barna viste, samt tidligere forskning på oppdragelse, dannet Baumrind hypoteser om hvilke deler av foreldrenes praksis som kunne være med på å påvirke denne atferden. Det ble forventet at fire dimensjoner ved oppdragelsen ville være betydningsfulle for barnas atferd. De fire dimensjonene er foreldrekontroll, foreldrenes krav til modenhet, foreldre-barn-kommunikasjon og foreldreomsorg (Baumrind 1967). Baumrind gir en beskrivelse av hva hun ønsker å måle innenfor disse dimensjonene.

Begrepet 'foreldrekontroll' defineres ikke her som innskrenking, straffende holdninger eller påtrengighet. Foreldrekontroll refererer til de sosialiserende funksjonene til foreldre. I dette ligger de handlingene som er rettet mot å forme barnets målrettede aktivitet, modifisere barnets uttrykk av uavhengig, aggressiv og leken atferd, og fremme internaliseringen av standarder satt av foreldrene (Baumrind 1967:54–55). Altså bør kontrollbegrepet her forstås som en måte å skape en struktur for barnet, framfor en negativ form for kontroll som kan være med på å hindre barnets utvikling. Baumrind peker på at hun ønsker å skille mellom restriktiv kontroll og strukturerende kontroll. Variablene som brukes til å operasjonalisere begrepet kontroll i denne studien, bygger på strukturerende kontroll (Baumrind 1967:46). Operasjonalisert innenfor skalaene inneholder begrepet foreldrenes konsekventhet i å opprettholde regler, evne til å stå imot press fra barnet og vilje til å påvirke barnet (Baumrind 1967:54–55).

Når foreldrene stiller krav til barnas modenhet, ønsker de at barnet skal prestere etter de intellektuelle, sosiale og emosjonelle evnene de har. Foreldrene vil også at barnet skal ha mulighet til å ta egne avgjørelser (Baumrind 1967:55–56). Foreldre-barn-kommunikasjon viser til i hvilken grad foreldre bruker forklaringer i kommunikasjonen for å oppnå barnets lydighet, om de tar hensyn til barnets meninger og følelser og i hvilken grad de bruker åpne i stedet for manipulative kontrollteknikker (Baumrind 1967:56–57).

Foreldreomsorg viser til de handlingene og holdningene til foreldrene som uttrykker kjærlighet og som er rettet direkte mot barnets fysiske og emosjonelle velvære. Foreldreomsorg innebærer varme og involvering. Varme vises gjennom foreldrenes kjærlighet og omsorg til barnet. Dette uttrykkes blant annet gjennom verbal anerkjennelse og følsomhet i kontakt med barnet. Involvering innebærer at foreldrene viser stolthet og glede over barnets prestasjoner gjennom ros, støtte, interesse og beskyttelse av barnets velvære (Baumrind 1967:57–58).

Ut fra observasjonsmetode satte observatørene skårer på foreldre innenfor den operasjonaliseringen av de fire dimensjonene som ble gitt i de ulike skalaene som ble brukt (Baumrind 1967). Disse beskrives nedenfor.

Måling av foreldrenes oppdragelsespraksis

Foreldrene ble observert sammen med barna ved to hjemmebesøk, hver på tre timer. Disse observasjonene ble delt inn i tre handlingssekvenser ut fra om initiativet til handlingen lå hos forelder eller barn. To typer sekvenser ble kalt for kontrollsekvens. I type I var det den voksne som tok initiativet og ville kontrollere barnets atferd. Type II var preget av at barnet tok initiativet og ønsket å styre. Den tredje sekvenstypen, type III, var ikke-kontrollerende. Sekvenstype III innebærer at ingen hadde til intensjon å kontrollere den andre. Sekvensene i hjemmeobservasjonene ble analysert ved hjelp av *Home Visit Sequence Analysis*, forkortet til HVSA (Baumrind 1967:64).

Hver av de fire dimensjonene som foreldrenes atferd registreres i forhold til, ble operasjonalisert gjennom variabler som beskriver sekvensene i observasjonen. For å vurdere foreldrekontroll ser observatørene på hvor mange prosent av sekvensene som er type I-sekvenser, der voksne ønsker å kontrollere barnet og hvor barnet adlyder, hvor barnet adlyder etter at foreldrene står på sitt og hvor det adlyder etter å ha mottatt en forsterkning. Her måles også hvor stor del av sekvensene som er type II-sekvenser, der barna tar initiativet

og hvor de voksne aksepterer konflikt og hvor de voksne ikke føyer seg etter barna (Baumrind 1967:54–55).

For å kunne si noe om foreldrenes krav til modenhet vurderes det hvor stor del av sekvensene som innebærer uavhengighetstrening med (type I) eller uten kontroll (type III) av foreldrene. Her måles også hvor mange prosent av sekvensene som er type I-sekvenser, der foreldre trekker tilbake direktiver fordi de respekterer barnas argumenter, og type II-sekvenser, der foreldrene støtter barnas uavhengighet gjennom at de får ta egne valg og opptre autonomt (Baumrind 1967:55–56).

Innenfor dimensjonen foreldre-barn-kommunikasjon blir type I-sekvensene registrert i forhold til om foreldrene bruker begrunnelser for å oppnå lydighet og om foreldrene oppmuntrer til verbal meningsutveksling. Dette punktet handler om hvor vidt foreldrene forsøker å skjule sin makt over barnet. Dette hevder Baumrind at foreldrene for eksempel kan gjøre gjennom å bruke skyldfølelse eller avledning til å skjule at de prøver å kontrollere barnet (Baumrind 1967:56–57).

Foreldreomsorg defineres ut fra i hvor stor del av type II-sekvensene foreldrene tilfredsstiller barnet når det tar initiativ og støtter barnet når det ønsker oppmerksomhet og støtte. Det måles også i hvor mange prosent av type I-sekvensene foreldrene bruker positiv forsterkning i motsetning til negativ forsterkning (Baumrind 1967:57–58).

I tillegg ble det foretatt en strukturert observasjon i et laboratorium. Her er det kun mødrenes samhandling med barna som er sentral. Laboratoriet var utstyrt med et lekehjørne. To ulike situasjoner ble observert her. I den ene situasjonen skulle moren lære barnet å utføre en standardisert oppgave. Situasjonen er stressende for mor fordi hun får beskjed om å lære barnet sitt noe og vet at hun blir vurdert. I den andre situasjonen skulle barnet leke med moren til stede, men moren kunne selv velge om hun ville delta i leken eller ikke (Baumrind 1967:68–70).

I laboratoriesituasjonen vurderes mødrene også på de fire ulike dimensjonene som er nevnt tidligere. Baumrind kaller disse skårene for Summary Ratings for the Structured Observation (SRSO). Foreldrekontroll operasjonaliseres ved om mor konsekvent opprettholder regler, om hun gir struktur til barnets aktiviteter, om moren føler hun har kontroll over barnets atferd og om barnet handler i tråd med morens uttalte ønsker. På dimensjonen foreldres krav til modenhet blir moren vurdert i forhold til forventninger til barnets intellektuelle prestasjon,

krav til atferd preget av selvtillit og krav til selvkontroll hos barnet. Foreldre-barn-kommunikasjon defineres ved naturlighet og spontanitet i verbal kommunikasjon og klarhet i morens direktiver. Foreldreomsorg kjennetegnes ved oppmerksomheten som vises til barnet, varme i form av støtte, oppmuntring og omsorg, fravær av uvennlig atferd, som for eksempel sarkasme, tid brukt sammen med barnet, involvering i barnets prestasjoner, og glede (Baumrind 1967:55–58). Mødrene ble vurdert i forhold til hvordan de tilfredsstilte de ulike operasjonaliseringene innenfor de fire dimensjonene av foreldrepraksis (Baumrind 1967:70).

I tillegg til skalaene for HVSA og SRSO ble også foreldrenes atferd registrert i forhold til en annen skala, Parent Behavior Rating Scale (PBRs). Det blir i denne rapporten ikke gjort rede for hvordan denne skalaen blir brukt. Det er derfor vanskelig å tolke resultatene. En oversiktstabell over resultatene følger med i rapporten, men resultatene er ikke brukt mye i diskusjonsdelen. Vi antar at disse resultatene derfor er mindre viktige, men at de allikevel gir støtte til de andre resultatene (Baumrind 1967).

Det ble også gjennomført et strukturert intervju av begge foreldrene hver for seg. I intervjuene var det foreldrenes holdninger til oppdragelse som ble studert. Hypotesene i denne undersøkelsen bygger på atferden til foreldrene og ble undersøkt gjennom direkte observasjon. Intervjudataene ble ikke antatt å være så viktige for hypotesene og ble derfor sett på som tilleggsfunn. Intervjuet ble heller sett på som en mulighet for foreldrene til å forklare sin ideologi, som kanskje ikke helt tilsvarte deres praksis (Baumrind 1967). Vi velger å bruke noen av opplysningene fra intervjuene i diskusjonsdelen der det er sentralt, men hovedvekten vil ligge på observasjonsresultatene.

4.4 Resultatdel

Hypoteser

Ut fra antagelser om hvilke foreldrepraksiser som kunne ligge bak ulik atferd hos barn, satte Baumrind opp tre hypoteser:

1. Forskjeller mellom mønster I og mønster II: Foreldre til barn i mønster I vil skåre signifikant høyere enn foreldre til barn av mønster II på variablene som definerer foreldreomsorg og kommunikasjon.

2. Forskjeller mellom mønster I og mønster III: Foreldre til barn i mønster I vil skåre signifikant høyere enn foreldre til barn av mønster III på variablene som definerer foreldrekontroll og foreldres krav til modenhet (med unntak av variablene innenfor foreldres krav til modenhet som måler om foreldrene trekker tilbake direktiver fordi de respekterer barnas argumenter og støtter barnas uavhengighet gjennom at de får ta egne valg og opptre autonomt).
3. Forskjeller mellom mønster II og mønster III: Foreldre til barn av mønster II vil skåre signifikant lavere på variabler som definerer foreldreomsorg og signifikant høyere enn foreldre til barn av mønster III på variablene som definerer foreldrekontroll og foreldres krav til modenhet (med unntak av variablene innenfor foreldres krav til modenhet som måler om foreldrene trekker tilbake direktiver fordi de respekterer barnas argumenter og støtter barnas uavhengighet gjennom at de får ta egne valg og opptre autonomt).

(Baumrind 1967:72).

Resultater

Resultatene viser at foreldre til barn av mønster I gjennomsnittlig skåret høyere på alle de fire dimensjonene –foreldrekontroll, foreldres krav til modenhet, foreldre-barn-kommunikasjon og foreldreomsorg– enn de andre foreldrene. På variablene på HVSA-og SRSO-skalaene som blir brukt til å måle foreldrenes atferd, skårer disse foreldrene høyere sammenlignet med de andre foreldrene på alle variablene innenfor de fire dimensjonene. På de aller fleste variablene er forskjellen signifikant. De signifikante forskjellene indikerer at det er størst forskjell mellom mønster I-foreldre og mønster II-foreldre på dimensjonene kommunikasjon og omsorg. Foreldre til barn av mønster I brukte oftere forklaringer overfor barnet, ønsket gjensidig dialog, støttet barna og tilfredstilte deres behov. Den største forskjellen på mønster I-foreldrene og mønster III-foreldrene viste seg på dimensjonene foreldrekontroll og krav til modenhet. Foreldre til barn av mønster I utøvet mer kontroll, var mer konsekvente og stilte høyere krav til uavhengighet hos barna (Baumrind 1967:74–75).

Innenfor foreldrekontroll var mønster I-foreldrene signifikant flinkere til ikke å gi etter for barnets ønsker når foreldrene først hadde bestemt seg for noe (Baumrind 1967:74). Dette viser konsekventhet hos foreldrene. De stilte krav til sine barn, men var signifikant flinkere enn andre foreldre til å respektere barnas avgjørelser. I kommunikasjonen viste foreldrene at

de brukte forklaringer på direktiver overfor barnet for å oppnå lydighet, og de oppmuntret til verbal meningsutveksling hvor barnets perspektiv ble lyttet til. De viste også barna større omsorg (Baumrind 1967:74). Målingene fra SRSO viste også at mødrene ga strukturerende kontroll og stilte høye krav til barna. Samtidig kommuniserte de godt og var en god støtte for barna. Baumrind konkluderer ut fra dette at foreldrene virket mer tilfredse, varme og sikre i sin rolle som oppdrager (Baumrind 1967:80).

Tabellen over PBRs viser også at foreldrene til mønster I-barn skiller seg signifikant fra de andre to mønstrene på flere punkter. Mellom mønster II og III er ikke forskjellene så store (Baumrind 1967:76). Det sier oss at det er en klar forskjell på hvordan foreldrene til barna av mønster I oppdrar barna i forhold til de to andre gruppene. PBRs-skårene viser at foreldrenes atferd overfor barn i mønster I er preget av at de gir klare regler for barnet og holder seg til disse, samtidig som de er varme foreldre som respekterer barnet. Man kan også lese ut av denne tabellen at hjemmet er bedre koordinert, og de skårer lavere enn andre på variabelen disharmoni i hjemmet (Baumrind 1967:76).

Foreldrene til barn av mønster II skåret høyere på kontroll og krav enn på kommunikasjon og omsorg. På foreldrekontroll og krav til modenhet skårer de noe lavere enn foreldre til barn i mønster I. Forskjellene på de fleste variablene er ikke så store at de er signifikante, bortsett fra variablene som viser til om foreldrene er konsekvente og om foreldrene respekterer barnets avgjørelser. Der skårer foreldrene til barn av mønster II signifikant lavere enn foreldre til barn av mønster I. Selv om de har kontroll over barna og stiller en del krav til dem, skiller de seg fra mønster I-foreldre ved at de er signifikant mindre omsorgsfulle, støttende og involverte. Deres kommunikasjon er signifikant dårligere ved at de tar ikke hensyn til barnets meninger eller gir barnet forklaringer. Deres dårlige kommunikasjon er også tydelig gjennom lave SRSO-skårer for kommunikasjon og omsorg for barnet. I læring og lek i laboratoriet kommuniserer mor dårlig og gir lite støtte, oppmerksomhet og omsorg (Baumrind 1967:74). Det kom til syne i observasjonen at morens holdninger til barnet var mindre sympatiske og anerkjennende. Intervjudataene tyder på at denne foreldregruppen, i forhold til foreldre av mønster I-barn, i større grad benyttet seg av tilbaketrekning av omsorg og kjærlighet og ”skremming” av barnet som negativ sanksjon (Baumrind 1967:81).

PBRs-resultatene viste at mønster II-familiene skårer signifikant høyere på disharmoni i familien og signifikant lavere på aksept av barnet, forståelse mellom foreldre og barn og det

å uttrykke kjærlighet enn mønster I-foreldre. Dette stemmer overens med de andre resultatene (Baumrind 1967:76).

Den siste gruppen er foreldrene til barna av mønster III. De skåret lavt på kontroll og krav, noe høyere på kommunikasjon og høyest på omsorg. På foreldrekontroll-dimensjonen skårer de lavere enn de andre foreldrene på alle variabler, og forskjellen er signifikant på de fleste variabler. De har liten kontroll på barnets atferd og stiller få krav. Foreldrene til denne gruppen skårer lavt på om de respekterer barnets avgjørelser. På kommunikasjonsdimensjonen skårer de ikke signifikant forskjellig fra mønster II-foreldre, men signifikant lavere enn mønster I-foreldre. De har ingen god kommunikasjon med barna. På omsorgsdimensjonen skårer de noe høyere enn gruppe II og noe lavere enn gruppe I, men forskjellene er kun signifikante på to av variablene i forhold til mønster I-foreldre (Baumrind 1967:74–75).

De samme mønstrene for oppdragelsespraksis hos foreldre viste seg innenfor skårene for SRSO. Mødrene skårer her lavt på kontroll og krav til barnet. Forskjellen fra mønster I-foreldre er signifikant. På kommunikasjons- og omsorgsdimensjonene skårer de signifikant lavere enn foreldre av mønster I-barn. De skårer noe høyere enn foreldre til barn av mønster II, men forskjellen er ikke signifikant (Baumrind 1967:74). De er altså varmere som foreldre enn mønster II-foreldrene, men de gir lite kontroll og struktur for barnet.

Skårene på PBRS-skalaen viser at denne gruppen foreldre er signifikant mer uorganisert hjemme og mindre effektive til å opprettholde regler enn de andre foreldrene. De skårer også høyere enn foreldre av gruppe I på disharmoni i hjemmet, men forskjellen er ikke signifikant. I likhet med skårene på de andre skalaene skårer de høyt, nær mønster I-foreldrene, på aksept av barnet og uttrykke kjærlighet og forståelse mellom foreldre og barn (Baumrind 1967:76). Intervjudata viser at foreldrene ikke var så involverte i sine barn som foreldre til mønster I-barn. I tillegg brukte disse foreldrene kjærlighet mer manipulativt, som ved tilbaketrekking av kjærlighet og omsorg og latterliggjøring, enn mønster I-foreldre. Intervjudataene viser også at disse foreldrene er mer usikre i sin rolle som foreldre og derfor ikke er gode rollemodeller for sine barn (Baumrind 1967:82). Det viser seg ved at de ikke føler noen kontroll over og påvirkning på barnet og har problemer med å være konsekvente i oppdragelsen (Baumrind 1967:77–79).

Diskusjon av resultater

Ut fra resultatene er det klart at foreldre til barn innenfor atferdsmønster I har signifikant høyere skårer enn foreldre til mønster II-barn når det gjelder omsorg og kommunikasjon. Dette stemmer overens med den første hypotesen (se kap. 4.3.2 under Hypoteser) (Baumrind 1967:75).

I den andre hypotesen (se kap. 4.3.2 under Hypoteser) ønsker Baumrind å undersøke om foreldre til barn med mønster I skårer høyere enn foreldre til barn med mønster III på dimensjonene foreldrekontroll og krav til modenhet. Resultatene viser også her at denne hypotesen blir styrket i denne studien. Foreldre til mønster I-barn skårer signifikant høyere på kontroll og krav til modenhet enn foreldre til barn av mønster III. Dette gjelder på alle variabler bortsett fra på bruk av forsterkninger (foreldrekontroll) og om de gir barnet mulighet til uavhengig (krav til modenhet). Her skårer også mønster I-foreldre høyere, men forskjellen er ikke signifikant (Baumrind 1967:74).

Mellom foreldre til barn av atferdsmønster II og III er det ingen signifikante forskjeller på omsorgsdimensjonen. Det er noen, men få signifikante forskjeller mellom de to foreldretypene i forhold til kontroll og krav til modenhet. Disse forskjellene sier oss at foreldre til barn tilhørende atferdsmønster II er mer kontrollerende og stiller høyere krav til barnet enn foreldre til barn tilhørende atferdsmønster III. Dette vil si at det ikke finnes så mye støtte i materialene for hypotese nummer tre (se kap. 4.3.2 under Hypoteser) (Baumrind 1967:74–75).

Oppsummert kan vi si at resultatene viser at oppdragsatferden til foreldre av barn i mønster I er signifikant forskjellig fra oppdragsatferden til foreldre til de to andre gruppene. Disse foreldrene har kontroll på barna og stiller høye krav til dem, men samtidig viser de barna mye omsorg, varme og oppmerksomhet og er gode til å kommunisere. Foreldre til barn med atferdsmønster II og III skiller seg ikke så mye fra hverandre. I forhold til gruppe I-foreldre viser de mindre strukturerende kontroll, stiller færre krav, kommuniserer dårligere og viser mindre omsorg. Allikevel er det noen signifikante forskjeller mellom gruppe II og III. De viser seg ved at foreldre av barn med mønster II er mer kontrollerende, stiller høyere krav og er mindre omsorgsfulle og kommuniserende. Foreldrene av gruppe III skårer ikke signifikant forskjellig på kommunikasjonsdimensjonen, men de skiller seg fra de andre ved at de har lite kontroll over barna og stiller få krav. De skårer allikevel høyt på omsorgsdimensjonen (Baumrind 1967).

Ulike foreldrestiler

I denne studien kom Baumrind fram til tre ulike mønstre for barns atferd på bakgrunn av vurderinger av de utvalgte barnas atferd. Deretter ble foreldres oppdragelsespraksis av barna innenfor de forskjellige mønstrene sammenlignet. Hun kom fram til at foreldrenes oppdragelsespraksis i de forskjellige mønstrene for barns atferd skilte seg fra hverandre (Baumrind 1967). Baumrind gir ikke de ulike mønstrene for foreldrenes oppdragelse noe navn, men beskriver hva de kjennetegnes ved.

I 1966 skrev Baumrind en artikkel om effektene av autoritativ foreldrekontroll på barnets atferd. I denne artikkelen presenterer hun tre ulike modeller for foreldrekontroll basert på relevant forskning på foreldres antatte påvirkning på barnet. Disse tre modellene for foreldrekontroll kaller hun autoritativ (*authoritative*), autoritær (*authoritarian*) og ettergivende (*permissive*) (Baumrind 1966).

De autoritative foreldrene setter fokus på god toveiskommunikasjon med respekt for barnets argumenter og gir barnet forklaringer på foreldrenes bestemmelser. De legger vekt på både autonomi hos barnet og disiplin gjennom klare rammer og regler i oppdragelsen. Foreldrene bruker makt, fornuft og styring av barnet, men ikke på en restriktiv måte som kan hemme barnet (Baumrind 1966:891). Beskrivelsen av autoritative foreldre passer godt for foreldre til barn innenfor atferdsmønster I.

De autoritære foreldrene beskrives som kontrollerende. De ønsker å forme og kontrollere barnets atferd og holdninger i forhold til sine standarder. De verdsetter lydighet og bruker gjerne straff. De setter grenser for barnets autonome vilje og er mindre villig til å gjennomføre en meningsfylt toveiskommunikasjon (Baumrind 1966:890). Foreldrene innenfor gruppe II i denne studien harmonerer med disse kjennetegnene.

Den siste kategorien av foreldrekontroll Baumrind beskriver i artikkelen fra 1966, er de ettergivende. Disse foreldrene aksepterer og oppfører seg bekræftende overfor barnets impulser, ønsker og handlinger. De stiller få krav til barnet, gir forklaringer og konsulterer gjerne med barnet før de tar avgjørelser. Foreldrene bruker sjelden straff (Baumrind 1966:889). Foreldre til barna innenfor mønster III passer til denne beskrivelsen.

I innledningen til forskningsrapporten fra 1971 bruker Baumrind disse tre betegnelsene for foreldrekontroll når hun refererer til studien fra 1967 (Baumrind 1971). Dette er betegnelser hun benytter seg av i senere forskning når hun refererer til foreldres oppdragelsespraksis

(Baumrind 1991; Baumrind 1995). I studien fra 1971, som vi skal se nærmere på, utvider hun disse begrepene noe. Vi velger videre i oppgaven å bruke betegnelse autoritativ, autoritær og ettergivende når vi snakker om foreldrenes oppdragelsespraksis.

5. Diana Baumrind – empirisk studie 1971

I 1971 utvidet Baumrind denne empiriske undersøkelsen. Undersøkelsen i 1971 er større og mer utfyllende med et større utvalg og flere variabler. En av de viktigste forandringene besto i at hun i studien fra 1971 skilte mellom gutter og jenter noe hun ikke gjorde i den forrige. Begrunnelsen for dette var at hun ønsket å undersøke om det var kjønnsforskjeller i forhold til oppdragelsens effekt. En annen forandring i denne studien var at ikke barnas atferd lå til grunn for inndeling av de ulike foreldrestilene, slik som i 1967. Nå ble det tatt utgangspunkt i foreldrenes oppdragelsesatferd. Foreldrenes målte atferd ble delt inn i fire ulike foreldrestiler med undergrupper. Barnas atferd ble observert og så sammenlignet med foreldre innenfor de ulike foreldrestilene. Utgangspunktet var de tre mønstrene Baumrind kom fram til i studien fra 1967, men dette ble nå utvidet. Hun så i denne undersøkelsen også på forskjeller i oppdragelsen mellom mor og far. Et siste punkt som gjorde at denne siste undersøkelsen skilte seg fra de andre, var at hun i tillegg ved hjelp av intervjuetoden målte foreldres holdninger til oppdragelse, ikke kun den oppdragelsesatferden de faktisk hadde (Baumrind 1971).

Baumrind var inspirert av Schaefer's tidligere studier av oppdragelse. Schaefer brukte teoretiske konstruksjoner for å beskrive foreldres atferd. Disse konstruksjonene er *firm control* versus *lax control*, psykologisk autonomi versus psykologisk kontroll og anerkjennelse versus avvisning. Det er disse overordnede begrepene som Baumrind ønsker å undersøke hvordan foreldre handler i forhold til. Derfor relaterer hun sin diskusjon av empirien til disse organiserende konstruksjonene (Baumrind 1971:14).

I denne undersøkelsen utvider hun kontrollbegrepet. Som tidligere nevnt representerte ikke, i 1967-studien, begrepet 'foreldrekontroll' restriksjoner og straffende atferd som kan virke hemmende på barnet. Kontrollbegrepet skulle skape struktur for barnet med klar grensesetting. Denne typen kontroll var ikke utført for å hindre barnets utvikling, men for å støtte (Baumrind 1967). Baumrind refererer til denne typen kontroll som *firm control* (Baumrind 1967:80; Baumrind 1971:98). Begrepet er da det samme som Schaefer bruker. Vi velger å bruke oversettelsen "struktur" eller "strukturerende kontroll" for dette begrepet. Som motsetningen til struktur bruker Schaefer *lax control* (Baumrind 1971). Dette tolker vi som at det blir gitt liten eller ingen struktur til barnet.

I tillegg til den strukturerende kontrollen velger Baumrind i 1971 å ta for seg den mer negative bruken av kontroll som kan være med på å hindre barnas utvikling. Det kaller Baumrind 'restriktiv kontroll'. Med dette menes at atferden kontrolleres gjennom regler, forbud og restriksjoner på de fleste områder, noe som hemmer barnets autonomi og fører til at barnets muligheter for å teste ut nye ferdigheter begrenses (Baumrind 1971:98). Restriktiv kontroll operasjonaliseres i denne studien som grad av direktiver som blir gitt av foreldre, lydighet som en positiv verdi, bruk av straff mot barnet og foreldrenes krav om respekt for autoriteter. Samtidig måles den ved at foreldrene ikke oppfordrer til uavhengighet, de er intolerante for verbal meningsutveksling og har liten bruk av forklaringer overfor barnet (Baumrind 1971:11–14). Vi forstår det slik at begrepet restriktiv kontroll har likhetstrekk med Schaefers begrep om 'psykologisk kontroll', fordi det betegner en kontroll som kan hemme utviklingen av individets natur. Baumrind vurderer også om foreldre gir barna autonomi gjennom å gi dem valg og lytte til deres perspektiv og argumenter (Baumrind 1971:13). Vi forstår det slik at dette kan relateres til Schaefers uttrykk for psykologisk autonomi.

En variabel for å vurdere foreldres bruk av kontroll som Baumrind anvender i undersøkelsen fra 1971, er *firm enforcement*, som vi oversetter med "konsekvent bruk av kontroll". Denne variabelen har en litt annen betydning enn begrepet *firm control* som vi har oversatt med strukturerende kontroll. Innenfor variabelen *firm enforcement* vurderes om foreldrene bruker makt og negative sanksjoner for å oppnå lydighet, ikke kan tvinges til noe av barnet, krever barnets oppmerksomhet, har stabile oppfatninger om oppdragelse og ønsker at barna tar hensyn til deres ekspertise (Baumrind 1971:15–17). Foreldre som skårer høyt på denne variabelen, er kontrollerende, men det sier oss ikke noe om hvilken form for kontroll foreldrene bruker. Vi forstår det slik at konsekvent bruk av kontroll må sees i sammenheng med hvordan foreldrene kommuniserer med barna og omsorgen de viser, for å kunne ta standpunkt til om det er en strukturerende eller restriktiv form for kontroll. Skårer foreldrene høyt på denne variabelen samtidig som de har en god, forklarende kommunikasjon og er varme og respekterende overfor barnet, indikerer det at de er kontrollerende med klar grensesetting, men at de samtidig ikke forsøker å hemme barnets utvikling. Det er en strukturerende form for kontroll. Er det tilfelle at konsekvent bruk av kontroll sammenfaller med dårlig kommunikasjon med barnet og mangel på varme, omsorg og støtte, vil det være en restriktiv form for kontroll.

Gjennom denne studien kommer Baumrind fram til fire ulike foreldrestiler. Innenfor disse stilene sammenkobles ulik form og grad av kontroll med ulik grad av omsorg og varme. I forhold til omsorg og varme måles foreldrene på variabler som hvor responsive, støttende, empatiske og varme de er overfor barna, om måten de kommuniserer på, tar hensyn til barnas perspektiv og gir barna begrunnelser, og om de oppfordrer barnet til ikke-konformitet (Baumrind 1971:11–14). Foreldrene vil da gi barna en følelse av at de er bra nok. Disse variablene ligner skillet som Schaefer foretar i forhold til anerkjennelse versus avvisning.

Utvalg

Utvalget i studien fra 1971, ligner utvalget i 1967-studien, men det er allikevel noen ulikheter. Her er barna valgt ut fra 13 ulike offentlige, private eller universitetsdrevne barnehager på eller i nærheten av Berkeley universitetet. Deltakelse i studien var frivillig, og en del valgte derfor å ikke være med. De som ikke kunne lese og skrive, ble skilt ut gjennom spørreskjemaer som måtte fylles ut, og 16 svarte familier fikk ikke delta fordi deres familiemønster var annerledes enn de hvites. Til slutt valgte forskerne ut 134 familier av de som ønsket å delta, til å være med i undersøkelsen (Baumrind 1971).

Baumrind samlet informasjon om utvalget: barnets alder, barnets IQ etter utført IQ-test (Stanford-Binet-test), antall søsken i familien og hvilket nummer i rekkefølgen det enkelte barn er, foreldres utdanningsnivå og fars yrkesstilling. Disse verdiene sammenlignet hun med barnas atferd og foreldrenes oppdragelsesatferd, for å se om det er noen sammenheng mellom karakteristikkene til barna og foreldrenes atferd (Baumrind 1971:3–5). Baumrind forsøkte å se om det kan være en sammenheng mellom foreldrenes utdanningsnivå og deres oppdragelsespraksis, og også om barnets IQ har en sammenheng med barnets atferd eller oppdragelsespraksisen. Vi velger å se bort fra dette i vår oppgave fordi det ikke er sentralt for problemstillingen, og pga. avgrensningen i vår oppgave.

5.2 Foreldrenes oppdragelsespraksis

Som metode for innsamling av data om foreldrenes oppdragelsespraksis er det i denne undersøkelsen, som i 1967, benyttet observasjon og intervju av foreldre. Det ble foretatt to hjemmebesøk hos hver familie, der foreldrene ble observert i samhandling med barna. Disse besøkene ble lagt til tiden mellom middag og kveldstid for barna. Det var hovedsakelig

foreldrene som skulle observeres. Utgangspunktet for studien i 1971 er, som tidligere nevnt, foreldrenes atferd. Ut fra skårer på ulike atferdsvariabler i forhold til oppdragelsespraksisen ble foreldrene fordelt på fire grupper. Barnas atferd ble senere observert og knyttet til de ulike foreldregruppene (Baumrind 1971).

For å kunne hente ut informasjon fra observasjonen og intervjuene av foreldre satte Baumrind sammen 15 hypotetiske konstruksjoner (*Parental behavioral ratings (PBR) grouped by hypothetical construct*) innenfor oppdragelsesatferd som hun antok dekker de relevante sidene ved foreldrenes atferd. Hver konstruksjon består av et motsetningsforhold mellom ytterpunktene til foreldrenes atferd. Innenfor hver konstruksjon blir det angitt noen påstander om foreldreatferd. Forskeren skal ved hjelp av observasjon og intervju angi om foreldrene passer til de ulike påstandene eller ikke. Oppgaven til forskerne var å avgjøre først hvilke av de to ytterpunktene i motsetningsforholdet som karakteriserte foreldrene som ble observert best, og deretter avgjøre i hvilken grad foreldrene passet inn under den atferdsbeskrivelsen (Baumrind 1971). Eksempel på disse motsetningene er: Forventer versus ikke forventer at barnet har plikter hjemme, oppfordrer versus ikke oppfordrer til følelsesmessig avhengighet av foreldre, lydighet som en viktig positiv verdi versus lydighet som en ikke viktig, negativ verdi, oppfordrer versus ikke oppfordrer til avhengighet (Baumrind 1971:11–14). De hypotetiske konstruksjonene ga forskerne informasjon om sider ved oppdragelsen som går på om foreldrene ønsker lite eller mye kontroll over barnet og hvordan de ønsker at barnet skal forholde seg til autoriteter, hvilke forventninger foreldrene har til barnet, hvor følsomme foreldrene er ovenfor barnets følelser og perspektiv. I tillegg er foreldrenes holdninger til oppdragelse, det miljøet de skal skape for barnet, og deres tillit til seg selv i oppdragerrollen viktige faktorer i denne sammenhengen. Disse hypotetiske konstruksjonene ble brukt videre til å måle foreldrenes holdninger til oppdragelsen og deres faktiske utførelse av oppdragelsen (Baumrind 1971).

Baumrind konstruerte overordnede grupper for oppdragelsesatferd hos foreldre (*Parent Behavior Rating (PBR) Clusters*). Gruppene av atferd er operasjonalisert gjennom skårene på de 15 hypotetiske konstruksjonene nevnt i avsnittet ovenfor. På denne måten inneholder hver av gruppene (*Clusters*) påstander fra de hypotetiske konstruksjonene som foreldrene skårer på. Det ble antatt at skårene gruppene er definert ved, best betegnet atferden som definerer de fire ulike foreldrestilene hun tar utgangspunkt i. Høye og lave skårer innenfor gruppene av de hypotetiske konstruksjonene for oppdragelsesatferd ville derfor gi grunnlag for plassering av foreldrene innenfor de ulike gruppene av foreldrestiler (Baumrind 1971).

Mødrene ble målt innenfor fem grupper. Mødrene ble i gruppe 1 målt på konsekvent bruk av kontroll. I dette inngår at moren ikke lar seg tvinge av barnet. Det er hun som har kontrollen og er villig til å bruke makt for å oppnå lydighet. Gruppe 2s måleenhet kalles 'oppfordrer til uavhengighet og individualitet'. Med dette menes om moren gir barnet valg, lytter til barnets meninger, oppfordrer til verbal interaksjon og lytter til kritikk. Hun ønsker å fremme individualitet i barnet. Gruppe 3 er 'passivitet og godtaking'. Her inngår om moren unngår å ta konfrontasjoner med barnet, undertrykker sin utålmodighet og irritasjon over barnet når det er ulydig, og unngår å bruke straff og disiplin. Gruppe 4 innebærer avvisning av barnet. Det vil si om man gjør seg utilgjengelig når barnet ikke innfrir foreldrenes forventninger, gir barnet lite respons, setter seg selv foran barnet, og disiplinerer fast. Siste gruppe av atferd målt hos mødre er 'selvtillit og sikkerhet'. Denne variabelen viser til hvor sikre mødre føler seg i foreldrerollen, om de er bevisst på rollen sin som oppdrager, har klare, stabile synspunkt på det å være foreldre og setter klare ideal for barna (Baumrind 1971:15).

Fedrene måles innenfor seks grupper. De fire første tilsvarer de første fire gruppene for mødre. I tillegg finner man her gruppe 5 og 6. Gruppe 5 kalles 'fremmer ikke-konformitet' og viser til at fedrene vil fremme individualiteten i barnet og ikke ønsker at barnet skal tilpasse seg alle ytre bestemmelser. De ønsker at barnet deres skal kunne skille seg fra mengden i sin atferd og sine holdninger. Innenfor gruppe 6 skårer fedrene på om de har en autoritær atferd. Baumrind går ut fra at foreldre med autoritær atferd ikke er flinke til å lytte til kritikk og barnets meninger, de har holdninger som tilsier at de mener de er ufeilbarlige selv, og de vektlegger lydighet. I tillegg gir de få forklaringer til barnet på de voksnes avgjørelser, og de gir barnet få alternativer. Å ha en autoritær atferd innebærer at faren her har kontrollen og at barnet ikke tar mye del, men bør la seg styre (Baumrind 1971:15–16).

Mødre og fedre ble samlet målt i ytterligere andre fem grupper. Gruppe 1 handler om 'forventninger om deltakelse i hjemmet', som innebærer om barnet har plikter i hjemmet eller ikke, for eksempel til å rydde opp etter seg selv eller andre. Gruppe 2 gikk på 'berikelse av barnets miljø'. Det vil si om foreldrene skaper et intellektuelt utfordrende miljø og legger vekt på utdannelsesverdier. Gruppe 3 innebærer om foreldrene er 'styrende' og operasjonaliseres i forhold til i hvilken grad foreldrene setter grenser og regler for barnet for eksempel i forhold til leggetider og mat. Gruppe 4 kalles 'forhindre følelsesmessig avhengighet' og innebærer om foreldre er overbeskyttende mot barnet. Den siste gruppen for samlet foreldreatferd er gruppe 5: 'forhindre barnslig atferd hos barnet'. Det omfatter om

foreldrene er tidlig eller sent ute med toalettrening, hvor lenge barnet får bruke smokk og om foreldre retter på umoden atferd (Baumrind 1971:16–17).

Til forskjell fra den tidligere undersøkelsen, i 1967, valgte Baumrind her å grundigere undersøke hvilke verdier og holdninger de ulike foreldrene hadde til oppdragelse. Det ble gjort gjennom intervju av foreldrene. Som utgangspunkt for målingene ble også her de hypotetiske konstruksjonene (*PBR hypothetical constructs*) brukt. Gjennom *BC TRY-Cluster* analysesystem ble holdningene og verdiene satt i et system av grupper som ble kalt PAI (*Parent Attitude Inquiry Clusters*) (Baumrind 1971:24). Ni grupper ble dannet for mødrene og sju for fedrene. Foreldrenes verdier og holdninger ble vurdert i forhold til å sette krav til barna, å føle liten kontroll over barna, å fremme individualitet hos barna, og å forhindre umoden atferd. Samtidig ble deres holdninger til konformitet, konsekvent bruk av kontroll og foreldre som autoritet. I tillegg ble mødrenes holdninger til utålmodighet og konsistent, tydelig barneoppdragelsesfilosofi vurdert (Baumrind 1971:42–44).

Foreldrene var plassert innenfor de ulike foreldrestilene ut fra den oppdragsatferden de faktisk førte overfor barnet. Holdningene og verdiene som ble målt innenfor de ulike foreldrestilene, ble deretter sammenlignet med hverandre for å finne ut om foreldre innenfor de ulike foreldrestilene også i utgangspunktet hadde ulike holdninger og verdier til den oppdragelsen de ønsket å gi barnet (Baumrind 1971).

5.3 Barnas atferd

Til innhenting av data om barnas atferd i denne studien ble det brukt observasjon som metode. Over en periode på tre til fem måneder ble det registrert observasjoner av mellompersonlig og sosial atferd hos barna når de deltok i aktiviteter i barnehagen. Samme observatør observerte også barnet i det de fullførte en IQ-test (Stanford-Binet-test). Den observatøren som observerte barnet, var ikke den samme som observerte samspillet mellom foreldre og barn i hjemmesituasjonen (Baumrind 1971).

Baumrind ville måle barnas atferd i forhold til to overordnede ferdigheter: sosial ansvarlighet versus sosial uansvarlighet og uavhengighet versus avhengighet (Baumrind 1971:6). Hun ønsket å se om barn skårer ulikt her ut fra hvilken foreldrestil foreldrene deres har (se figur nr. 4).

Barnas observerte atferd skulle registreres i forhold til 72 punkter som beskriver ulike atferd hos barna. De 72 punktene ble valgt fordi de syntes å måle uavhengighet og sosial ansvarlighet best (Baumrind 1971). Disse atferdsbeskrivelsene var delt inn i sju grupper (*Q-Sort Clusters*) ut fra hvilken type atferd de best beskriver (se figur nr.4). Hver av de sju gruppene hadde et motsetningsforhold som et overordnet begrep. En av gruppene betegnes som uvennlig/fiendtlig versus vennlig (gruppe I, se figur nr.4). Denne gruppen inneholder atferdsbeskrivelser som ”forstår andre barns posisjon i interaksjonen”, ”egoistisk”, ”fornærmende” og ”omsorgsfull eller sympatisk mot andre barn”. En annen gruppe betegnes som dominant versus underdanig (gruppe IV, se figur nr.4). Et barn karakteriseres som dominant dersom det i stor grad er ”leder hos de jevnaldrende”, ikke er ”lett påvirkelig”, ”planlegger aktiviteter for andre barn”, er ”individualistisk” og ”ikke lar seg dominere av andre barn” (Baumrind 1971:7). Baumrind hevder at de sju gruppene av atferd måler de to overordnede ferdighetene sosial ansvarlighet versus sosial uansvarlighet og uavhengighet versus avhengighet (Baumrind 1971:6).

Barna ble registrert i forhold til hvordan den atferden de viste under observasjonen, passet til de ulike beskrivelsene av atferd. Barna ble da registrert i forhold til om deres atferd passet best til den ene eller andre siden av motsetningsforholdet. For eksempel om barnet ut fra dets observerte atferd kunne regnes som vennlig eller uvennlig eller som dominant versus underdanig overfor jevnaldrende i barnehagen (Baumrind 1971).

Figur nr. 4 Modell for barnas atferd (Baumrind 1971:9): Sosial ansvarlighet refererer til stabil (*stable*) og ansvarlig (*responsible*) atferd (gruppene I,II og VI). Uavhengighet refererer til aktiv (*active*) og ikke-konform (*nonconforming*) atferd (gruppene III, IV, V og VII) (Baumrind1971:91)

5.4 Resultater – de ulike foreldrestilene

Det Baumrind ville fram til gjennom denne undersøkelsen, var å relatere ulike mønstre av autoritet og omsorg hos foreldre til deres barns atferd. I hennes studie fra 1967 kom hun fram til tre ulike mønstre av foreldreatferd på bakgrunn av foreldrenes oppdragelsesatferd. De tre foreldremønstrene tilsvarer betegnelsene for autoritativ, autoritær og ettergivende foreldrestil som vi har tatt opp tidligere. Baumrind tar i denne studien fra 1971 utgangspunkt i disse tre foreldrestilene og føyer til en gruppe foreldre til, som hun kaller avvisende-forsømmende. Gjennom de fire foreldrestilene beskriver Baumrind ulike mønstre av autoritet og omsorg hos foreldrene (Baumrind 1971).

Med utgangspunkt i observasjon av barna og observasjon og intervju av foreldrene har Baumrind samlet mye data som har blitt strukturert i forhold til målingene beskrevet overfor. Foreldrenes skårer på målingen av oppdragelsesatferd har gitt Baumrind et grunnlag for å plassere gruppen av foreldre inn under de ulike foreldrestilene (Baumrind 1971).

Videre følger den definisjonen Baumrind har gitt de ulike foreldrestilene. Deretter ser vi på Baumrinds plassering av foreldrene innenfor de ulike stilene gjennom beskrivelser av hvordan foreldrene i de forskjellige stilene har skåret på målingene foretatt av forskerne. I tillegg til at det er hovedgrupper av foreldre, finnes det også undergrupper av disse. På grunn av avgrensning i oppgaven har vi valgt å legge vekt på hovedmønstrene, både her og i diskusjonsdelen. Vi vil allikevel ta for oss undergruppene i diskusjonsdelen, der forskjeller i forskningsresultatene er relevant for vår diskusjon av Baumrinds funn opp mot selvbestemmelsesteorien. Når vi videre refererer til autoritative og autoritære foreldre, viser vi til hovedgruppen dersom ikke noe annet er spesifisert. Når vi refererer til den ettergivende foreldrestilen, viser vi til definisjonen av denne dersom ikke en av gruppene innenfor foreldrestilen er trukket fram.

Tabell nr. 2: Oversikt over foreldrestilene med undergrupper

Autoritære foreldre	Autoritære
	Autoritære og avvisende-forsømmende
Autoritative foreldre	Autoritative
	Autoritative – ikke-konforme

Ettergivende foreldre	Ikke – konforme
	Ettergivende
	Ikke-konforme – ettergivende
Avvisende-forsømmende foreldre	Avvisende-forsømmende

De autoritative foreldrene

Baumrind definerer autoritative foreldre som kontrollerende samtidig som de støtter barnas selvbestemmelse. De verdsetter samtaler med barnet og ønsker å ta hensyn til barnets interesser og personlighet. Med dette ser de ting ut fra barnets perspektiv. De forklarer og gir grunner til barnet for hvorfor visse regler må følges. Den kontrollen autoritative foreldre gir barna, skjer i form av å skape struktur for barnet og de forsøker å ikke hemme barnet. Foreldrene bruker sin myndighet, men også fornuft og forklaring for å få gjennom sine standarder for ønsket atferd hos barnet, og de innrømmer at de kan ta feil (Baumrind 1971:22).

Foreldre innenfor denne foreldrestilen skåret høyt på konsekvent bruk av kontroll. De satte klare grenser for barna og stilte krav til dem ved for eksempel å forvente at de skulle ta del i husarbeidet. Foreldrene var styrte barnas atferd og satte standarder for barna. Samtidig var de opptatt av å fremme uavhengighet og individualitet i barnet. Foreldrene var støttende og skåret lavt på passivitet, avvisning og godtaking av barnets atferd. Foreldrene var opptatt av å berike barnets miljø og å ikke oppfordre til verken følelsesmessig avhengighet av foreldrene eller barnslig atferd. Foreldre til gutter skåret her signifikant forskjellig fra gjennomsnittet. Mødrene innenfor denne gruppen hadde signifikant høyere selvtilit i oppdragerrollen sammenlignet med andre mødre. Fedrene skåret lavt på autoritet i forhold til døtre, men noe høyere i forhold til sønner. De hadde uansett signifikant lavere skåre på autoritet enn autoritære foreldre. Selv om foreldrene ønsker å fremme individualitet og uavhengighet i barnet, skårer fedrene lavt på oppfordring til ikke-konformitet (Baumrind 1971:25–33). Det kan tyde på at selv om foreldrene ønsker at barna skal bli selvstendige mennesker, så ønsker de at de også skal kunne være en del av et større fellesskap.

Deres holdninger til oppdragelse tyder på at de ønsker et miljø for barnet som fremmer barnets individualitet og utvikler dets spesielle egenskaper, samtidig som de ønsker at barnet

skal passe inn i det sosiale miljøet. De ønsker å sette begrensinger for barnet samtidig som de vil være autonomistøttende (Baumrind 1971:48–55).

Det ble funnet en undergruppe av de autoritative foreldrene. De viste atferd i tråd med definisjonen på autoritative foreldre. Det som skilte dem fra hovedgruppen av autoritative foreldre, var at de i større grad ønsket å fremme ikke-konformitet og uavhengighet og individualitet i barna. Fedrene skåret signifikant høyere enn andre foreldre på å fremme ikke-konformitet hos døtre og å oppfordre til uavhengighet og individualitet hos sønner. Denne undergruppen ble betegnet som autoritativ-ikke-konforme. Foreldrene oppfordret altså barnet til å være mer uavhengig og til å skille seg ut fra mengden. De ønsket at barna skulle få mulighet til å uttrykke sin egen individualitet. Samtidig skåret mødre til jenter og fedrene signifikant lavere på konsekvent bruk av kontroll i forhold til hovedgruppen av autoritative foreldre. De var ikke i samme grad som de autoritative foreldrene rettet mot å styre og begrense barnets vilje (Baumrind 1971:23, 25–33, 65). Holdningene deres viste at de la vekt på modenhet og individualitet hos barnet (Baumrind 1971:23, 48–55, 65).

De autoritære foreldrene

Den autoritære foreldrestilen skiller seg betydelig fra den autoritative. Autoritære foreldre defineres ved at de er kontrollerende, men ikke støttende i forhold til barnas selvbestemmelse. De ønsker å kontrollere og forme barnets atferd og holdninger. De har satt seg en standard som de ønsker at barna skal leve opp til, og ser på det som deres oppgave å styre dem til dette. Foreldrene stiller seg positive til bruk av makt, for eksempel i form av straff for å få igjennom sine ønsker og kontrollere barnets vilje. De vektlegger lydighet og verdsetter instrumentelle verdier som respekt for autoriteter og arbeid. De ønsker ikke en likestilt dialog med barnet, og de verdsetter ikke å se ting fra barnets perspektiv (Baumrind 1971:22).

Baumrind antok at de foreldrene som falt innenfor denne foreldrestilen/beskrivelsen, var de foreldrene som skåret signifikant høyere på konsekvent bruk av kontroll. Fedrene skåret også signifikant høyere på autoritær atferd og signifikant lavere på om de fremmer ikke-konformitet hos barnet enn gjennomsnittet. Mødre skåret lavere på oppfordring til uavhengighet og individualitet enn andre foreldre, og forskjellen er signifikant i forhold mødre til sønner. Mødrene har god tillit til seg selv i oppdragerollen. Disse foreldrene har altså klare regler som må følges. De oppfordrer ikke barnet til uavhengighet og det å være

forskjellig fra andre, men ønsker å kontrollere dem inn i en bestemt retning (Baumrind 1971:22, 25–33, 47). Baumrind viser også til at noen av disse foreldrene var noe mer avvisende mot sine barn enn autoritative foreldre. Dette var imot Baumrinds forventninger (Baumrind 1971:22).

Holdningene og verdiene til de autoritære foreldrene viste at de i sammenligning med andre foreldre la mer vekt på at barna ikke skulle skille seg veldig ut fra mengden, det vil si at de skulle være konforme i forhold til det sosiale miljøet. Barna skulle følge og respektere regler. Foreldrene skåret signifikant høyere på autoritære holdninger i forhold til oppdragelse og tro på konsekvent bruk av kontroll enn gjennomsnittet. Mødrene var av den oppfatning at de ønsket å redusere umoden atferd. Mødre var også signifikant mer positive til høye modenhetskrav til døtre enn gjennomsnittet (Baumrind 1971:47, 48–55).

I likhet med den autoritative foreldrestilen ble det her også funnet en undergruppe av autoritære foreldre. Det ble forventet at de autoritære foreldrene ikke ville skille seg fra de autoritative i forhold til variabelen 'avvisning av barna' (Baumrind 1971). Men noen av foreldrene som falt inn under definisjonen til autoritære foreldre, skåret signifikant høyere på variabelen enn autoritære foreldre og gjennomsnittet av alle foreldre. Med avvisende atferd mener Baumrind at foreldrene er kalde og passive overfor barna. I tillegg disiplinere de barna sine strengt. Foreldrene var mindre flinke til å berike barnets miljø, og mødre hadde lavere selvtillit enn hovedgruppen av autoritære foreldre. Undergruppen var signifikant mindre flinke til å fremme individualitet og uavhengighet i barnet enn de autoritære. Denne undergruppen kaller Baumrind for autoritære og avvisende-forsømmende (Baumrind 1971:22, 25–33, 71–74).

De ettergivende foreldrene

Baumrind definerer ettergivende foreldrene som en gruppe foreldre som opptrer aksepterende, ikke-straffende og bekreftende overfor barnets impulser, ønsker og handlinger. Foreldrene stiller få krav til barna i forhold til ansvarsoppgaver eller atferd. De ønsker å ha en dialog og konfererer gjerne med barnet om avgjørelser, og gir forklaringer på regler i familien. Foreldrene ser på seg selv som en ressurs barna kan bruke når de trenger det, men de ser ikke på seg selv som en aktør i forhold til å styre barnas framtidige atferd. De unngår å bruke noen form for kontroll og oppmuntret ikke barna til å være lydige i forhold til ytre

standarder (Baumrind 1971:23). Definisjonen innebærer at foreldrene ikke ønsker at barna kun skal bli en i mengden, men være uavhengige og selvstendige (Baumrind 1971:15–17).

Baumrind hadde problemer med å finne en gruppe foreldre som hadde like trekk og passet under denne definisjonen. I stedet fant hun at det var tre mønstre som skilte seg fra hverandre ved at de i ulik grad svarte til de forskjellige aspektene ved definisjonen på prototypen av ettergivende foreldre (Baumrind 1971).

En gruppe betegnes som ikke-konforme foreldre. De skåret signifikant høyere på oppfordring til individualitet og uavhengighet og oppfordring til ikke-konformitet enn gjennomsnittet. Dette hevdet Baumrind var i samsvar med definisjonen på ettergivende foreldre (Baumrind 1971:23, 25–33, 66). Holdningene deres, spesielt mødrenes, viste også dette (Baumrind 1971:48–55, 66). Samtidig skåret de høyt på at de var passive og aksepterende i forhold til barnas atferd, men de var lite avvisende. De skåret signifikant lavere på konsekvent bruk av kontroll i forhold til autoritære og autoritative foreldre, men de skåret signifikant høyere enn gruppen som kalles ettergivende foreldre. Fedrene var signifikant mindre autoritære enn gjennomsnittet. I signifikant større grad enn de andre ettergivende gruppene av foreldre satte de krav til barnet i forhold til husarbeid og la vekt på å berike barnets miljø. Mødrene hadde høy selvtilitt i forhold til oppdragelsen (Baumrind 1971:23, 25–33, 66).

En annen gruppe innenfor den ettergivende foreldrestilen kaller Baumrind ettergivende foreldre. Hun gir denne gruppen det samme navnet som foreldrestilen. Vi velger derfor å oversette direkte og også bruke de samme begrepene, men forsøker å klargjøre i teksten hva vi refererer til. Disse foreldrene skåret signifikant høyere på passivitet og aksept av barnets atferd enn gjennomsnittet, og unngikk åpen konfrontasjon med barnet. Foreldrene skåret signifikant lavere på konsekvent bruk av kontroll, styring av barnas atferd og krav stilt til barnet enn gjennomsnittet. De krevde lite lydighet og satte få grenser. Fedrene var noe avvisende mot barna. Mødrene i denne gruppa skåret lavest av alle på selvtilitt i oppdragerrollen og hadde signifikant lavere selvtilitt enn gjennomsnittet. Spesielt var forskjellen stor i forhold til autoritative mødre. Det som ikke var helt i tråd med definisjonen på ettergivende foreldre, var at de i liten grad fremmet barnas individualitet og uavhengighet. De støttet ikke aktivt opp om barnets selvbestemmelse (Baumrind 1971:23, 25–33, 68–69). Holdningene fedrene hadde, viste at de i liten grad verdsatte ikke-konformitet, spesielt hos jenter, noe som skinner igjennom i oppdragelsen. Mødrene skåret noe høyere her, spesielt i

forhold til jenter, men ikke høyt i forhold til andre foreldre. Foreldrene kunne også føle seg irriterte over at de ikke hadde kontroll på barnet (Baumrind 1971:48–55, 69).

Den gruppen av foreldre som best passet til definisjonen på prototypen av ettergivende foreldre, var ikke-konforme – ettergivende foreldre. Deres oppdragelsesstil, spesielt hos mødrene, oppfordret til individualitet og uavhengighet hos barnet, samtidig som de skåret signifikant lavere enn gjennomsnittet på konsekvent bruk av kontroll og styring av barnet. De skåret signifikant høyere på passivitet og aksept av barnets atferd, men signifikant lavere på avvising av barnet enn gjennomsnittet. Det ble stilt få krav til barnet hjemme. De straffet ikke barna og var heller ikke opptatt av lydighet og disiplin. Foreldrene oppfordret til verbal interaksjon, lyttet og ga barnet forklaringer, men de unngikk helst konfrontasjoner dersom barnet oppførte seg ulydig. Foreldre til gutter var signifikant flinkere enn gjennomsnittet til å berike barnets intellektuelle miljø hjemme. Fedrene var signifikant mindre autoritære enn normen, og skåret høyt på ikke-konformitet, spesielt i forhold til sønner (Baumrind 1971:25–33, 67–68). Holdningene til mødrene hadde likhetstrekk med foreldreatferden ved at de verdsatte ikke-konformitet. De verdsatte konsekvent bruk av kontroll signifikant mindre enn gjennomsnittet. Fedrene skåret lavt på ønske om å sette krav til barna, spesielt til jenter, og la liten vekt på autoritet som forelder. Samtidig ga fedre til jenter uttrykk for at de var signifikant mer irriterte over følelsen av at de ikke hadde kontroll over barnet enn gjennomsnittet (Baumrind 1971:48–55, 68).

I diskusjonsdelen vil vi diskutere en mulig forklaring på hvorfor de tre gruppene av ettergivende foreldre skiller seg fra hverandre og hvilken betydning det kan ha for barnet.

De avvisende-forsømmende foreldrene

De tre foreldrestilene beskrevet hittil bygger på det samme som Baumrind fant i 1967-undersøkelsen. I 1971-undersøkelsen har hun i tillegg valgt å ta med en foreldrestil som hun kaller avvisende-forsømmende. Ingen tidligere definisjon er gjort av denne foreldrestilen, men foreldrene kjennetegnes her ved at de skåret høyt på avvising i forhold til barnet. Foreldrene er signifikant mer avvisende enn autoritative foreldre, og foreldre til jenter er signifikant mer avvisende enn gjennomsnittet. Tidligere er begrepet avvisende-forsømmende nevnt i forhold til undergruppen av autoritære foreldre. Det som skiller de avvisende-forsømmende foreldrene fra undergruppen av de autoritære foreldrene, er at de skåret signifikant lavere på bruk av kontroll. De skåret signifikant lavere enn normen på å

oppfordre til uavhengighet og individualitet og berike barnets oppvekstmiljø. Mødrene hadde signifikant lavere selvtillit enn gjennomsnittet, og var usikre i oppdragerrollen (Baumrind 1971:24, 25–33, 69–71).

I den påfølgende diskusjonsdelen velger vi å ta utgangspunkt i autoritær, autoritativ og ettergivende foreldrestil. Dette gjør vi av hensyn til avgrensningen av oppgaven. Den fjerde foreldrestilen, avvisende-forsømmende, blir lite vektlagt også i Baumrinds framstilling og diskusjon av forskningsresultatene. Baumrind legger vekt på at variabelen 'avvisning' må forstås relativt, fordi utvalget til studien består av normalt omsorgsfulle foreldre (Baumrind 1971). Samtidig forstår vi det slik at foreldre innenfor den avvisende-forsømmende foreldrestilen beveger seg i retning mot mishandling. Det vil da kunne føre oss inn på temaer som ligger mer innenfor et spesialpedagogisk område og som derfor ikke er innenfor rammene for denne oppgaven. Videre i oppgaven vil vi diskutere Baumrinds forskning opp mot selvbestemmelsesteorien. Da det ikke er spesifisert noe annet i forskningen som selvbestemmelsesteorien bygger på, antar vi at utvalgene er foretatt blant såkalte normale mennesker uten spesielle behov. Derfor ser vi det hensiktsmessig at vi også tar utgangspunkt i de "normale" familiene hos Baumrind. Vi velger derfor å ikke ta opp foreldrestilen for avvisende-forsømmende foreldre i diskusjonsdelen, selv om vi gjør rede for forskningsresultatene.

Barnas atferd i forhold til foreldrestilene

Baumrind ønsket å måle kompetansen til barna innenfor sosial ansvarlighet og uavhengighet. Punkter som beskriver atferden til barna, ble vurdert og satt sammen i grupper (*Q-Sort Clusters*) for på best mulig måte å måle ulike aspekter ved ferdighetene sosial ansvarlighet versus sosial uansvarlighet og uavhengighet versus avhengighet (se figur nr. 4) (Baumrind 1971).

Uavhengig atferd regnes av Baumrind som ikke-konform og aktiv. Det som avgjør om barnets atferd regnes som uavhengig, er i hvilken grad barnet er dominant, styrende, målrettet og uavhengig. Sosial ansvarlighet er atferd som regnes som stabil og ansvarlig. Den avhenger av i hvilken grad barnet er samarbeidsvillig og vennlig, og om det er mestringsorientert (se figur nr. 4) (Baumrind 1971:91).

Barn av autoritative foreldre skåret høyere på både mestringsorientering og målrettethet enn gjennomsnittet. Forskjellen på mestringsorientering er signifikant. Det var forskjeller på

atferden mellom kjønnene. Guttene lå over gjennomsnittet når det gjaldt sosial ansvarlighet og var mer vennlige, samarbeidsvillige og medgjørlike enn jentene av autoritative foreldre. Guttene skåret her signifikant høyere enn gjennomsnittet for guttene. Jentenes skårer på sosial ansvarlighet lå rundt gjennomsnittet for jentene i studien. Jentene var mer uavhengige og dominerende enn gjennomsnittet for jentene i studien, og de var signifikant mer dominante. De var også mer uavhengige enn guttene av autoritative foreldre. Det tyder på at autoritative foreldre fremmer sosial ansvarlighet hos gutter og uavhengighet hos jenter (Baumrind 1971:56-61, 63).

Undergruppen av autoritative foreldre, som i tillegg til å være autoritative er ikke-konforme, hadde barn som viste en annen atferd enn barna av autoritative foreldre. De var mer uavhengige og dominerende, både gutter og jenter, sammenlignet med barn av autoritative foreldre og andre barn. Men forskjellene er bare signifikante i forhold til jentene. De var målrettede og mestringsorienterte. En del av barna opptrådte veldig autonomt og aggressivt utenfor hjemmet. De var signifikant mindre vennlige mot jevnaldrende og gjorde mer motstand mot andre voksne enn gjennomsnittet. Ut fra dette kan man si at de skårer lavt på sosial ansvarlighet og høyt på uavhengighet. Forskjellene mellom disse gruppene var tydelige, og vi vil ta fram dette i vår diskusjonsdel (Baumrind 1971:56–61, 65).

Barn av autoritære foreldre var mindre mestringsorienterte og målrettede enn gjennomsnittet. Skårene viste at det var forskjeller på gutter og jenter. Guttene var noe mer mestringsorientert og målrettet enn jentene, men signifikant mindre enn barn av autoritative foreldre. De var i tillegg mindre vennlige og samarbeidsvillige, og lå rundt gjennomsnittet på skårene for uavhengighet og dominerende atferd. Guttene regnes derfor av Baumrind som lite sosialt ansvarlige (Baumrind 1971:56–61). Foreldrene hadde ikke lyktes med å fremme en sosial konformitet slik de la vekt på i deres holdninger til oppdragelse (Baumrind 1971:47–48). Den samme atferden kunne ikke tilskrives jentene av autoritære foreldre, som var vennlige, samarbeidsvillige og medgjørlike. Det var kun jentenes atferd som skilte seg signifikant fra gjennomsnittet ved at de var mindre uavhengige, styrende og målrettet. Jentene var mer sosialt ansvarlige, men mindre uavhengige (Baumrind 1971:47, 56–61).

Undergruppen av autoritære foreldre er autoritære og avvisende-forsømmende. Disse foreldrene har kjennetegnene til autoritære foreldre, men er samtidig mer kalde og passive overfor barnet enn autoritære foreldre. Barna til disse foreldrene skilte seg ikke signifikant fra gjennomsnittet på atferdsvariablene (Baumrind 1971:74). Men de viste seg å være noe

mindre uavhengige enn en del av de andre barna i studien. Spesielt er det synlig hos jentene i forhold til døtre av autoritative foreldre (Baumrind 1971:56–61, 74).

Baumrind ga en definisjon av ettergivende foreldre, men fant ikke et mønster av atferd som passet helt klart innenfor beskrivelsen. Derimot fant hun, som nevnt tidligere, tre mønstre i studien som delvis passet denne beskrivelsen. En av undergruppene av foreldre hadde en ikke-konform foreldrestil. De hadde sønner som skåret signifikant høyere på mestringsorientering og uavhengighet enn gjennomsnittet. Døtrene skåret signifikant høyere på samarbeidsvilje og underdanighet enn gjennomsnittet. Det tydet altså på at foreldrestilen skapte uavhengighet hos gutter, men sosial ansvarlighet hos jenter (Baumrind 1971:56–61, 66).

En annen gruppe er kalt ettergivende foreldre. Sønnene av disse foreldrene viste seg å være mer ulydige, gjorde mer motstand mot voksne og var mindre mestringsorienterte enn gjennomsnittet. Kun i forhold til mestringsorientering var forskjellen signifikant. For døtrene var det noe annerledes. De var noe mer ulydige og gjorde mer motstand mot voksne enn andre barn, men de var mer mestringsorienterte enn guttene av ettergivende foreldre. Forskjellen på mestringsorientering hos jentene i forhold til andre barn er ikke signifikant. Disse barna regnes som lite sosialt ansvarlige og uavhengige (Baumrind 1971:56–61, 68–69).

Barn av den siste foreldregruppen av ettergivende foreldre, som ble kalt ikke-konforme - ettergivende foreldre, skilte seg ikke signifikant fra gjennomsnittet. Jentenes atferd lignet på atferden til jenter av ikke-konforme foreldre. De ble ikke regnet som uavhengige og heller ikke som sosialt uansvarlige (Baumrind 1971:56–61, 67–68).

Barn av avvisende-forsømmende foreldre skiller seg ikke signifikant fra andre barn, men har en liten tendens til å være mindre vennlige og samarbeidsvillige, og mer dominerende. De skåret som gjennomsnittet på uavhengighet (Baumrind 1971:56–61, 69, 71).

5.5 Oppsummering

Baumrind fullfører i 1967 og 1971 to studier av foreldrestiler i sammenheng med barns sosiale og uavhengige atferd. Resultatene viser at det er signifikante korrelasjoner mellom variablene. De viser at foreldres oppdragelsesstil kan deles inn i tre foreldrestiler med

undergrupper som korrelerer med ulik atferd hos barn. Dette gir Baumrind en mulighet til å diskutere om det er slik at foreldre påvirker sine barns atferd, holdninger og følelser.

5.6 Metode: studier fra 1967 og 1971

I Baumrinds studier fra 1967 og 1971 anvendes observasjon og intervju som metode til innsamling av data. Barna blir observert over en tre-fem måneders periode i de daglige rutine og lek i barnehagen (Baumrind 1967; Baumrind 1971). I 1967-studien blir barna i tillegg observert i en laboratoriesituasjon (Baumrind 1967). Foreldrene blir observert i samspill med barna i hjemmet (Baumrind 1967; Baumrind 1971). I studien fra 1967 blir mor observert alene i samspill med barna i laboratoriet (Baumrind 1967). Ut fra forskningsrapporten forstår vi det slik at observasjonene både i de mer naturlige miljøene og i laboratoriet blir analysert i forhold til allerede fastsatte kriterier og skalaer. I alle observasjonssituasjonene har observatørene fått opplæring i hva de skulle se etter og hvordan det observerte skal registreres (Baumrind 1967). De holder en avstand til personene de studerer og registrerer observasjonene på forhåndsbestemte skalaer (Baumrind 1967; Baumrind 1971). Strukturert observasjon kjennetegnes ved at observatøren på forhånd får spesifisert hva det er han eller hun skal se etter og hvordan det som observeres skal registreres (Kleven 2002a; Kleven 2002c). Vi antar derfor at observasjonen i Baumrinds studier kan regnes som strukturert.

Ved hjelp av skårene som observatørene registrerer, får forskeren et tallmateriale å vise til som resultat, og kan beregne gjennomsnittsskåre og korrelasjonskoeffisienter til statistisk analyse (Baumrind 1967; Baumrind 1971). En kvantitativ forskningsmetode innebærer, til forskjell fra kvalitativ metode, større objektivitet og distanse mellom forsker og forsøkspersoner. Det er lettere å studere flere forsøkspersoner i en undersøkelse med kvantitativ metode, og det blir oftere brukt strukturerte metoder. Der kvalitativ metode benyttes, søkes det ofte å studere få mennesker, som i case-studier. Det benyttes ofte ustrukturerte metoder, som intervju, der spørsmålene ikke er klargjort på forhånd. Resultatene vil da være preget av subjektivitet og hermeneutisk tolkning (Kleven 2002b; Kleven 2002c). Ut fra denne definisjonen og beskrivelsene av Baumrinds studier, antar vi at metoden som er brukt i studiene til Baumrind, er kvantitativ.

I begge studiene ble det gjennomført intervju av foreldrene for å undersøke foreldrenes holdninger til oppdragelse. I 1967-studien ble mange av spørsmålene som ble stilt, og skalaene som ble brukt for å registrere svarene, hentet fra et foreldreintervju brukt av Sears, Maccoby og Levin (Baumrind 1967). Skalaene som funnene ble registrert på, ga tallverdier som kunne brukes til statistiske tolkninger (Baumrind 1967:77–79). Utover disse opplysningene gis det lite informasjon om intervjumetoden benyttet i denne studien. Vi forstår det derfor slik at det er et strukturert intervju hvor spørsmål og kriterier for koding satt opp på forhånd (Kvale 2001). Det blir derfor også å regne som kvantitativ metode (Kleven 2002c).

I denne delen av oppgaven vil vi vurdere gyldigheten av undersøkelsene. Vi vil benytte oss av rammene til Cook og Campbells validitetssystem for å vurdere gyldigheten eller validiteten til studiene. Det er mest vanlig å anvende dette vurderingssystemet innenfor kvantitativ, kausal forskning (Lund 2002a), men vi antar at det også kan være relevant som en vurderingsmetode for korrelasjonsforskning. De vurderer forskning ved indre validitet, begrepsvaliditet, ytre validitet og statistisk validitet (Lund 2002a). Vi legger hovedvekten på indre validitet, begrepsvaliditet og ytre validitet. I forskning innenfor fagområdet pedagogikk er det ikke mulig å fjerne alle trusler mot validiteten til undersøkelsen, men målet er å forsøke å gjøre undersøkelsen så valid som mulig (Kleven 2002b).

Indre validitet

I forskning kan man finne korrelasjoner mellom de variablene man studerer. Men man må være oppmerksom på at en korrelasjon ikke er det samme som at det foreligger et årsak-virkningsforhold mellom variablene. Når forskningens indre validitet vurderes, undersøker man i hvilken grad det er gyldige, kausale sammenhenger mellom variablene (Kleven 2002e).

Bollen har framsatt en definisjon på kausalitet. Han har kommet fram til tre kriterier som må være oppfylt for at man skal kunne si at det er et kasualitetsforhold mellom variablene. For det første må den avhengige variabelen Y være isolert fra annen påvirkning bortsett fra den uavhengige variabelen X (Bollen 1989:41). For det andre vil en samvariasjon mellom variabler innebære at dersom X påvirker Y, så vil en endring i X også påvirke Y (Bollen 1989; Heitmann & Sæther 1998). Det vil si at det er en korrelasjon mellom variablene. I

tillegg må vi kunne si, for at det skal være et kausalitetsforhold mellom X og Y, at X kommer tidsmessig før Y (Bollen 1989; Heitmann & Sæther 1998).

Isolasjon innebærer at den avhengige variabelen Y er isolert fra alle påvirkninger bortsett fra variabelen X (Bollen 1989). I Baumrinds forskning vil det bety at man må isolere barnas atferd (Y) for all annen påvirkning enn den fra foreldrenes oppdragsstil (X). Bollen hevder imidlertid at en slik isolasjon ikke er oppnåelig i praksis, spesielt innenfor forskning på sosiale fenomener. Det er altså ikke mulig å komme med en sikker påstand om kausalitet mellom undersøkte variabler. I stedet for isolasjon betegner Bollen det som pseudo-isolasjon (Bollen 1989).

For å oppnå en best mulig isolasjon av variablene forsøker man å kontrollere for spuriøs effekt. Spuriøs effekt vil si at en tredje variabel er med på å påvirke resultatet (Heitmann & Sæther 1998). Baumrind har i sine studier studert foreldrenes oppdragspraksis og holdninger til oppdragelse og sammenlignet dette med barnets atferd. Det ble funnet positive korrelasjoner mellom barnas atferd og foreldrestil (Baumrind 1967; Baumrind 1971). Det er allikevel en mulighet for at barnets atferd kan ha blitt påvirket av noe annet enn foreldrenes oppdragelse. Det kan være at andre personer som for eksempel besteforeldre, søsken og jevnaldrende kan ha hatt innvirkning på barnets atferd (Smith & Ulvund 1999; Evenshaug & Hallen 2002). Samtidig kan medfødte egenskaper ha en betydning for resultatet. For eksempel kan barnets temperament påvirke både barnets atferd og foreldrenes oppdragspraksis overfor barnet (Smith & Ulvund 1999). En måte å kontrollere for spuriøs effekt er å bruke kontrollvariabler. Det vil si at man kontrollerer for de variablene som også kan ha en innvirkning på resultatet (Heitmann & Sæther 1998). I studiene til Baumrind ville dette kunne innebære å studere hvilke andre personer eller medfødte egenskaper som kunne ha en innvirkning på barnets atferd i tillegg til foreldrene. Det kan da for eksempel være andre slektninger, som besteforeldre eller søsken, de ansatte i barnehagen eller den personlige egenskapen temperament. Ut fra rapportene til Baumrind kan vi ikke se at hun kontrollerer for andre mulige variabler. Isolasjonskriteriet kan sies å ikke være tilfredsstillt.

For å oppfylle samvariasjonskriteriet må en endring i foreldrenes oppdragsstil medføre en endring i barnets atferd og omvendt. Det vil si at det eksisterer en korrelasjon mellom variablene. De korrelasjonene Baumrind har funnet mellom foreldrenes oppdragspraksis og barnas atferd, viser at dette kriteriet er godt imøtekommet i studiene.

Det siste kriteriet Bollen stiller, er temporaritetskriteriet. Det vil her innebære om vi kan si at foreldrestilen forelå før barnets atferd (Bollen 1989). Foreldrenes og barnas atferd er målt over en kortere tidsperiode (Baumrind 1967, Baumrind 1971). Det er ikke en longitudinell studie hvor foreldrenes og barnas atferd blir målt på ulike tidspunkt over en lengre periode. Vi har derfor ingen mulighet til å trekke slutninger om at foreldrenes oppdragelsesatferd forelå før barnas atferd. Det vil si at temporaritetskriteriet ikke er oppfylt.

Dersom temporaritetskriteriet hadde vært godt imøtekommet med en longitudinell studie, kunne dette også ha styrket samvariasjonskriteriet. Vi kunne da sett om det skjedde en endring i foreldrenes oppdragelsesmønster i løpet av denne tiden som kunne ha påvirket barnas atferd og omvendt. Det ville ha styrket korrelasjonene mellom oppdragelse og barnas atferd.

Bollens kriterier for isolasjon og temporaritet er ikke godt imøtekommet i Baumrinds studier av foreldrestiler i 1967 og 1971. Vi kan ikke si med sikkerhet at barna ikke er utsatt for noen annen påvirkning enn gjennom foreldrene. Vi kan heller ikke trekke sikre slutninger om at foreldrenes oppdragelsesatferd forelå før barnas atferd. Samvariasjonskriteriet er derimot godt imøtekommet gjennom studiene, som viser at det er en sterk korrelasjon mellom foreldrenes oppdragelsesatferd og barnas atferd. Dette gir oss allikevel bare et grunnlag for å si at det er korrelasjon mellom variablene. En konsekvens av at isolasjon og temporaritetskriteriet ikke er godt imøtekommet, er at den indre, kausale validiteten er fraværende. Det vil si at vi ikke med sikkerhet kan si at det foreligger en kasual sammenheng mellom variablene. Den indre validiteten til studiene anser vi derfor som lav.

En best mulig tilfredstillelse av disse kriteriene ville man fått ved bruk av et eksperiment (Heitmann & Sæther 1998). Det ville vært et problematisk design for en undersøkelse av foreldrestiler i forhold til barns atferd. Vi tolker Baumrinds rapporter i den retning at hun har sett begrensningene ved studiene og metoden, og derfor ikke forventer å finne kausale sammenhenger. Hypotesene hun har framsatt, tilsier at hun ønsker å se om det er en korrelasjon mellom variablene foreldrestiler og barns atferd. Hun gir ikke uttrykk for at hun søker å finne ut om det er noe årsak–virkningsforhold mellom variablene (Baumrind 1967; Baumrind 1971). Det er derfor ikke snakk om kausal forskning, men Baumrind ser på sammenhengen mellom foreldrenes oppdragelse og barnas atferd og dermed kan det betegnes som korrelasjonsforskning (Baumrind 1967; Baumrind 1971; Lund 2002a).

Ut fra resultatene i studiene viser hun altså kun til korrelasjoner mellom variablene (Baumrind 1967; Baumrind 1971). Hennes syn på oppdragelse går ut på at foreldre har en sterk påvirkning på barna, både sosialt, kognitivt og fysisk (Baumrind 1967:45).

Korrelasjonene som ble funnet i studien, og Baumrinds teoretiske ståsted, gir henne mulighet til å diskutere om det kan være et kausalt forhold mellom foreldrenes oppdragelsesatferd og barnas atferd. Spesielt vil det kunne være interessant å diskutere om det er slik at foreldrenes oppdragelse påvirker barnas atferd. Dette diskuterer hun i større grad i studien fra 1971 enn i studien fra 1967, uten at hun konkluderer med at det er en kausal sammenheng mellom variablene (Baumrind 1967; Baumrind 1971).

Begrepsvaliditet

Kleven uttrykker det slik i sin bok: *”Med begrepsvaliditet mener vi grad av samsvar mellom begrepet slik det er definert teoretisk og begrepet slik vi lykkes med å operasjonalisere det”* (Kleven 2002d:122). For å kunne undersøke et forskningsproblem empirisk må forskeren operasjonalisere de teoretiske begrepene i forskningsproblemet. Det vil si å danne observerbare indikatorer på de teoretiske begrepene (Lund 2002a). Det er samsvaret mellom det ikke-observerbare, teoretiske begrepet slik det er definert og den gjennomførte målingen som vurderes innenfor begrepsvaliditet (Kleven 2002d).

Baumrind ønsker å undersøke sammenhengen mellom en del teoretiske begreper på et empirisk materiale. De empiriske målingene må da på best mulig måte beskrive det teoretiske begrepet hun ønsker å studere. Operasjonaliseringen skjer gjennom datainnsamlingsmetoden som benyttes i forskningen. Som nevnt tidligere, anvendes i studiene både observasjon og intervju. Disse dataene blir kodet og skrevet ned i skjemaer, og gir et tallmateriale (Baumrind 1967; Baumrind 1971). I forbindelse med forskning må man være klar over at det man vet noe om, er de empiriske variablene som undersøkes, og ikke nødvendigvis alltid det teoretiske begrepet (Kleven 2002d). Vi vil her gjøre en vurdering av metodene for datainnsamling brukt i denne studien for å se hva slags betydning dette har for begrepsvaliditeten.

Trusler for begrepsvaliditeten deles inn i to grupper: tilfeldige målingsfeil og systematiske målingsfeil. Tilfeldige målingsfeil vil si feil som oppfører seg tilfeldig, på samme måte som flaks og uflaks. Eksempel på tilfeldige målingsfeil ved en eksamen kan være dagsform eller om oppgaven passer godt eller dårlig i forhold til det man kan best. Det er feil som man

regner med at jevner seg ut i det lange løp. Når tilfeldige målingsfeil vurderes, evalueres forskningens reliabilitet eller pålitelighet, som igjen påvirker forskningens begrepsvaliditet (Kleven 2002d). Reliabiliteten påvirkes av *”i hvilken grad resultatet [er] avhengig av tilfeldige dag-til-dag-svingninger i personens prestasjonsevne”* (Kleven 2002d:125). Når det gjelder observasjonsmetoden, kan det få konsekvenser hvilke dager eller tidspunkt på dagen som denne observasjonen finner sted (Kleven 2002d). Barnas atferd ble kartlagt ved at de ble observert i ca. tre måneder i barnehagen, og i 1967 også i en laboratoriesituasjon (Baumrind 1967; Baumrind 1971). Observatørene har da sett barna i ulike situasjoner til ulike tidspunkt på dagen. Reliabiliteten for denne observasjonen kan regnes som høy fordi barna er observert over lengre tid og atferden er derfor ikke i stor grad påvirket av tilfeldige dag-til-dag-svingninger i prestasjonsevne. Observasjonen i hjemmet ble foretatt to ganger à tre timer på kveldstid mellom middag og leggetid (Baumrind 1967; Baumrind 1971). I 1967-studien ble imidlertid kun observasjonene fra det ene hjemmebesøket tatt med i resultatdelen. Observasjonen i 1967 av interaksjon mellom mor og barn i laboratoriet ble gjennomført én gang (Baumrind 1967). Da dataene fra disse observasjonene kun stammer fra en eller to dager, og kun ett tidspunkt på denne dagen, kan man argumentere for at reliabiliteten her kunne vært bedre. Resultatene kunne kanskje ha sett annerledes ut hvis dataene stammet fra ulike dager. Kanskje var foreldrene mer stresset den dagen de ble observert enn vanlig, uten at det hadde noe med undersøkelsen å gjøre. Eller kanskje var de i bedre humør enn vanlig, noe som kan ha påvirket resultatene i positiv retning. Dermed kan man si at reliabiliteten av observasjonen i hjemmet er lavere enn ved observasjonen av barnas atferd i barnehagen. Det ble også gjennomført intervju av foreldrene i begge studiene (Baumrind 1967; Baumrind 1971). Dagsform og tidspunkt på dagen vil også kunne påvirke resultatene til et slikt intervju.

Reliabiliteten kan i tillegg vurderes ut fra *”i hvilken grad resultatet [er] avhengig av hva observatøren tilfeldigvis fester oppmerksomheten ved i observasjonen og i hvilken grad resultatet er avhengig av hvordan observatøren tolker det han ser”* (Kleven 2002d:125). I intervjusituasjonen vil reliabiliteten vurderes ut fra i hvilken grad resultatet er avhengig av spørsmålene som blir stilt og hvem som tolker svarene (Kleven 2002d). Reliabiliteten for begge punktene vil kunne styrkes gjennom å strukturere observasjonen eller intervjuet og å trene opp de som skal observere eller intervjuer (Kleven 2002a, Kleven 2002d). Ut fra hva vi kan lese i rapportene, forstår vi det slik, som tidligere diskutert, at det i Baumrinds studier gjennomføres strukturert observasjon og intervju. Det er på forhånd gitt

detaljerte retningslinjer for hva som skal fokuseres på og hvordan det skal vurderes.

Baumrind viser også til at observatørene hadde god kjennskap til hvordan metoden skulle benyttes. De hadde brukt lignende metode i andre studier (Baumrind 1967; Baumrind 1971). På denne måten er reliabiliteten styrket.

En annen måte å styrke reliabiliteten til observasjonen på er å bruke flere observatører i samme situasjon (Kleven 2002a). I rapporten fra 1967 står det at barnas atferd ble observert av både observatør ansatt i forskningsprosjektet og førskolelærer. De observerte barna hver for seg, og satte seg ned sammen for å registrere barnets atferd på de forhåndsbestemte skjemaene. Ble de ikke enige, ble ikke barnet tatt med i undersøkelsen (Baumrind 1967). Resultatene er da avhengige av to observatører, noe som styrker observatørenes reliabilitet. I observasjonen under hjemmebesøket i 1967 og i observasjonene i 1971-studien ble det kun benyttet én observatør. Først ved kodingen av det observerte benyttes flere kodere (Baumrind 1967; Baumrind 1971).

For å vurdere reliabiliteten til observasjonen av foreldre-barn-interaksjon i hjemmet når det gjelder i hvilken grad resultatet er avhengig av observatøren som tolker det, har Baumrind fått flere til å kode observasjonene. Noen av koderne var med på observasjonen, mens andre ikke var det. Det er regnet ut reliabilitetskoeffisient for hvordan koding gjennomført av ulike mennesker på det samme materialet samsvarer med hverandre. Disse er gjengitt i produkt-moment-korrelasjon. I 1967-studien ligger korrelasjonene for observasjonen i hjemmet (HVSA) på mellom 0.76 og 0.90. For laboratorieobservasjonen (SRSO) er korrelasjonene for kontroll- og omsorgsvariablene høyere (0.82–0.88) enn for variablene modenhetskrav og kommunikasjon (0.55–0.73) (Baumrind 1967). Verdier under 0.60 gir lav reliabilitet, verdier mellom 0.60 og 0.80 viser akseptabel reliabilitet og verdier over 0.80 gir høy reliabilitet (Bollen 1989; Baumrind 1971). Reliabiliteten for observasjonen i hjemmet og observasjon av kontroll-og-omsorgsvariabler i laboratoriet kan regnes som høy, sett bort fra en av reliabilitetskoeffisientene (0.76) som kan regnes som akseptabel. Det innebærer at tolkningen de ulike koderne har gjort av observasjonene i stor grad samsvarer med hverandre. Det medfører større validitet for resultatene av observasjonen. Reliabiliteten til observasjonen av modenhetskrav og kommunikasjon med barna regnes som akseptabel, men noen av verdiene ligger under 0.60 og må regnes som lave. Det tyder på at det her i mindre grad er samsvar mellom tolkningene til de ulike koderne. Det er derfor grunn til å være mer kritisk til disse resultatene enn de som har høyere reliabilitet, selv om de fleste av verdiene er innenfor det akseptable området.

Ut fra et hermeneutisk utgangspunkt vil man kunne hevde at observatørene og intervjuerne alltid vil være påvirket av sin egen forforståelse. Det man observerer, er ikke bare avhengig av fenomenet, men også av egne forventninger, oppfatninger og teoretiske bakgrunn. Det kan ikke unngås at de tolker det de observerer eller svarene på intervju spørsmålene, på grunnlag av dette (Kvernbekk 2002:41, Alvesson & Sköldbberg 1994). Igjen vil det faktum at observasjonen og intervjuet i studiene til Baumrind foregår ved strukturert teknikk, hindre at dette i stor grad er tilfelle, og dermed styrke begrepsvaliditeten.

Lav reliabilitet i forskningen svekker begrepsvaliditeten. Systematiske målingsfeil kan også være en trussel for begrepsvaliditeten. Systematiske målingsfeil er ikke å regne som flaks eller uflaks, og de jevner seg ut i det lange løp. Et eksempel som Kleven bruker i forhold til eksamen, er eksamensangst. For en person med eksamensangst vil denne angsten alltid gjøre seg gjeldende i eksamenssituasjoner (Kleven 2002d:132). En systematisk målingsfeil som kan være en trussel mot begrepsvaliditeten i studiene til Baumrind, er observatøreffekten. Med dette menes det at man opptrer annerledes når man vet man blir observert enn man ville gjort ellers. Denne effekten vil alltid være til stede under observasjon (Kleven 2002d). Den vil derfor være aktuell i Baumrinds studier. Barna ble observert over lang tid (tre måneder) i barnehagen. Det er usikkert, ut fra det vi kan lese i rapportene, om barna var klar over at deres atferd ble observert. Vi vet heller ikke hvor mye tid observatørene brukte i barnehagen i løpet av disse månedene. Men vi kan anta at barna som ble observert over en så lang tidsperiode, fikk tid til å venne seg til at det var observatører der. Samtidig foregikk denne observasjonen i et miljø som var godt kjent og trygt for barnet (Baumrind 1967). Dette kan være med på å få barnet til å føle seg trygg og handle mer naturlig. Man kan derfor argumentere for at atferden deres etter hvert i liten grad lot seg påvirke av observatørene. Barnet kan ha opplevd det annerledes i laboratoriesituasjonen i 1967-studien, hvor barnet ble observert mens det utførte ulike oppgaver bestemt av forskerne. To observatører var til stede. Den ene var kjent for barnet gjennom observasjonen i barnehagen, den andre var ukjent (Baumrind 1967). Atferden kan her i større grad ha blitt påvirket av at barnet vet at det blir observert.

I hjemmesituasjonen der samspillet mellom foreldre og barn ble studert, kan det tenkes at observatøreffekten var en større trussel. Å ha en observatør i hjemmet kan ha påvirket både foreldrenes og barnas atferd. Observatøren var ikke den samme som tidligere hadde observert barnet, så barnet var heller ikke kjent med denne personen (Baumrind 1967; Baumrind 1971). Det er mulig at foreldrene i denne situasjonen har hatt et ønske om å

framstå positivt og latt sin oppdragelsesatferd påvirkes av dette. Lund nevner her hypotesegjetting som en trussel mot begrepsvaliditeten, der forsøkspersonene forsøker å gjette hva som er hensikten med undersøkelsen og opptrer i forhold til disse forventningene (Lund 2002a).

Et konkret eksempel på observatøreffekt og hypotesegjetting i denne studien kan ha forekommet innenfor den strukturerte observasjonen i laboratoriet i studien fra 1967. Her ble samspillet mellom barn og mor observert i en læresituasjon, der moren skulle lære barnet å utføre en handling, og i en lekesituasjon. I lekesituasjonen fikk moren vite at de skulle observere hvordan barnet lekte når mor var i nærheten. Hun fikk valget om hun ville ta del i leken eller ikke (Baumrind 1967:69–70). Det kan tenkes her at noen mødre valgte å leke med barnet eller valgte å la være ut fra hva de tenkte ville være best for undersøkelsen. Mødrene ble vurdert ved SRSO, som vurderer hvordan barn og mødre samspiller med hensyn til oppdragelsespraksisdimensjonene foreldrekontroll, krav til barnet, kommunikasjon og omsorg (Baumrind 1967:54–58, 70). I en naturlig situasjon kan det hende at moren ville valgt annerledes og at man derfor kunne fått et annet resultat.

Det samme gjelder for intervju (Kleven 2002c). De som blir intervjuet, kan ha latt seg påvirke av intervjusituasjonen og prøvd å svare på spørsmålene ut fra det de antar at forskerne ønsker å høre. Gjennom intervjuene ønsket Baumrind å få innblikk i hvilke holdninger foreldrene har til oppdragelse (Baumrind 1967; Baumrind 1971).

Observatøreffekten og hypotesegjetting kan ha gitt et skjevt bilde av hvilke holdninger foreldrene egentlig har, og dermed svekke validiteten til de begrepene som ønskes undersøkt. Validiteten av intervjuene kan også svekkes ved at intervjueren stiller ledende spørsmål. Det kan være en mulighet for at det har skjedd her, men fordi intervjuet antas å være strukturert, kan sannsynligheten for dette regnes som mindre. Positivt i forhold til begrepsvaliditeten er at man i en intervjusituasjon har mulighet til å oppklare eventuelle misforståelser og klargjøre spørsmålene (Kleven 2002c). Ut fra rapporten er det imidlertid vanskelig å ta stilling til dette her.

En annen systematisk målingsfeil som kan være en trussel mot begrepsvaliditeten er eksperimentatorforventning. Det innebærer at det kan forekomme en kunstig verifisering av hypotesen ved at datainnsamlingen påvirkes av forskernes kjennskap til hypotesen (Lund 2002a:121). Observatørene har utdannelse innenfor pedagogikk og psykologi. De har kjennskap til prosedyrene som brukes i undersøkelsen gjennom at de har vært med på å

utvikle dem og brukt dem i tidligere studier (Baumrind 1967; Baumrind 1971). På denne måten vet de hva de skal se etter og hvordan de skal registrere det, men det kommer ikke fram i rapporten at de utover dette har noe kjennskap til hypotesen og formålet med forskningen. Baumrind legger også vekt på at hun selv ikke har vært med på å samle inn data (Baumrind 1967). Er det riktig at observatørene ikke kjenner til hypotesen og at det er en strukturert form for observasjon og intervju, vil det styrke begrepsvaliditeten.

En annen måte å forbedre validiteten til forskningen på er å benytte seg av flere metoder for innhenting av data. Et viktig kriterie vil da være at metodene da er så ulike som mulig (Kleven 2002d). Hovedvekten av studienes resultater kommer fra observasjon. Det er også brukt intervju, men i noe mindre grad og kun av foreldrene (Baumrind 1967; Baumrind 1971). Validiteten her kunne altså vært styrket gjennom anvendelse av flere metoder for innhenting av data.

Innenfor begrepsvaliditet har vi diskutert hvor vidt målingsfeil kan ha hatt en innvirkning på målingen av teoretiske begreper gjennom et empirisk materiale. En diskusjon av tilfeldige målingsfeil har vist at studiene i liten grad kan sies å være preget av slike feil. Strukturerte metoder for innsamling av data bidrar til at forskerne vet hva de skal se etter og sannsynligheten for at det er tilfeldig hva de fester oppmerksomheten ved blir mindre. Flere observatører eller kodere kan også sies å styrke reliabiliteten. Tilfeldige målingsfeil som dag-til-dag-svingninger i prestasjonsevne er på den ene siden unngått ved at barna blir observert over en lengre periode. På den andre siden kan denne målingsfeilen forekomme ved observasjon av foreldrene som blir observert over en kort periode. Systematiske målingsfeil som observatøreffekt og hypotese-gjetting kan forekomme, spesielt i forhold til de voksne. Det kan ha en innvirkning på resultatet. Eksperimentatorforventning kan ventes å ha liten påvirkning på resultatene fordi det kan antas at observatørene ikke kjenner til hypotesen.

Ytre validitet

I en diskusjon om ytre validitet blir generaliseringsspørsmålet tatt opp. Her vurderes hvor stort gyldighetsområdet er for de resultatene forskeren har funnet. Kleven stiller dette spørsmålet: *"Hvilken kontekst er resultatene gyldige i?"* (Kleven 2002f:159). Det handler om hvor sikkert resultatene kan generaliseres til andre individer, situasjoner og tider, utover den konteksten der forskningen er gjennomført (Lund 2002b). En vurdering av ytre validitet

krever at en tar stilling til om utvalget i studien er representativt for en bestemt populasjon. Det vil si at populasjonen er den gruppe individer som resultatene skal regnes gyldige for, mens utvalget er trukket ut av populasjonen (Kleven 2002f). Forskeren har en viktig oppgave når hun skal foreta valg. De bør være foretatt *”slik at de empiriske resultatene kan generaliseres på en mest mulig valid måte”* (Lund 2002b:125). Kleven hevder at spørsmålet om hvordan personer i en undersøkelse er valgt ut, er vel så viktig som å spørre om hvor mange personer som deltok i undersøkelsen (Kleven 2002f).

I denne oppgaven er det viktig for oss å ta stilling til om forskningsrapportene vi konsentrerer oss om, fremdeles har gyldighet i dag. I tillegg er det viktig å diskutere hvem de er gyldig for. I forbindelse med generalisering er det hensiktsmessig å skille mellom målpopulasjon og tilgjengelig populasjon. Målpopulasjon er den populasjonen som det refereres til i forskningsproblemet, mens tilgjengelig populasjon er den populasjonen som forskeren reelt trekker utvalget fra (Lund 2002b:127). I Baumrinds undersøkelser vil det si at foreldre og barn er målpopulasjonen, mens de foreldrene og barna som Baumrind har trukket ut til undersøkelsene, er den tilgjengelige populasjonen. Et slikt skille mellom populasjoner fører til en to-trinns generalisering. Det vil si at resultatene først generaliseres i utvalget til den tilgjengelige populasjonen, som utvalget er trukket fra. Deretter generaliseres det fra tilgjengelig populasjon til målpopulasjon (Lund 2002b:127). I Baumrinds undersøkelser er det vanskelig å foreta en generalisering til både den tilgjengelige populasjonen og målpopulasjonen. Årsaken til dette kan være at utvalget ikke er representativt og dermed truer den ytre validiteten. Baumrind benytter seg av et ikke-tilfeldig utvalg, mens et tilfeldig utvalg fra populasjonen ville vært en måte å gardere seg mot trusselen på (Baumrind 1967; Baumrind 1971; Lund 2002a). Utvalgene i studiene fra 1967 og 1971 gjør det generelt vanskelig å generalisere, noe vi skal se nærmere på videre i dette kapittelet.

Utvelging av individer fra tilgjengelig populasjon kan foretas ved sannsynlighetsutvelging eller ikke-sannsynlighetsutvelging. Førstnevnte kategori innebærer at hvert individ i populasjonen har en kjent, ikke-null sannsynlighet for å bli inkludert i utvalget, mens ved sistnevnte kategori er sannsynligheten ukjent, og flere individer i populasjonen kan ha null-sannsynlighet for å bli inkludert i utvalget (Lund 2002b).

Det er likheter i Baumrinds undersøkelser fra 1967 og 1971 i måten hun har foretatt utvalget på (Baumrind 1967; Baumrind 1971). I begge studiene er det foretatt et ikke-

sannsynlighetsutvalg. I 1967-studien ble familiene valgt ut gjennom observasjon av barna i barnehagen. De barna som passet inn i mønsteret til Baumrinds forhåndsbestemte skala, i dette tilfellet 32 av de i alt 110 barna, fikk være med i undersøkelsen. På den måten var det noen av barna som fikk liten eller ingen mulighet til å bli trukket ut til undersøkelsen, ettersom de ikke tilfredstilte mønsteret som var interessant for Baumrinds studie (Baumrind 1967). Av hensyn til ytre validitet og generalisering bør utvalget for øvrig være av en viss størrelse (Lund 2002a). Et utvalg på 32 familier er ikke mye og kan føre til problemer med generaliseringen. I 1971-studien er det gjort ikke-sannsynlighetsutvalg, siden de som ikke kunne lese og skrive, ble valgt bort, og enkelte ikke ønsket å delta i undersøkelsen. At det er frivillig å delta i forskning, fører i utgangspunktet til et representativitetsproblem.

Frivilligheten kan føre til at det som var ment å være et sannsynlighetsutvalg, har blitt et ikke-sannsynlighetsutvalg på grunn av at noen ikke ville delta. Er man heldig, kan man til slutt ende med et utvalg som er representativt for de personene som frivillig deltar i slike undersøkelser (Kleven 2002f). I tillegg har Baumrind bevisst utelukket svarte familier.

Familiene i 1971-undersøkelsen er i hovedsak hvite middel-klasse familier (Baumrind 1971). Baumrind begrunner valg av familier med at de familiene som velger barnehager i Berkeley-området, blir betraktet som vanlige middelklassefamilier med barn uten særskilte behov, der foreldrene sjelden har en ekstrem atferd overfor barna sine. Hun ønsker å se på nettopp denne gruppen for å undersøke kontroll- og omsorgsfaktorer uten innvirkning fra mishandlingsfaktorer. Derfor utelukker hun familier som eventuelt har barn med atferdsvansker eller som har voldelige foreldre og lignende. Grunnen til at svarte familier er ekskludert fra undersøkelsen, er at Baumrind fant at disse familiene hadde et annerledes foreldre-barn-forhold enn de hvite familiene, og at de dermed ikke passet innenfor de kriteriene hun ønsket å studere (Baumrind 1971).

Til tross for at Baumrind utvider utvalget i 1971-studien til å gjelde barn fra 13 forskjellige barnehager, og at flere familier deltar i denne studien enn i 1967, kan man si at individene i begge utvalgene er en relativt ensartet gruppe. Familiene tilhører middelklassen, og særlig fedrene har høy utdannelse. I tillegg er alle barna valgt ut fra barnehager i Berkeley-området, som Baumrind beskriver som et område der de fleste barna i barnehagene kommer fra ressurssterke familier. De skiller seg ikke ekstremt fra hverandre (Baumrind 1967; Baumrind 1971). En slik individhomogenitet kan være en trussel mot ytre validitet. Det vil si at gruppen kan være så spesiell at en generalisering til andre individer ikke lar seg gjøre (Lund 2002a). I tilfellet med Baumrinds undersøkelser kan det bety at familiene hun studerer, ikke

er representative for noen andre enn forsøkspersonene. Dette problemet er hun bevisst og framhever at resultatene i utgangspunktet kun gjelder for de forsøkspersonene som deltar i studiene (Baumrind & Black 1967; Baumrind 1967). For å få til en generalisering til andre persontyper kunne Baumrind valgt en mer heterogen gruppe ved for eksempel å inkludere de svarte familiene og eventuelt velge barn som gikk i barnehager utenfor Berkeley-området. Ulempen ved å velge heterogene grupper er at den statistiske validiteten kan reduseres. Dermed får man en konflikt mellom validitetstypene (Lund 2002b).

Ved ikke-sannsynlighetsutvelging er det ofte usikkert hvorvidt man kan vurdere representativiteten av et utvalg. Det finnes flere varianter innen ikke-sannsynlighetsutvalg. For det første kan man utføre en vilkårlig utvelging. Det vil si at forskeren velger individer som er praktisk tilgjengelig (Lund 2002b). Det kan være grunn til å anta at Baumrind har benyttet seg av dette i begge undersøkelsene, ettersom hun har valgt barnehager som ligger i Berkeley-området, og hun selv er ansatt ved universitetet i Berkeley. For det andre kan man benytte seg av skjønnsmessig utvelging. Da velges individene ut fra bestemte strategier, og forskeren sikrer seg på den måten et utvalg. Den vanlige strategien er å velge individer som er så lik gjennomsnittet av populasjonen som mulig (Lund 2002b). Man kan argumentere for at Baumrind også benytter seg av en slik utvelging i 1967-studien, da hun bruker forhåndsbestemte skalaer og observerer barna slik at hun kan velge ut de som passer best inn i hennes bestemte mønster. Spørreskjemaene hun benytter seg av i 1971-studien er også med på å bestemme hennes utvalg og passer inn i skjønnsmessig utvelging. For det tredje er det mulig å benytte seg av kvoteutvelging. Det vil si at populasjonen først deles i undergrupper eller strata, deretter trekkes bestemte andeler eller kvoter fra de ulike strataene. Trekkingen innenfor et stratum er ikke tilfeldig (Lund 2002b). En slik utvelging finner vi ikke i verken 1967- eller 1971-studien til Baumrind.

Ytre validitet og generalisering er mer aktuelt i anvendt forskning enn i grunnforskning. Årsaken er at det i anvendt forskning tas sikte på å fremskaffe resultater som skal kunne bidra til å løse konkrete, praktiske problemer, og dermed vil det være relevant å generalisere til eller over individer, situasjoner og tider (Lund 2002a). I forbindelse med ytre validitet og generalisering er det viktig å skille mellom til- og over- generaliseringer. Til-generaliseringer representerer slutninger til bestemte individpopulasjoner, situasjoner eller tider, *"mens over-generaliseringer har med hvor 'bredt' det kan generaliseres"* (Lund 2002a:122). Begge kan være relevant i samme undersøkelse, og de kan ha ulik validitet. I anvendt forskning kan det være aktuelt med begge generaliseringene, mens over-generalisering blir mest brukt i

grunnforskning (Lund 2002a; Lund 2002b). Baumrinds undersøkelser er grunnforskning, fordi formålet med undersøkelsene er å se om det er et mønster i foreldres oppdragelsespraksis, og om det er en sammenheng mellom denne praksisen og barnas atferd. Det vil si at resultatene av undersøkelsene må være overførbare til relevante personer og situasjoner, slik at praktisk anvendelse kan være mulig (Lund 2002a).

Baumrind følger opp studien fra 1967 ved å utvide den i 1971. Til tross for at studiene er ulike på enkelte områder, danner den første studien et grunnlag for den andre. Utvelgingen i begge studiene er tilnærmet lik, og det kan være med på å danne et grunnlag for en til-generalisering til individpopulasjonen, som i dette tilfelle gjelder hvite middelklassefamilier i Berkeley-området i USA. I forbindelse med generalisering i forhold til tid er det viktig å skille mellom generalisering til "historiske" tider og generaliseringer angående langtidseffekter. Bruker vi Baumrinds studier som eksempel, vil "historiske" tider vise til om den sammenhengen hun finner mellom foreldrenes oppdragelsespraksis og barnas atferd, vil være den samme på et senere tidspunkt enn da undersøkelsen ble foretatt (Lund 2002a). Generalisering angående langtidseffekter vil i vårt eksempel knyttes til hvorvidt sammenhengen mellom foreldrenes oppdragelsespraksis og barnas atferd vedvarer utover den tiden som undersøkelsen foregår. Ettersom Baumrind kun konsentrerer seg om barn i førskolealder, er det vanskelig å foreta en generalisering angående langtidseffekter. Vi kan ikke si noe om oppdragelsen danner et grunnlag for barnas atferd i senere alder. For å muliggjøre en slik generalisering kunne Baumrind brukt en mer langvarig studie der hun kunne undersøkt sammenhengen mellom oppdragelsespraksis og barns atferd fra førskolealder og til og med tenårene. Da kunne hun vurdert om foreldrene endret foreldrestil underveis i barnas oppvekst, og hva det eventuelt har å si for barnas atferd.

I dette kapittelet har vi sett at utvalget i Baumrinds studier gjør det vanskelig å generalisere. Den ytre validiteten kan likevel styrkes ved å vise til annen teori og forskning på samme område. Hvis det er mulig å finne lignende resultater i annen forskning, kan det fungere som en støtte til undersøkelsene (Lund 2002a). Til tross for de begrensningene vi finner i Baumrinds utvalg fra 1967 og 1971, har hennes forskning på oppdragelse og inndeling av foreldrestiler dannet et grunnlag for videre studier på området. Hun var den første innenfor oppdragelsesforskning som konstruerte en modell som inneholdt en prosess der både følelser og atferd er inkludert i forbindelse med foreldrestilene (Darling & Steinberg 1993). Amato og Fowler utførte en studie der de så på sammenhengen mellom foreldrepraksis og barns atferd. De delte barna inn i to aldersgrupper, 5–11 år og 12–18 år. Resultatene fra studien

stemmer overens med Baumrinds studier. De fant at barna hadde det best når foreldrene var støttende og unngikk å bruke straff (Amato & Fowler 2002). En annen studie utført av Fletcher, Steinberg og Sellers går ut på å se om ungdommers velvære er en funksjon av at foreldre er i overensstemmelse i oppdragelsen. Studien skiller seg ut fra Baumrinds studier på en rekke områder, og de kritiserer henne for ikke å fokusere på at barn og ungdom kan reagere forskjellig på oppdragelse og samsvar mellom foreldrene. Likevel viser denne studien at den autoritative foreldrestilen slår best ut på ungdommers velvære og at de som opplever en autoritativ foreldrestil, er mer akademisk kompetente enn barn av foreldre med en annen foreldrestil (Fletcher, Steinberg & Sellers 1999). Roberts og Steinberg gjør funn som viser at jo mer foreldrene er autonomistøttende, strukturerte og involverte, desto bedre føler tenåringer seg i forhold til å være kompetent og i forhold til mental helse og velvære (Roberts & Steinberg 1999). Til slutt vil vi vise til en studie av Dornbusch mfl., som undersøker barns rapporteringer av sine egne foreldres foreldrestil. Forskerne benytter seg av Baumrinds foreldrestiler, og resultatene indikerer at lavere karakterer i skolen kan assosieres med rapportering om en mer autoritær, ettergivende og mindre autoritativ oppdragelse. Resultatene viser hvor viktig foreldrestiler kan være i forbindelse med akademisk kompetanse (Dornbusch mfl. i Grolnick & Ryan 1989). I tillegg viser undersøkelsene vi har henvist til, at Baumrinds resultater kan overføres til andre individer, situasjoner og tider ved at den ytre validiteten blir styrket gjennom andre studier innenfor samme område.

Flere studier innenfor selvbestemmelsesteorien kan, som vi har sett tidligere i oppgaven, knyttes til sammenhengen mellom foreldrestiler og barnas atferd. Dette kan være med på å støtte ytre validitet i Baumrinds studier. Utvalget til Baumrind ligner på flere av utvalgene i SDTs forskning. I studiene som er gjort innenfor oppdragelse i et selvbestemmelsesteoretisk perspektiv, består utvalget som regel av høyt utdannede middelklassefamilier, der verken foreldre eller barn viser ekstrem atferd, og der barna heller ikke har særskilte behov (Deci & Ryan, 1985). Baumrinds resultater og resultater av forskning innenfor selvbestemmelsesteorien vil bli drøftet nærmere i diskusjonsdelen.

Vi har vist at utvalgene i Baumrinds studier fra 1967 og 1971 gjør det vanskelig å generalisere. I utgangspunktet gjelder resultatene for de som var med i undersøkelsene. Ettersom Baumrind har benyttet ikke-sannsynlighetsutvelging, er det usikkert hvorvidt man kan vurdere utvalgets representativitet. Dette kan være med på å svekke studienes ytre validitet. Én undersøkelse alene gir sjelden god ytre validitet, men flere studier som viser noe

av det samme, kan være med på å styrke den (Lund 2002b). Vi har vist at flere undersøkelser støtter deler av Baumrinds resultater, og at hennes forskningsarbeid har betydd mye for videre forskning på oppdragelse.

Oppsummering

I studiene til Baumrind er det benyttet en kvantitativ forskningsmetode ved bruk av strukturert observasjon og intervju som metode for innsamling av data. Vi har i dette kapittelet diskutert validiteten til studiene. Som vi har sett, kan validiteten kritiseres på enkelte områder, samtidig som den på andre områder er styrket. Den indre validiteten i studiene er lav. Bollens kriterier for god indre validitet er isolasjon, samvariasjon og temporaritet (Bollen 1989; Heitmann & Sæther 1998). I Baumrinds studier er ikke kriteriene for isolasjon og temporaritet godt imøtekommet. Derimot er samvariasjonskriteriet godt imøtekommet gjennom funn av korrelasjoner mellom variabler. Dette tyder på at det finnes en sammenheng mellom variablene, men den indre, kausale validiteten er fraværende. Vi kan derfor ikke trekke slutninger om kausalitet mellom foreldrenes oppdragelse og barnas atferd, men korrelasjonene gir en mulighet for å diskutere en eventuell kausal sammenheng.

Baumrinds studier viser på den ene siden en god begrepsvaliditet ved at det er få tilfeldige målingsfeil som påvirker resultatet av studien. På den andre siden kan systematiske målingsfeil som observatøreffekt og hypotese-gjetting forekomme. Disse målingsfeilene er det vanskelig å unngå. Det er derfor viktig å være klar over at de kan ha hatt en innvirkning på resultatet. Eksperimentatorforventning er en systematisk feil som forekommer i liten grad og derfor styrker begrepsvaliditeten. Diskusjonen av den ytre validiteten i studiene indikerte på den ene siden at utvalget i Baumrinds studier har en svekket representativitet. Utvalget er ikke-tilfeldig og trukket ved hjelp av ikke-sannsynlighetsutvelging. Det svekker muligheten til å generalisere resultatene til en større populasjon. På den andre siden har vi vist til annen forskning som viser til liknende resultater. Denne forskningen vil være med på å styrke den ytre validiteten til Baumrinds studier (Lund 2002b). Baumrinds studier kan anses som grunnforskning som har vært betydningsfull for senere forskning (Fletcher mfl. 1999; Dornbusch mfl. i Grolnick & Ryan 1989). Selv om den ytre validiteten kan kritiseres, antar vi at en generalisering til en større populasjon er mulig.

6. Diskusjon av Baumrind versus SDT

Det essensielle i selvbestemmelsesteorien er ideen om at mennesket har tre grunnleggende psykologiske behov: følelsen av kompetanse, autonomi og sosiale relasjoner. De behovene må tilfredsstilles for at mennesket skal føle seg selvbestemt, oppnå en indre selvregulering gjennom internaliseringsprosessen og ha motivasjon som er mer indre enn ytre. Når mennesket opplever denne tilfredsstillelsen, oppnår det økt subjektivt velvære (Deci & Ryan 1985).

Vi bruker i denne oppgaven selvbestemmelsesteorien som utgangspunkt for å diskutere hvordan mennesket kan bli selvbestemt og føle at det er en aktør i eget liv. Det har vist seg i gjentatte studier at dette vil føre til økt velvære hos individet (Ryan & Deci 2001). Ut fra en selvbestemmelsesteoretisk tankegang vil det derfor være viktig å skape et miljø hvor man kan få tilfredsstillelse for disse behovene. For barn vil et slikt miljø kunne legge fundamentet til selvbestemmelse og velvære gjennom livet (Ryan & Deci 2000). Foreldrene skaper det første miljøet barnet møter, og det preger barna som oftest store deler av oppveksten (Smith & Ulvund 1999, Evenshaug og Hallen 2002). Derfor mener vi det er sentralt å konsentrere oss om hvordan foreldre kan være med på å skape et miljø for sine barn som tilfredsstillende de grunnleggende psykologiske behovene.

Vi har tatt for oss Diana Baumrinds forskning på foreldrestiler. De ulike foreldrestilene skiller seg fra hverandre i forhold til autoritet og omsorg. Med utgangspunkt i selvbestemmelsesteorien forventer vi at de ulike foreldrene vil tilfredsstillende barnas behov på forskjellig måte. På denne måten vil foreldrene fremme ulike motivasjon og internalisering i individene, som igjen vil skape ulike følelser og atferd hos individet (Roth mfl. 2007). Diskusjonen her vil dreie seg om hvordan foreldrene innenfor de ulike foreldrestilene tilfredsstillende behovene. Før vi diskuterer foreldrestilene opp mot selvbestemmelsesteorien, vil vi vise til noen begreper som er viktige i denne forbindelse, og som det er forskjell på mellom SDT og Baumrinds studier.

Deci og Ryan antar at det er tre sosial-kontekstuelle dimensjoner som må være til stede i oppdragelsen for at internaliseringsprosessen skal kunne føre til selvregulering. Disse dimensjonene er autonomistøtte, struktur og involvering (se tabell nr. 3). Et oppdragelsesmiljø som er autonomistøttende, vil sørge for å gi barnet egne valg som er

tilpasset barnets utviklingsnivå. Foreldrene vil oppmuntre til at barnet selv skal ta initiativ, og samtidig minimere sin kontroll av barnet. I en autonomistøttende kontekst vil det være viktig at man anerkjenner den andres perspektiv og følelser (Grolnick mfl. 1997). Struktur blir gitt gjennom klare retningslinjer og grenser for barnets atferd, slik at barnet skal forstå hva som er forventet av det (Roth mfl. 2007). De gir også barnet rasjonaler, dvs. forklaringer på de retningslinjene og grensene som blir satt. De uttrykker forventninger til barna som er optimalt utfordrende for deres utviklingsnivå, og forklarer hvorfor de er viktige. Det er viktig at den tilbakemeldingen foreldrene gir til barnet, er informativ og ikke svekker barnets autonomi (Grolnick mfl. 1997). Det er sentralt å understreke at Deci og Ryan hevder at det her dreier seg om moderat struktur. Det vil si at for liten eller overdrevet struktur kan få negative konsekvenser for utvikling av selvregulering (Deci & Ryan 1991). I tillegg er det viktig at foreldre sørger for at de er involverte i barnas liv ved at de bruker tid, energi og ressurser på forholdet til barnet (Deci & Ryan 1991). Involverte foreldre vet mer og interesserer seg mer for barnets aktiviteter og sørger for varme, omsorg og oppmerksomhet til barnet (se tabell nr. 3) (Grolnick mfl. 1997).

Tabell nr. 3: Oversikt over de sosial-kontekstuelle dimensjonene i selvbestemmelsesteorien (Grolnick mfl. 1997:147–148)

Autonomistøtte	<p>Sørge for valg som er passende for utviklingsnivået.</p> <p>Oppmuntre til selv-initiering.</p> <p>Minimere bruk av kontroll.</p> <p>Ta hensyn til den andres perspektiv og følelser.</p>
Struktur	<p>Kommunisere forventninger som er optimalt utfordrende.</p> <p>Sørge for rasjonaler.</p> <p>Forklare konsekvenser av handlinger. Vise konsekventhet.</p> <p>Sørge for informativ tilbakemelding.</p>
Involvering	<p>Bruke tid og ressurser sammen med barnet.</p> <p>Interessere seg for barnets aktiviteter.</p> <p>Sørge for varme og omsorg.</p>

Vi tolker det slik at de sosial-kontekstuelle dimensjonene kan knyttes til behovene. Der de sosial-kontekstuelle dimensjonene er til stede, kan behovene tilfredsstilles. Den sosial-kontekstuelle dimensjonen i oppdragelsen som kalles autonomistøtte, vil kunne tilfredsstillere behovet for autonomi. Individets behov for autonomi innebærer at det ønsker å kunne ta valg i eget liv. Mennesket har et behov for å føle en indre *locus of causality* og gjennom dette føle seg som kilde til egne handlinger og ikke styrt av andre (deCharms 1968). Det som her legges i å ha struktur i oppdragelsen, vil kunne styrke tilfredsstillelsen av behovet for kompetanse (Deci & Ryan 1991). Individets behov for kompetanse betyr at det har behov for å føle at egne handlinger har en virkning på miljøet. Barn trenger å få informasjon om kausalitetsforholdet mellom handling og konsekvens. Individet må føle at vi mestrer det det ønsker å utføre (Grolnick mfl. 1997). For at mennesket skal føle det, trenger det tilbakemelding fra miljøet som gir informativ informasjon som ikke er kontrollerende. Det er viktig at de utfordringene individet tar, er optimale i forhold til hva det kan klare å utføre. Utfordringer kan da bli mestret. Det å mestre gir en følelse av å være kompetent. Disse faktorene blir gitt av foreldre som gir barna en oppdragelse preget av struktur. Det sosiale oppdragelsesmiljøet som inneholder struktur, gir også retningslinjer og grenser for atferd og rasjonaler (Grolnick mfl. 1997). Barnet vet da hva som er forventet av det og hvorfor. Innfrir barnet foreldrenes forventninger, vil det oppnå positive tilbakemeldinger. Det gir barnet flere muligheter til kompetansefølelse. I oppdragelsesmiljø der foreldre er involverte, kan behovet for sosiale relasjoner tilfredsstilles. For å utvikle seg optimalt har individ et behov for å oppleve varme, kjærlighet og omsorg gjennom kontakt med andre mennesker. Involverte foreldre tilfredsstillere dette behovet ved at de bruker mer tid og energi sammen med barnet, er mer varme og omsorgsfulle og interesserte i det de driver med (Grolnick mfl. 1997).

Vårt utgangspunkt for diskusjon blir derfor på hvilken måte foreldre innenfor de ulike foreldrestilene oppfyller de sosial-kontekstuelle dimensjonene. Vi vil da kunne diskutere i hvilken grad de ulike foreldrene kan være med på å påvirke behovtilfredsstillelse, selvbestemmelse og subjektivt velvære hos individet. I diskusjonsdelen vurderer vi foreldrestilene i forhold til selvbestemmelsesteoriens tanker om sosialkontekstuelle dimensjoner og behovtilfredsstillelse. Vi ønsker med andre ord her å svare på vår problemstilling: *Hvilken sammenheng er det mellom behovstilfredsstillelse og subjektivt velvære? Hvilken sammenheng er det mellom begrepet 'autonomistøtte' hos Deci og Ryan*

og 'foreldrestiler' hos Baumrind, og hvordan kan de ulike foreldrestilene støtte eller svekke tilfredsstillelsen av behovene for autonomi, kompetanse og relasjoner?

Som tidligere nevnt er ikke vårt hovedanliggende i denne oppgaven å se på kjønnsforskjeller i forbindelse med oppdragelse. Vi ønsker likevel å vise at det er en viktig faktor i forskningen på dette temaet.

Videre følger en tabelloversikt over de ulike foreldrestilene utviklet av Baumrind. Deretter følger en diskusjon av noen begreper som er sentrale videre i diskusjonen.

Tabell nr. 4: Oversikt over foreldrestiler og deres kjennetegn (Baumrind 1967; Baumrind 1971)

<p>Autoritative foreldre, mønster I</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Høy foreldrekontroll. Klar grensesetting og regler. Viser konsekventhet og gir ikke lett etter for barnets ønsker. Kontrollen er strukturerende for barnet og hemmer derfor ikke barnets utvikling. - Stiller krav til barna og gir barnet ansvarsoppgaver i hjemmet. Beriker barnets miljø. Ønsker å redusere umoden atferd. - Tydelig kommunikasjon gjennom begrunnelser for avgjørelser. Lyttende og respekterende overfor barnets meninger, perspektiv og følelser. Ønsker gjensidig kommunikasjon. Fremmer uavhengighet og individualitet i barnet, men ønsker også at barnet skal følge generelle regler i det sosiale miljøet. - Viser kjærlighet, varme og engasjement. Involverte foreldre. Støttende. - Mødrene har høy selvtillit i forhold til oppdragerrollen. Fedre har en positiv autoritær holdning.
<p>Autoritære foreldre, mønster II</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Høy foreldrekontroll. Ønsker å forme barnets atferd og holdninger. Positiv til bruk av makt og straff. Ønsker respekt for autoriteter og krever lydighet. - Stiller høye krav. Standard som de ønsker barna skal leve opp til. Gir ansvarsoppgaver i hjemmet. - Dårlig toveis kommunikasjon med barna. Ikke lyttende og respekterende overfor barnets perspektiv og følelser. Ikke forklarende. Skårer lavt på oppfordring til uavhengighet og individualitet. Ønsker i liten grad at barna skal skille seg fra mengden. - Mindre omsorgsfulle, støttende og involverte. Lav skåre på passivitet.

	<ul style="list-style-type: none"> - Mødre har høy selvtilitt i forhold til oppdragerrollen. Fedre er autoritære.
Ettergivende foreldre, mønster III	<ul style="list-style-type: none"> - Lav foreldrekontroll. Liten kontroll på barnets atferd. Har få klare regler og grenser og krever ikke lydighet. Gir etter for press fra barnet. Bruker ikke straff. Passive. - Stiller få krav i forhold til ansvarsoppgaver og ønsket atferd. Stiller ikke krav til moden atferd. - Ønsker dialog. Rådfører seg gjerne med barnet og tar barnet med på avgjørelser. - Ser på seg selv som ressurs for barna, men ikke som en aktør i forhold til å styre barnets atferd. Mer omsorgsfulle enn autoritære, men noe mindre enn autoritative. - Mødre har lavere selvtilitt og usikkerhet i forhold til oppdragerrollen.

Kontroll versus struktur

Deci og Ryan hevder at det er et viktig skille mellom struktur og kontroll. Det å gi informasjon om atferd som blir sosialt sanksjonert eller konsekvenser som vil følge naturlig av en handling, er måter å gi struktur. Det blir da gitt informasjon om forholdet mellom atferd og konsekvenser. Denne informasjonen kan enten gis på en informativ eller en kontrollerende måte. Bruker man former for press eller overvåkning for at barnet skal overholde grenser, vil dette føles kontrollerende. Å ytre informasjon på en fornuftig og empatisk måte vil støtte og strukturere, samtidig som det fremmer barnets autonomi (Grolnick mfl. 1997:148). Det er derfor viktig i diskusjonen som følger å holde disse begrepene fra hverandre. Ifølge selvbestemmelsesteorien er det bare struktur som tilfredsstillende kompetansebehovet og er med på å utvikle internalisering og fremme autonomi. Kontroll vil kunne hemme barnets autonomi og følelse av kompetanse, og derfor hindre en vellykket internaliseringsprosess (Deci & Ryan 1985).

Baumrind undersøker ulike bruk av kontroll hos foreldre (Baumrind 1967, Baumrind 1971). Hvordan foreldre bruker kontroll, er en sentral faktor for inndelingen av ulike foreldrestiler. Baumrind skiller, som nevnt tidligere, mellom to former for kontroll: strukturerende og restriktiv kontroll. Strukturerende kontroll innebærer at foreldre skaper en struktur for barnet

med klare grenser. Foreldre ønsker ikke å hindre barnets utfoldelse og utvikling, men å støtte barnet ved å lede det inn på ”riktige” veier (Baumrind 1967). Den restriktive kontrollen er en mer negativ form for kontroll som kan hindre barnets utvikling. Regler, forbud og restriksjoner hemmer barnets autonomi og mulighet til å prøve ut nye ting (Baumrind 1971). Kontrollerende foreldrene krever lydighet og stor grad av respekt for deres avgjørelser. De er ikke flinke til å lytte til barnet eller anerkjenne barnets perspektiv og følelser (Baumrind 1971).

Autonomi versus uavhengighet

Noen andre begreper som er viktig å klargjøre er bruken av begrepene ’autonomi’ eller ’selvbestemmelse’ og ’uavhengighet’. Innenfor selvbestemmelsesteorien ligger det i autonomi eller selvbestemmelse at man handler ut fra sitt integrerte selv. Man velger selv sine handlinger og føler ansvar for de handlingene man utfører (Deci & Ryan 2000). Et autonomt menneske er selvregulert (Ryan & Lynch 1989), tar egne valg og står for dem (Deci & Ryan 1985). Det betyr allikevel ikke at man er uavhengig av andre mennesker og ikke trenger noen å støtte seg til (Deci & Ryan 2000, Ryan & Lynch 1989). Man bør være autonom og i tillegg ha trygge, sosiale relasjoner ved å være avhengig av noen og føle at noen er avhengig av en (Deci & Ryan 1991). Til støtte for dette fant Ryan og Lynch at autonomi er positivt knyttet til det å ha gode sosiale relasjoner og til følelse av velvære (Ryan & Lynch 1989). Uavhengighet er et begrep som gjerne brukes i forbindelse med at man er selvstendig og autonom, men at man i tillegg ønsker å frigjøre seg fra de sosiale relasjonene. Man søker en frihet fra andre mennesker (Deci & Ryan 1991). Et uavhengig menneske er ikke avhengig av andre for å tilfredsstille behov (Ryan & Lynch 1989).

Det er viktig i denne forbindelse å klargjøre hvilke begrep Baumrind bruker som kan knyttes opp mot autonomi/selvbestemmelse eller uavhengighet. Det er sentralt å se på hva hun legger vekt på når en skal diskutere hvordan foreldrene innenfor de ulike foreldrestilene tilfredsstiller barnets grunnleggende behov. Begrepet uavhengighet (*independence*) brukes av Baumrind. Baumrind definerer ikke uavhengighet slik det er definert av SDT ovenfor. Vi forstår det slik at begrepet hos Baumrind, også innebærer selvbestemmelse eller autonomi, i tillegg til uavhengighet fra andre mennesker. Foreldrene blir vurdert i en interaksjon med barnet. De blir i 1971 vurdert på variabelen oppfordrer til ’uavhengighet og individualitet’ (Baumrind 1971). Å oppfordre til uavhengighet og individualitet innebærer ifølge Baumrind blant annet å ha verbal interaksjon med barnet, tilby alternativer, ønske å høre barnets

mening, og at barnet har noe å si i forhold til avgjørelser som blir tatt. Det innebærer også at foreldrene har en empatisk forståelse, er klare og sikre i foreldrerollen og lytter til kritiske kommentarer (Baumrind 1971, tabell 6). Vi forstår ut fra denne beskrivelsen av variabelen at den heller kan knyttes opp mot det selvbestemmelsesteorien legger i autonomibegrepet enn uavhengighetsbegrepet. Foreldre som oppfordrer til uavhengighet og individualitet, vil gi barna en følelse av autonomi og sosiale relasjoner ved at det legges til rette for valg i trygge omgivelser. En kontekst som inneholder dette vil ifølge Deci og Ryan være en autonomistøttende kontekst (Grolnick mfl. 1997).

Fedrene blir vurdert i forhold til om de oppfordrer til ikke-konformitet. Det vil si at de ikke i stor grad ønsker at barna skal tilpasse seg alle andre. Dette innebærer at fedrene ønsker å fremme barnets individualitet (Baumrind 1971). Denne variabelen kan forstås slik at den vender seg mot uavhengighetsbegrepet, fordi fedrene ønsker at barna blir mer uavhengige av andre mennesker.

I 1967 var en av variablene 'krav til modenhet'. I denne variabelen ligger det, ut fra selvbestemmelsesteoriens definisjoner, både at foreldrene oppfordrer barnet til uavhengig og autonom atferd. Vi forstår det slik at uavhengig atferd fremmes gjennom uavhengighetstrening. Samtidig blir det målt i hvilken grad foreldrene respekterer barnas avgjørelser og gir dem støtte til å ta autonome valg (Baumrind 1967). Dette peker i retning av autonomibegrepet.

To overordnede ferdigheter er hovedfokuset for Baumrind i 1971 når hun måler barnas atferd. Den ene er uavhengighet versus avhengighet (Baumrind 1971). Det som avgjør om barnets atferd regnes som uavhengig, er i hvilken grad barnet opptrer dominant, styrende, målrettet og uavhengig. Baumrind undersøker barnas atferd og hvor uavhengige de er av andre mennesker. I 1967-studien benyttes variabelen selvtillit, som dreier seg om i hvilken grad barnet stoler på og har tillit til seg selv. Hun ser her på hvor lett barnet kan skilles fra sine foreldre, om det kan være alene, hvordan det knytter seg til barnehagepersonalet, glede ved å lære nye ting og om de er interessert i å lede andre. Hun ønsker her å se i hvilken grad barnet er uavhengig og kan stå på egne bein. Hun legger vekt på at det kan være positivt om barnet spør andre om råd og hjelp, men at de selv allikevel utfører oppgaven og at de ønsker å ta egne valg og avgjørelser som påvirker dem (Baumrind 1967:53). Beskrivelsen av denne variabelen uttrykker at det blir gitt mer informasjon om uavhengighet enn autonomi, idet hun ønsker å måle hvor uavhengig barnet er av andre voksne og barn. Samtidig gir det en

indikasjon på selvbestemthet i individet gjennom at observatørene ser på i hvilken grad barnet ønsker å ta egne valg og spør andre om råd til oppgaver de selv skal løse.

6.2 Autoritative foreldre

I dette kapittelet vil vi diskutere om de autoritative foreldrene i Baumrinds forskning støtter eller svekker de sosial-kontekstuelle dimensjonene, autonomistøtte, struktur og involvering, som ifølge SDT bør være til stede i oppdragelsen, for å oppfylle kravene til en fullstendig internaliseringsprosess, selvregulering og velvære (se tabell nr. 3) (Grolnick mfl. 1997).

Autonomistøtte

Ifølge Grolnick, Deci og Ryan innebærer autonomistøtte å minimere bruk av kontroll, sørge for valg som er passende for utviklingsnivå, oppmuntre til eget initiativ, og ta hensyn til barnets perspektiv og følelser (Grolnick mfl. 1997). Autonomistøttende foreldre respekterer barnet og tar hensyn til barnets behov (Deci & Ryan, 1991).

De autoritative foreldrene skårer ifølge Baumrind høyt på støtte av uavhengighet. Som vi har nevnt tidligere skiller ikke Baumrind mellom uavhengighet og autonomi, men hennes uavhengighetsbegrep i forbindelse med den autoritative foreldrestilen har likhetstrekk med autonomibegrepet i SDT (Baumrind 1971; Deci & Ryan 2000). Foreldrene i denne gruppen skårer høyt på autonomistøtte ved at de praktiserer en strukturert kontroll som er med på å støtte barnets personlige utvikling. De er opptatt av å sette grenser og klare rammer som barna deres kan forholde seg til (Baumrind 1971). Etersom de autoritative foreldrene viser mer engasjement i barna sine enn andre foreldre, er det større mulighet for at barna får valg og utfordringer som er passende for deres utviklingsnivå.

De autoritative foreldrene er opptatt av barnets individualitet, men samtidig vil de at barnet skal passe inne i det sosiale miljøet. Deres atferd er preget av å være bestemt og konsekvent, samtidig som de åpner for innspill fra barna og forsøker å ta deres perspektiv. For å fremme både individualitet og tilpasning i det sosiale miljøet er foreldrene opptatt av at barna skal bli hørt, men samtidig pålegger og forventer de at de skal ha ulike oppgaver. At barna skal være med på å ha ansvarsoppgaver i hjemmet, er et eksempel på krav fra de autoritative foreldrene (Baumrind 1971). Ved å stille slike krav bidrar foreldrene til å vise at det er viktig å delta i et fellesskap, som i dette tilfellet er familien. Forskjellen fra for eksempel de autoritære

foreldrene er at de autoritative foreldrene forklarer og begrunner hvorfor de stiller krav, og hvorfor det er viktig at barna følger dem. De involverer barna og viser på den måten at de respekterer og tar hensyn til dem. I tillegg er foreldrene flinke til å støtte barna, de kommuniserer godt med dem, lytter til deres følelser og behov, og oppfordrer til verbal meningsutveksling (Baumrind 1971). Atferden til de autoritative foreldrene kan på den måten sammenlignes med de faktorene SDT legger til grunn for at individet skal få optimal utvikling av selvbestemmelse. De er autonomistøttende og forsiktige med bruken av kontroll, de tilrettelegger for valg og støtter barnets eget initiativ (Baumrind 1971; Deci & Ryan 1991).

Oppsummert kan vi si at de autoritative foreldrene i stor grad tilfredsstillter individets behov for autonomi, ved at de er autonomistøttende, konsekvente, lyttende og samtidig forståelsesfulle overfor barnets perspektiv og følelser.

Struktur

Som vi har nevnt tidligere i oppgaven, forklarer SDT struktur som en retningslinje for barnet, noe som krever god kommunikasjon fra foreldrenes side. De må være tydelige i sine formuleringer, forklare konsekvenser av ulike handlinger og gi barnet informerende tilbakemeldinger (Deci & Ryan 1991; Grolnick mfl. 1997).

For at en slik struktur skal ha en funksjon er det viktig at barna har den kapasiteten som kreves for å forstå foreldrenes forklaringer. Foreldrene bør være bevisst på barnas utviklingsnivå, og tilpasse dette i oppdragelsespraksisen (McClelland & Pilon 1983).

Begynner man for tidlig med sosialisering og struktur, kan det skape frustrasjon og sinne hos barnet. Strukturen kan gå over til å bli kontrollerende hvis ikke foreldrene er bevisste på språket de bruker til barna. Språk som presser barna og som virker overvåkende, kan føre til en kontrollerende struktur, mens språk som virker informerende og forklarende på en empatisk måte, fører til en veiledende struktur som samtidig virker autonomistøttende (Grolnick mfl. 1997). Nyanser i språket som kan være med på å påvirke tolkningen av det som blir sagt, kan for eksempel være ”du vet hva du skal gjøre” eller ”hva vil du gjøre?”. Det første utsagnet vil oppleves som kontrollerende, fordi det ligger implisitt i det som blir sagt, at barnet skal oppføre seg slik forelderen ønsker. Det siste utsagnet er autonomistøttende, fordi det åpner for at barnet har mulighet til å velge ut i fra egne interesser (Deci mfl. 1993). Deci mfl. utførte en undersøkelse av forholdet mellom mødres kontrollerende uttalelser og

barns indre motivasjon. Hypotesen til forskerne var at mødre som uttalte seg på en kontrollerende måte, ville tendere lettere til å svekke barnets naturlige interesser. De forventet en negativ korrelasjon mellom grad av kontroll observert i mødrenes uttalelser, og eksponenter av deres barns indre motivasjon. Resultatet av undersøkelsen viste nettopp dette. Mødrenes kontrollerende uttalelser svekket interessen og den indre motivasjonen hos barna deres (Deci mfl. 1993). Strukturerende foreldre kan påvirke barnets følelse av mestring og oppfattet kontroll over utfall av handlinger. Det vil si at barnets følelse av kompetanse kan styrkes gjennom en klar struktur, tydelige forklaringer og tilbakemeldinger. På den måten kan også barnets indre motivasjon støttes (Deci & Ryan 1991).

Baumrind bruker som nevnt begrepet *firm control*, som vi har oversatt med ”struktur”. Begrepet er brukt i både 1967- og 1971-undersøkelsen og kan sammenlignes med SDT sitt strukturbegrep. De autoritative foreldrene skårer høyt på struktur. De er støttende overfor barna, og setter grenser uten å skape hinder for barnas utfoldelse og utvikling. I tillegg er de forklarende og begrunner hvorfor de setter grenser for barnet. De er opptatt av å fremme individualitet og uavhengighet, men samtidig vil de at barna skal følge allmenne regler for å passe inn i det sosiale miljøet og samfunnet generelt. De autoritative foreldrene er nyanserte i sin oppdragerrolle og virker ikke overstrukturerende overfor barnet. På den måten blir det en balanse mellom støtte av individualitet, konsekventhet og tydelige retningslinjer (Baumrind 1967; Baumrind 1971). Senere i diskusjonen vil vi ta opp hvilke konsekvenser utydelig struktur og overdreven autonomistøtte kan ha for barnet.

Krav til modenhet er viktig for de autoritative foreldrene, og de legger til rette for optimal utvikling med hensyn til barnas modenhet og potensial. I Baumrinds undersøkelse fra 1971 viser det seg at autoritative mødre har høy selvtillit i oppdragerrollen (Baumrind 1971). Hvis vi knytter dette til selvbestemmelsesteorien, kan det være grunn til å tro at morens selvtillit styrker hennes følelse av å være kompetent som mor og oppdrager, og det igjen kan føre til at hun tør å være mer konsekvent overfor barnet sitt enn mødre som ikke har like høy selvtillit. Det kan tolkes slik at de autoritative mødre stoler mer på seg selv og de valgene de tar overfor barnet, og på den måten har høyere motivasjon til å lykkes enn mislykkes som oppdrager (Elliot og Thrash, under utgivelse). Undersøkelsen fra 1967 viser at foreldrene i mønster I er konsekvente overfor barna, er flinke til å kommunisere og samtidig en viktig støtte for dem. Baumrind hevder at egenskapene til disse foreldrene er med på å gjøre dem mer tilfredse, varme og sikre i oppdragerrollen (Baumrind 1967).

Oppsummert kan vi si at de autoritative foreldrene i stor grad tilfredsstillende individets behov for kompetanse ved å vise struktur gjennom god kommunikasjon, forklaringer og informativ tilbakemelding.

Involvering

Involvering refererer, som nevnt tidligere, til foreldrenes engasjement og bruk av tid sammen med barna. Involverte foreldre vektlegger omsorg og kjærlighet i oppdragelsen, og kjenner barna bedre gjennom å bruke tid sammen med dem i hverdagen. For at et barn skal føle seg trygg og være rustet til livets utfordringer, er det viktig at det opplever tilknytning til foreldrene. Hjemmet kan på den måten fungere som en trygg base, som barnet alltid kan vende tilbake til (Grolnick mfl. 1997).

Flere studier som har blitt gjort i forbindelse med relasjonen mellom foreldre og barn, har vist at foreldre som er autonomistøttende og involverende, støtter barnets motivasjon og internaliseringsprosess. Grolnick, Deci og Ryan fant i en studie ut at det var en sammenheng mellom foreldrenes involvering i barnet og barnets motivasjon og prestasjon på skolen. De barna som oppfattet foreldrene sine som involverte og autonomistøttende, viste mer autonomiregulering i skolen, høyere oppfattet kompetanse og større forståelse for kilden til kontroll av skolerresultater (Grolnick, Deci & Ryan i Grolnick mfl. 1997:148). Ryan, Stiller og Lynch fant at kvaliteten på relasjonen til barn i barne- og ungdomsskolealder og deres foreldre og lærere var forbundet med større internalisering i forbindelse med skolerelaterte aktiviteter og deres følelse av velvære (Ryan, Stiller & Lynch i Grolnick mfl. 1997). Disse studiene samsvarer med undersøkelser om tilknytning, og viser at varme og omsorgsfulle foreldre får barn som i større grad responderer positivt på foreldrenes atferd, som er mindre aggressive og opposisjonelle, og som har større mulighet til å fullføre internaliseringsprosessen (Grolnick mfl. 1997:149).

De autoritative foreldrene i Baumrinds undersøkelse skåret lavt på avvisning av barna. Foreldrene viser mye kjærlighet, omsorg og engasjement i barnas liv (Baumrind 1971). Å være autonomistøttende og strukturert overfor barna viser at foreldrene bryr seg om dem, respekterer dem og ønsker at de skal bli selvstendige og uavhengige. Hvis disse dimensjonene er oppfylt, ser vi det som naturlig å anta at foreldrene også oppfyller relasjonsdimensjonen. Med andre ord ser vi på autonomistøtte og struktur som en måte

foreldrene kan vise at de er involverte og engasjerte i barna sine, i tillegg til at de gir kjærlighet og omsorg.

Baumrind sier ikke noe konkret om bruk av tid sammen med barna, verken i 1967- eller 1971-undersøkelsen. Likevel kan vi anta at den tiden de autoritative foreldrene bruker sammen med barna, er fruktbar i forhold til å danne trygge relasjoner. Det viser seg gjennom foreldrenes høye skårer på kommunikasjon, varme og omsorg overfor barna (Baumrind 1967; Baumrind 1971). I tillegg tar det tid å være engasjert og interessert i barnet sitt, og siden de autoritative foreldrene er autonomistøttende, strukturerte og involverte gjennom sin høye omsorg, varme og støtte, er det en nødvendighet at de bruker tid med dem.

Til tross for at behovet for autonomi og kompetanse er hovedfaktorene som påvirker indre motivasjon, har relasjonsbehovet også en viktig betydning. Dette bekreftes gjennom både teori og empiri. Forskningsfunn har vist at når barn arbeider med en interessant aktivitet med nærvær av en eksperimentator som ignorerer deres interaksjon, får de lavere indre motivasjon. Selvbestemmelsesteoriens hypotese er at indre motivasjon vil støttes av trygge relasjoner (Deci & Ryan 2000). De fleste voksne mennesker har ikke problemer med å gjøre det som interesserer dem, derfor har de ikke samme behov for trygge relasjoner for å styrke den indre motivasjonen. Ifølge SDT trenger barn involvering fra sine nærmeste for å få styrket sin indre motivasjon. Involvering er også viktig i forbindelse med internaliseringsprosessen, fordi de signifikante andre kan være med på å danne en struktur og vise verdier som kan bli internaliserte. Når foreldre er både involverte i barna og autonomistøttende, vil de få mulighet til å føle seg autonome og samtidig støttet av foreldrene (Deci & Ryan 1991). Baumrind nevner ikke noe direkte om indre og ytre motivasjon, men videre skal vi likevel se nærmere på om vi kan si noe om motivasjonen til barna, ved å se på Baumrinds beskrivelse av atferden deres.

Oppsummert kan vi si at de autoritative foreldrene viser at de er involverte og engasjerte i barna sine, og de gir mye omsorg og kjærlighet. De autoritative foreldrene, tilfredsstillende i stor grad individets behov for trygge sosiale relasjoner.

Barnas atferd

Resultatene av barnas atferd i Baumrinds undersøkelse fra 1967 viser som nevnt tidligere at barn i mønster I skårer høyt på humør, selvtilit og tilnærmingstendens eller selvkontroll. Barna er beskrevet som sosialiserte og uavhengige, samtidig som de føler tilknytning til

andre. Sammenlignet med de andre barna i studien var de generelt mer tilfredse (Baumrind 1967).

I tillegg skårer barn av autoritative foreldre i 1971-studien høyere på mestringsorientering og målrettethet enn gjennomsnittet (Baumrind 1971). Resultater fra andre studier viser noe av det samme. Et eksempel er Winterbottom som undersøkte mødrenes uttalelse om sin oppdragelse og sønnenes mestringsmotiv. Hun fant en klar sammenheng mellom krav fra mødre om å bli tidlig selvstendig og høyt mestringsmotiv hos sønnene (Winterbottom i Rand 1991). McClelland og Pilon utførte en studie som viser at modenhetskrav fra mødre har innvirkning på barnas mestringsorientering. Mødre som forventet at barna skulle mestre oppgaver som passet deres nivå, ga barna høyere mestringsfølelse og selvstendighet (McClelland & Pilon 1983). Flere studier innenfor SDT vektlegger relasjoner som et viktig behov i forbindelse med indre motivasjon. Relasjoner kan være med på å støtte individets indre motivasjon for bestemte aktiviteter, og kan påvirke individet til en mer utforskende og nysgjerrig atferd (Deci & Ryan 2000). En studie av Elliot og Church viser at mestringsmål kan knyttes til høyere indre motivasjon i enkelte situasjoner, men det kan være avhengig av at individet får støtte fra omgivelsene (Elliot & Church 1997). Det kan antas at resultatene til Baumrind indikerer noe av det samme. Autoritative foreldre som viser autonomistøtte, struktur og involvering, støtter barnas indre motivasjon, som igjen kan ha ført til barnas høye skåre på mestringsorientering og målrettethet.

Resultatene fra Baumrinds studie indikerer at det er kjønnsforskjeller i atferden til barna. Guttene skårer høyere på sosial ansvarlighet, vennlighet, samarbeidsvilje og medgjørighet enn jentene. Jentene er mer uavhengige og dominerende enn guttene av autoritative foreldre (Baumrind 1971). Disse resultatene er interessante i forhold til de hypoteser og funn som SDT har kommet fram til i sin forskning.

Flere forskningsfunn innenfor SDT har vist at barn som har autonomistøttende foreldre eller lærere, får støttet kompetansefølelsen og utvikler høyere selvtillit enn barn som blir utsatt for kontroll. I tillegg er autonomistøtten med på å styrke barnets indre motivasjon. Flere av studiene er utført i klasserommet, og viser en sammenheng mellom autonomistøttende lærere og barns oppfattede kompetanse og selvfølelse (Deci & Ryan 1987). Det viste seg at barna følte seg bedre i en autonomistøttende kontekst framfor en kontrollerende. Til tross for at framgangsmåten eller metoden er forskjellig i de ulike studiene, viser resultatene det samme: I motsetning til kontroll er autonomistøtte med på å styrke individets indre motivasjon,

fremme kreativitet og kognitiv fleksibilitet. Individet er mer tillitsfullt og har et mer stabilt humør, bedre helse og høyere selvtillit, positiv oppfattet kompetanse, og foretrekker å ta egne valg. Atferden er i tillegg preget av å være mindre kontrollerende og aggressiv (Deci & Ryan 1987; Ryan & Deci 2000). Funnene kan sammenlignes med Baumrinds resultater fra 1967 og 1971, som viser, som vi har sett, at autonomistøttende foreldre har barn som er mer autonome, tilfredse og med høyere selvtillit enn andre barn (Baumrind 1967; Baumrind 1971).

Tidligere i denne oppgaven (se kap. 3.5) har vi vist at Deci og Ryan nevner kjønnsforskjeller og individuelle forskjeller i sine arbeider. Særlig viktig er orienteringene i *causality orientations theory*; autonomiorientering, kontrollorientering og apersonlig orientering, som viser til individers ulike orienteringer. De fleste individer er i en stadig prosess mellom flere av disse (Deci & Ryan 1985). De tydelige kjønnsforskjellene som Baumrind finner i 1971-studien, kan ses i sammenheng med at gutter og jenter kan ha ulike tolkninger av signaler og tilbakemeldinger fra det sosiale miljøet. Flere studier viser at jenter er mer følsomme på tilbakemeldinger fra andre, og at de har en større tendens til å undervurdere egne prestasjoner enn guttene (Gjesme 1972; Deci & Ryan 1985). Til tross for at det har vist seg at jenter kan føle positiv tilbakemelding som kontrollerende, hevder Deci og Ryan at det er mulig å gi positiv tilbakemelding som kan oppfattes informerende for jenter (Deci & Ryan 1985). Studien til Baumrind viser i tillegg at autoritative foreldre oppdrar gutter og jenter ulikt. Et eksempel på det er at de autoritative foreldrene til guttene var mer strukturert, sanksjonerende, og stilte høyere krav enn de autoritative foreldrene til jentene. At døtrene til de autoritative foreldrene er mer uavhengige enn sønnene til de autoritative foreldrene, forklarer Baumrind med nettopp forskjellen i oppdragelsespraksisen mellom kjønn innenfor samme foreldrestil. Døtrene var i tillegg mer positivt oppdratt til mestringsorientering, uavhengighet og sosialt ansvar, i motsetning til for eksempel døtre av ettergivende foreldre (Baumrind 1971). Både guttene og jentene til autoritative foreldre skåret høyt på vennlighet og samarbeidsvillig atferd, til tross for at guttene skåret litt høyere enn jentene. Foreldrenes oppdragelsespraksis har dermed en positiv påvirkning på begge kjønnene, men vi ser at de skårer ulikt på enkelte atferdsvariabler (Baumrind 1971). Forskjellene kan derfor ses i sammenheng med annen forskning som viser at gutter og jenter reagerer ulikt på tilbakemeldinger fra det sosiale miljøet (Gjesme 1972; Deci & Ryan 1985).

I denne oppgaven har vi vist at SDT hevder at struktur er en viktig dimensjon for å styrke kompetansefølelsen til barnet. For at strukturen skal virke positivt på individet er det

nødvendig at den ikke er overstrukturerende eller understrukturerende. Det må være en balanse slik at strukturen virker informerende på barnet (Deci & Ryan 1991; Grolnick mfl. 1997). Vi har også vist at de autoritative foreldrene bruker struktur i oppdragelsen på en positiv måte. De har god kommunikasjon med barnet og viser konsekventhet.

Baumrind har i 1971-studien kommet fram til at foreldrene innenfor den autoritative foreldrestilen kan deles inn i to grupper: autoritative foreldre og autoritative ikke-konforme foreldre. Den siste gruppen skilte seg fra den første ved å fremheve ikke-konformitet i barnet, det vil si at de var opptatt av å påvirke barnet til selvstendighet, uavhengighet og individualitet, fordi det var viktig for foreldrene at barna skilte seg ut fra andre, og at de hadde selvtillit til å takle det. Foreldrene skåret lavere på konsekventhet, og la mer opp til at barna skulle ha frihet til å utvikle selvbestemmelsen sin (Baumrind 1971). Dette viser at disse foreldrene praktiserer en annen struktur enn de autoritative foreldrene, og resultatene av barnas atferd er også forskjellig. Både sønnene og døtrene av autoritative ikke-konforme foreldre var mer uavhengige og dominerende enn barn av autoritative foreldre. I likhet med barn av autoritative foreldre var disse barna målrettede og mestringsorienterte. Forskjellen mellom gruppene viste seg tydeligst ved at en del barn av autoritative ikke-konforme foreldre var aggressive utenfor hjemmet, fiendtlige mot jevnaldrende og gjorde mye motstand mot andre voksne. Barna skåret lavt på sosial ansvarlighet, men høyt på uavhengighet (Baumrind 1971). Resultatet er et eksempel på hvordan for mye autonomistøtte og for lite struktur kan påvirke barnets atferd i negativ retning. Baumrinds funn er med på å støtte Deci og Ryans argumenter om at autonomistøtte og moderat struktur er viktig for optimal utvikling av selvbestemmelse (Deci & Ryan 1991).

I dette delkapittelet har vi sett at barn av foreldre i mønster I fra 1967 og av autoritative foreldre fra 1971-studien skåret høyt på humør, selvtillit, tilnærmingstendens eller selvkontroll. De er mer tilfredse, mestringsorienterte og målrettede enn andre barn. Vi har vist at Baumrind har kommet fram til at det er kjønnsforskjeller i barnas atferd, og at ulikhetene mellom kjønnene kan sammenlignes med annen forskning blant annet innenfor SDT, der man også har funnet kjønnsforskjeller i forbindelse med for eksempel tolkning av tilbakemeldinger. De resultatene Baumrind har kommet fram til i forbindelse med barnas atferd, er i samsvar med resultater fra studier innenfor SDT, som viser at autonomistøttende foreldre tilfredsstillter barnets behov for autonomi, kompetanse og relasjoner, som fører til indre motivasjon, selvtillit, stabilt humør, tilfredshet, bedre helse og velvære (Deci & Ryan 1985; Deci & Ryan 1987; Deci & Ryan 1991).

Oppsummering

Baumrinds forskningsresultater viser at de autoritative foreldrene bruker autonomistøtte, struktur og involvering i sin oppdragelsespraksis. Det vil si at denne foreldrestilen i stor grad oppfyller de kriteriene som SDT legger til grunn for tilfredsstillelsen av behovet for autonomi, kompetanse og relasjoner. Ifølge SDT vil en slik tilfredsstillelse føre til selvbestemmelse, indre motivasjon, selvtillit, tilfredshet, bedre helse og påvirkning av individets subjektive velvære. Som vi har sett i Baumrinds studier, skårer barn av de autoritative foreldrene høyt på disse variablene.

6.3 Autoritære foreldre

I denne delen diskuterer vi hvordan autoritære foreldre tilfredsstiller barnets psykologiske behov og hvordan dette preger barnets atferd. Vi ser på om det er en sammenheng mellom selvbestemmelsesteoriens ideer om hvordan oppdragelsesmiljøet bør være for å gi barnet en positiv utvikling av selvbestemmelse og velvære, og Baumrinds forskning på foreldrestiler og barns atferd. For at foreldre ifølge selvbestemmelsesteorien skal tilfredsstille grunnleggende behov bør de være autonomistøttende, strukturerende og involverte (se tabell nr. 3).

Autonomistøtte

Deci og Ryan antar at et oppdragelsesmiljø er autonomistøttende hvis foreldrene gjør valg som er passende for utviklingsnivået, oppmuntrer til selv-initiering, minimerer bruk av kontroll og tar hensyn til den andres perspektiv og følelser (Grolnick mfl. 1997:147). Som vi har sett tidligere viser Deci og Ryan i sin teori at ulike former for ytre kontroll, det være seg ytre belønning eller ytre press, gir en lavere følelse av selvbestemmelse. Dette medfører at motivasjonen blir mer ytre regulert og at individets velvære avtar (Deci & Ryan 1985; Grolnick mfl. 1997; Deci & Ryan 2000).

Autoritære foreldre er kontrollerende i forhold til barnets atferd og støtter ikke opp om barnets selvbestemmelse. Foreldrenes holdninger til oppdragelsen tilsier at de i liten grad er villige til å gi barna valg. De ønsker at barna skal respektere autoriteter og adlyde regler som er satt av dem og andre. De oppfordrer ikke til uavhengighet i Baumrinds definisjon av begrepet, som innebærer å la barnet ta valg (Baumrind 1971). Som et resultat av dårlig

kommunikasjon med barnet og manglende respekt for barnets perspektiv i forhold til de autoritative foreldrene (Baumrind 1967), kan det også være at foreldrene vet mindre om utviklingsnivået til barna sine. Funnene hos Baumrind tyder på at autoritære foreldre ikke sørger for at barn kan foreta valg som er passende for deres utviklingsnivå (Grolnick mfl. 1997; Deci & Ryan 1991).

Manglende respekt for barnets perspektiv og følelser vil ifølge selvbestemmelsesteorien være negativt i forhold til å skape et autonomistøttende miljø rundt barnet (Grolnick mfl. 1997). Studiene til Baumrind viser at de autoritære foreldrene er mindre flinke enn andre foreldre til å fremme individualitet gjennom å oppfordre til dialog med barnet, og til å ta hensyn til barnets meninger (Baumrind 1967; Baumrind 1971). Vi tolker dette som at autoritære foreldre i mindre grad respekterer barnets tanker og følelser. En annen konsekvens av dette og foreldrenes forventning til at barnet skal adlyde dem, er at foreldrene ikke oppmuntrer til at barnet skal ta initiativ til handlinger. Dette fører til at det indre behovet for autonomi som selvbestemmelsesteorien hevder mennesker har, ikke blir tilfredsstilt, og kan ha som følge at individet føler mindre velvære (Ryan & Deci 2000).

Å være autonomistøttende foreldre innebærer ifølge selvbestemmelsesteorien en minimering av kontrollbruken (Grolnick mfl. 1997). Dette medfører at presset på barnet til å handle og tenke på en bestemt måte minimeres (Deci & Ryan 1991). Autoritære foreldre skårer høyt på kontrollvariablene hos Baumrind. I 1967-studien skårer de noe lavere enn de autoritative, men høyere enn de ettergivende. Men som vi tidligere har diskutert, målte kontrollvariabelen i 1967 en form for kontroll som ikke regnes som restriktiv, dvs. hemmende for barnets utvikling, men likevel strukturerende (Baumrind 1967). I 1971-studien skåret autoritære foreldre også høyt på kontrollvariabelen. Foreldrene var positive til bruk av makt og kontroll. Deres holdninger til oppdragelse er preget av et ønske om autoritet, og de anser seg selv som de som setter standarden for atferd og holdninger og styrer barna til å leve opp til denne standarden (Baumrind 1971). Deres kommunikasjon og omsorg for barna var lavere enn hos de andre foreldrene (Baumrind 1967; Baumrind 1971). Vi tolker det slik at deres kontroll ikke er den samme som hos de autoritative foreldrene, som har en kontroll overfor barnet som er strukturerende, med klare grenser og regler og som støtter opp om barnets utvikling og autonomi. Oppdragelsesatferden til de autoritære foreldrene er heller preget av lydighet i forhold til regler og ytre regulering gjennom for eksempel bruk av straff. Dette kan virke hemmende på barnets utvikling av selvregulering (Baumrind 1967; Baumrind 1971; Deci & Ryan 1985). Foreldrenes forventning om at barnet adlyder og deres bruk av straff

hvis dette ikke skjer, kan være en kontrollerende faktor for barnets atferd. Barnets handlinger kan styres av at de ønsker å unngå straff. Forskning utført av Deci og Cascio viser at det å handle ut fra et ønske om å unngå straff er en form for ytre regulering som påvirker den indre motivasjonen negativt (Koestner mfl. 1984). Det kan resultere i en selvregulering på introjeksjonsnivå som innebærer lite selvbestemmelse og lav følelse av å være aktør (Deci & Ryan 2000; Ryan & Deci 2000). Dette gir en risiko for lavere velvære (Ryan & Deci 2000; Ryan & Deci 2001).

Selvbestemmelsesteorien legger vekt på kommunikasjonen i forhold til om mennesker føler seg kontrollert av andre eller ikke. Kommunikasjon oppfattes kontrollerende dersom den får noen til å føle seg presset til å oppføre seg, tenke eller føle på en bestemt måte (Deci & Ryan 1985:64; Deci mfl. 1993). Autoritære foreldre styrer barnets atferd. De skårer her signifikant høyere enn de ettergivende foreldrene, men ikke i forhold til de autoritative foreldrene (Baumrind 1971). Allikevel vil autoritære foreldre komme dårligere ut fordi de ikke er like støttende, forståelsesfulle og omsorgsfulle som de autoritative (Baumrind 1967). Dette vil kunne prege kommunikasjonen slik at den kan få barnet til å føle seg presset til å handle etter foreldrenes ønske og derfor handle ut fra et introjeksjonsnivå (Ryan & Deci 2000).

Autoritære foreldre forsøker i liten grad å gi barnet rasjonaler på hvorfor bestemte regler for atferd er bestemt, og gir barnet lite mulighet til å uttrykke seg dersom det er uenig (Baumrind 1967; Baumrind 1971). Deres kommunikasjon vil derfor kunne oppfattes som kontrollerende i henhold til selvbestemmelsesteoriens kriterier og forsterke foreldrenes kontroll over barnet i stedet for å minimere den (Deci & Ryan 1985). Denne kontrollerende kommunikasjonen vil kunne bidra til en dårligere tilfredsstillelse av barnets behov for autonomi og derfor hemme barnets indre motivasjon (Deci mfl. 1993) og i tillegg barnets glede og kreativitet (Koestner mfl. 1984). Dette støttes opp av en undersøkelse utført av Kast, som sier at kontrollerende tilbakemelding har en negativ virkning på indre motivasjon (Kast i Deci & Ryan 1985).

I intervjudataene av foreldre i Baumrinds studie fra 1967 vedgår foreldrene en annen bruk av kontroll. De bruker negative sanksjoner i form av tilbaketrekking av omsorg og skremming av barnet (Baumrind 1967:77–79). I 1971-studien skårer foreldrene høyt på variabelen 'avvisning av barnet', noe som innebærer at de gjør seg utilgjengelig for barnet dersom deres forventninger ikke blir innfridd (Baumrind 1971). Assor mfl. har studert tilbaketrekking av omsorg og kjærlighet som en form for kontroll innenfor et selvbestemmelsesteoretisk perspektiv. Denne atferden hos foreldre kontrollerer barnas atferd gjennom at barna føler de

må oppføre seg i forhold til foreldrenes forventninger og handle på den måten som gir mest omsorg og oppmerksomhet fra foreldrene. Det gir en følelse av tvang og undertrykker barnets behov for autonomi. Denne tvangsfølelsen gir ikke barnet en optimal utvikling av internaliseringsprosessen. Barnets motivasjon vil kunne være ytre regulert på introjeksjonsnivå (Assor mfl. 2004, Roth mfl. 2007).

Denne diskusjonen av Baumrinds forskning opp mot selvbestemmelsesteoriens kriterier belyser hvorfor ikke autoritære foreldre tilfredsstillt barnas behov for autonomi på en optimal måte. De mangler en optimal tilretteleggelse for passende valg for barnet, og en minimering av kontrollbruk. En sterk kontroll gjennom kommunikasjon og handlinger kombinert med lav respekt for barnets perspektiv og følelser hemmer barnets mulighet til selv å ta initiativet (Baumrind 1967; Baumrind 1971). Dette er tegn på en lite autonomistøttende kontekst. Behovet for autonomi blir da ikke tilfredsstillt, og det kan føre til en svekkelse av individets selvbestemmelse, indre motivasjon og velvære (Deci & Ryan 1985).

Struktur

Deci og Ryan antar at et oppdragelsesmiljø inneholder struktur for barnet hvis foreldrene sørger for å kommunisere forventninger som er optimalt utfordrende, sørger for rasjonaler, er forklarende og konsekvente i forhold til konsekvenser av handlinger og sørger for informativ tilbakemelding (Grolnick mfl. 1997:147).

At det som forventes av en, er optimalt utfordrende i forhold til det utviklingsnivået man er på, er viktig for å kunne innfri forventningene og dermed oppnå en følelse av kompetanse (Deci & Ryan 1985). Et av de mest sentrale kravene som autoritære foreldre stiller til sine barn, er at de skal adlyde foreldrene eller andre autoriteter (Baumrind 1967; Baumrind 1971). Det kan diskuteres om det er en optimalt utfordrende forventning for barn, fordi det svekker barnets mulighet for å være selvbestemt. Hvis et barn i en situasjon ikke kan innfri foreldrenes krav, kan dette føre til at barnet mister følelsen av kompetanse.

Autoritære foreldre stiller krav til sine barn, og deltakelse i hjemmets plikter er en av dem (Baumrind 1971). Deres holdninger til oppdragelse viser også at de stiller krav til modenhet hos barnet (Baumrind 1967; Baumrind 1971). Men det sies ingenting om disse er optimale for barnet eller ikke. Ut fra den dårlige kommunikasjonen autoritære foreldre har med

barnet, kan det argumenteres for at de ikke helt kjenner til hva det optimale utviklingsnivået er for barnet.

Autoritære foreldre er ifølge Baumrind ikke flinke til å være forklarende overfor barnet i forhold til de regler og grenser de setter for det. De ønsker ikke en dialog der barnet kan uttrykke seg hvis det er uenig i de voksnes avgjørelser. Foreldrene har klare forventninger til barnets atferd, men de forklarer ikke hvorfor forventningene er viktige (Baumrind 1967; Baumrind 1971). Baumrind hevder at de autoritære foreldrene oppnår lydighet på bekostning av at barna har en passiv avhengighet av autoriteter (Baumrind 1971). Å danne en struktur i barnets oppdragelse innebærer ifølge selvbestemmelsesteorien at de voksne må bruke forklarende kommunikasjon for barnet i forhold til handlinger og konsekvenser av handlinger slik at det kan forstå årsak-virkning-sammenhenger (Grolnick mfl. 1997). En god struktur vil kunne gi barnet en bevisstgjøring av egne handlinger og derfor være med på å styrke barnets mulighet for følelse av kompetanse (Grolnick & Ryan 1989, Grolnick mfl. 1997).

I diskusjonen tidligere i dette kapittelet kom vi fram til at autoritære foreldre har en måte å kommunisere på som er kontrollerende. Deres kommunikasjon fungerer slik at den presser en person til å oppføre seg, tenke eller føle på en bestemt måte (Deci & Ryan 1985; Deci mfl. 1993; Baumrind 1967; Baumrind 1971). Et strukturskapende miljø innebærer at foreldre sørger for en informativ tilbakemelding til barna. En informativ tilbakemelding vil være en tilbakemelding som er forklarende og relevant for forståelsen av sammenhengen mellom årsak og virkning. Den vil kun forekomme i en kontekst som gir mulighet for selvbestemmelse (Deci & Ryan 1985). Ut fra de resultatene som Baumrind har kommet fram til, kan man argumentere for at autoritære foreldre i liten grad gir barna sine en informativ tilbakemelding. De er kontrollerende og ikke-forklarende i måten de kommuniserer på og legger ikke til rette for en kontekst med mulighet for selvbestemmelse (Baumrind 1967; Baumrind 1971).

Sammenliknet med autoritative foreldre er foreldrekontrollen hos de autoritære foreldrene mer restriktiv enn strukturerende. De stiller krav og har klare grenser og regler for sine barn, men kombinasjonen av lav bruk av forklaringer, lite informativ tilbakemelding og ikke-optimalt utfordringsnivå gir ifølge selvbestemmelsesteorien liten struktur (Grolnick mfl. 1997). Grunnen til at kontrollen kan tolkes som restriktiv er det presset og den kontrollerende kommunikasjonen foreldrene gir som kan være med på hemme

internaliseringsprosessen og dermed svekke barnets selvbestemmelse (Deci & Ryan 1985; Deci & Ryan 2000).

Involvering

Deci og Ryan mener at foreldre som er involverte er foreldrene som bruker tid og ressurser sammen med barnet, interesserer seg for barnets aktiviteter og sørger for varme og omsorg til barnet (Grolnick mfl. 1997:147).

Forskningsresultatene som Baumrind presenterer, gir ingen direkte informasjon om hvor mye tid og ressurser foreldrene bruker på barna, og i hvilken grad de interesserer seg for barnas aktiviteter. Baumrind har imidlertid funnet at autoritære foreldre er mindre varme og omsorgsfulle enn foreldre innenfor de andre foreldrestilene. De støtter barnet i liten grad, har mindre kontakt med barnet og oppfordrer ikke til en gjensidig dialog der barna kan komme med sine synspunkt (Baumrind 1967). De er mindre lyttende og respekterende for barnas perspektiv og følelser. Foreldrene bruker færre forklaringer for barnet på hvorfor bestemte regler må følges (Baumrind 1967; Baumrind 1971). Vi kan argumentere for at den lave autonomistøtten og strukturen i oppvekstmiljøet til barn av autoritære foreldre også fører til at de bruker mindre tid og ressurser på barna. Det kan antas at det krever mer tid og ressurser å sette grenser for barna, være forklarende og omsorgsfulle, slik som autoritative foreldre.

Baumrind refererer til forskningsfunn av Rosen og D'Andrade som viser at høye modenhetskrav som stilles av foreldrene, kan gi positive konsekvenser som større selvtillit og livsglede dersom foreldrene også er støttende og omsorgsfulle (Rosen og D'Andrade i Baumrind 1967:60). Autoritative foreldre passer inn under denne beskrivelsen. De stiller høye krav, men er også en støtte for barna når barna opplever nederlag. Til sammenligning viser ikke de autoritære foreldrene barna så mye varme, omsorg og støtte, men modenhetskravene de stiller, er allikevel høye (Baumrind 1967; Baumrind 1971). Det vil kunne føre med seg lavere selvtillit og mindre livsglede. Forskningen Baumrind viser til, kan støttes av selvbestemmelsesteorien, som viser at lav omsorg og støtte fra det sosiale miljøet kan føre til at barna ikke får tilfredsstilt sitt behov for sosiale relasjoner. En ikke-optimal tilfredsstillelse av dette behovet kan føre til lavere velvære, som for eksempel mindre livsglede (Ryan & Deci 2001). Samtidig kan lite støtte og omsorg fra foreldrene føre til at barna får en lavere følelse av kompetanse fordi de ikke støttes opp i sine forsøk på å leve opp til kravene fra det sosiale miljøet (Deci & Ryan 1991).

I 1971-studien til Baumrind skårer de autoritære foreldrene, spesielt fedrene, noe høyere på avvisning av barnet i forhold til autoritative og gruppene beskrevet som ettergivende foreldre. Dette innebærer at foreldre er kalde, uimottakelige og gjør seg utilgjengelig når deres forventninger ikke blir innfridd (Baumrind 1971). Baumrind kom også fram til at det finnes en undergruppe av autoritære foreldre. Denne undergruppa skiller seg fra de andre i forhold til at de i enda større grad opptrer avvisende mot barna. De kalles autoritære og avvisende-forsømmende (Baumrind 1971). Lav grad av omsorg og høy grad av avvisning skaper ifølge Deci og Ryan ikke et optimalt miljø for tilfredsstillelse av barnets grunnleggende behov for sosiale relasjoner (Grolnick mfl. 1997).

Foreldrenes varme og nærhet til barnet vil også kunne svekkes gjennom at foreldrene bruker betinget omsorg (Baumrind 1967; Baumrind 1971). Det å trekke tilbake omsorg og kjærlighet fra barnet dersom barnet ikke handler i tråd med foreldrenes forventninger, antar vi også kan være med på å skape distanse mellom barn og foreldre som ødelegger for den trygge relasjonen. Barnets grunnleggende psykologiske behov for sosiale relasjoner vil da ikke bli tilfredsstilt (Deci & Ryan 1985).

Vi trekker fra diskusjonen den slutning at autoritære foreldre ikke oppfyller de krav som selvbestemmelsesteorien setter til optimalt involverte foreldre. De bruker mindre tid og ressurser og er mindre varme, omsorgsfulle og støttende enn autoritative foreldre. Det viser seg blant annet gjennom avvisning av barnet og bruk av betinget omsorg. Det er derfor en mulighet at behovet for sosiale relasjoner ikke blir tilfredsstilt.

Barnas atferd

I diskusjonen ovenfor har vi sett at autoritære foreldre kan sies å ikke tilfredsstille barnets grunnleggende psykologiske behov for autonomi, kompetanse og sosiale relasjoner på en optimal måte gjennom sin oppdragsatferd. De er for kontrollerende og for lite omsorgsfulle til å kunne oppfylle kravet til selvbestemmelsesteorien om autonomistøtte, struktur og involvering. Deres oppdragspraksis kan derfor være med på å hindre utvikling av selvbestemmelse og subjektivt velvære i barnet. I selvbestemmelsesteorien innebærer subjektivt velvære en følelse av selvbestemmelse gjennom at våre behov for autonomi, kompetanse og sosiale relasjoner er tilfredsstilt. Det gir en følelse av glede og vitalitet (Reis mfl. 2000; Ryan & Deci 2001)

Resultatet som Baumrind har kommet fram til ved undersøkelse av atferd hos barna, tyder på at barna har lavere subjektivt velvære enn barn av autoritative foreldre. Baumrind beskriver barn av autoritære foreldre som mindre sosialiserte, de viser lav tilfredshet, er usikre, engstelige, viser tilbaketrekning eller fiendtlighet som reaksjon på stress, har dårligere humør og mindre samarbeidsvilje og har vansker med å knytte seg til jevnaldrende (Baumrind 1967; Baumrind 1971). Denne beskrivelsen av barna kan tas som indikasjon på en manglende indre motivasjon og manglende følelse av glede og vitalitet. Forklaringen på dette kan nettopp ligge i selvbestemmelsesteorien, som antar at dette er en konsekvens av at individet ikke har fått tilfredsstilt sine grunnleggende psykologiske behov (Grolnick & Ryan 1989). En grunn til det kan være foreldrenes kontrollerende oppdragelsesatferd. Forskning viser at grensesetting gjennom kontrollerende kommunikasjon gir lavere indre motivasjon, glede og kreativitet (Koestner mfl. 1984). Resultatene støttes av Deci mfl.. De kom fram til at mødres kontrollerende kommunikasjon svekker indre motivasjon hos barnet (Deci mfl. 1993).

Videre ser vi på hvilke aspekter ved atferden til barna som kan gi et grunnlag for å si at deres behov ikke er tilfredsstilt på en optimal måte, og at deres selvregulering og indre motivasjon derfor er lav.

Barn av autoritære foreldre viser seg ifølge Baumrind å være mindre mestringsorientert og målrettet, og mer engstelige enn gjennomsnittet (Baumrind 1967; Baumrind 1971). En grunn til denne atferden hos barna kan være at foreldrene ikke har lagt grunnlag for barnas følelse av kompetanse, autonomi og trygge sosiale relasjoner. Den ikke-optimale behovstilfredsstillelsen kan resultere i at barnet ikke føler tillit til seg selv som aktør og i mindre grad er orientert mot nye oppgaver og mål (Deci & Ryan 2000). En dårlig tilfredsstillelse av de grunnleggende psykologiske behovene svekker den indre motivasjonen (Deci & Ryan 1985). Elliot og Church har studert mestringsorientering i forhold til indre motivasjon og funnet at mestringsorientering korrelerer positivt med indre motivasjon (Elliot & Church 1997). Med grunnlag i disse resultatene kan vi anta at barna i tillegg til å ha lav mestringsorientering også har lav indre motivasjon. Dette gir støtte til vår antakelse om at autoritære foreldre ikke har tilfredsstilt behovene optimalt.

Den lave mestringsorienteringen gjør seg spesielt gjeldende hos døtre av autoritære foreldre. Baumrind fant at foreldre, spesielt fedre, er mer kontrollerende og autoritære overfor jentene enn guttene (Baumrind 1971). En mulig forklaring på at jentenes mestringsorientering er

lavere, kan derfor være at de i enda mindre grad enn guttene har fått tilfredsstilt sine behov for kompetanse og autonomi. En annen forklaring kan være at gutter og jenter kan oppfatte kommunikasjon ulikt. Deci og Ryan viser til forskning som sier at jenter oppfatter tilbakemeldinger som mer kontrollerende enn gutter (Gjesme 1972; Deci & Ryan 1985).

En studie utført av McClelland og Pilon viste at foreldre som stiller høye modenhetskrav til barnet gjennom mat og toalett-trening, hadde barn med høyere mestringsmotiv (McClelland & Pilon 1983). Autoritære foreldre stiller høye modenhetskrav, selv om de ikke er fullt så høye som hos autoritative foreldre (Baumrind 1967). Allikevel har de lav mestringsorientering (Baumrind 1971). Som vi har diskutert tidligere, hevder Baumrind, ved hjelp av andre forskningsfunn, at høye modenhetskrav i kombinasjon med høy omsorg og støtte kan gi positive konsekvenser som økt livsglede og selvtillit (Baumrind 1967:60). Det er ut fra dette en mulighet for at høye modenhetskrav også kun gir mestringsorientering i kombinasjon med omsorg og støtte. Det sier ikke studien til McClelland og Pilon noe om (McClelland & Pilon 1983). I så fall kan det være en årsak til at barna av autoritære foreldre ikke har høy mestringsorientering selv om det blir stilt høye modenhetskrav til dem. Skal man forklare det ut fra selvbestemmelsesteorien, vil man kunne si at modenhetskrav som er optimale, kan gi barnet en følelse av kompetanse. Men at foreldrene stiller høye modenhetskrav, er ikke ensbetydende med at de er optimalt autonomistøttende, strukturerende og involverte. Autoritære foreldre tilfredsstiller ikke de grunnleggende psykologiske behovene, og dette kan føre til at barnet ikke opplever mestringsorientering.

Barn av autoritære foreldre reagerte oftere med tilbaketrekning eller fiendtlighet på stressende situasjoner (Baumrind 1967). De var lite samarbeidsvillige og mer fiendtlige og aggressive. Sønnene til autoritære foreldre viste seg derfor å være mindre sosialt ansvarlige enn gjennomsnittet av barna og døtrene av autoritære foreldre. Baumrind tolker denne atferden som en konsekvens av at autoritære foreldre former sine barn til å adlyde gjennom å skape frykt i barnet for negative sanksjoner. Denne type oppdragelse gir ikke barnet god kunnskap om forholdet mellom årsak og virkning som kan overføres til andre situasjoner. Baumrind mener med dette at barnet ikke lærer å regulere egne handlinger, noe som vises ved at barn av autoritære foreldre i liten grad kontrollerer egne følelser i stressituasjoner (Baumrind 1971). Ut fra et selvbestemmelsesteoretisk perspektiv vil man kunne forklare atferden med at disse foreldrene ikke gir barnet autonomistøtte og struktur gjennom oppdragelsen og derfor ikke tilfredsstiller barnets behov for autonomi og kompetanse. Barna opplever stor grad av ytre regulering fra sine foreldre og lærer kun å gjøre det som er

forventet av dem. Forskning Deci og Ryan viser til, antar at ytre regulering påvirker en internaliseringsprosess slik at sosial ansvarlighet ikke blir integrert hos barna. Dette fører med seg at de i mindre grad er selvregulerte (Deci & Ryan 1985). De har ikke identifisert eller integrert sosialt ansvarlig atferd og handler derfor ikke i tråd med dette ut fra en indre regulering. Det kan være grunnen til at de reagerer på stress med tilbaketrekning eller fiendtlighet.

Baumrind argumenterer ved hjelp av tidligere studier for at barn av foreldre som stiller høye krav, men som legger restriksjoner på barnets autonomi og ikke bruker rasjonelle metoder for kontroll, ofte gjør opprør mot sine foreldre (Baumrind 1971). Den atferden sønnene av autoritære foreldre viser ved at de er mer fiendtlige, aggressive og mindre medgjørlike enn gjennomsnittet for disse barna, spesielt i forhold til barn av autoritative foreldre, kan tolkes som et opprør (Baumrind 1971). Baumrinds antakelser kan støttes av selvbestemmelsesteorien. Det er en mulighet for at en ikke-optimalt utviklet internaliseringsprosess kan føre til opprør, som en konsekvens av at man ikke har følelse av kompetanse og selvbestemmelse i sine handlinger, og heller ikke har den optimale sosiale relasjonen å støtte seg til.

Ifølge Baumrind er døtrene autoritære foreldre noe mer sosialt ansvarlige enn sønnene. Jentene er mer vennlige og samarbeidsvillige. Samtidig er de mindre uavhengige enn guttene. Dette innebærer at de er mindre dominerende enn andre jenter, og i forhold til døtre av autoritative foreldre er de mer underdanige (Baumrind 1971). Man vil kunne tolke denne atferden i den retning at jentene er veloppdragne. Ut fra et selvbestemmelsesteoretisk perspektiv kan man finne at denne atferden ikke nødvendigvis kun har positive følger for barnet. At jentene er mer underdanige, kan henge sammen med at de er mindre selvbestemte og indre regulerte. Deres vennlige og medgjørlike atferd er ikke nødvendigvis selvbestemt. En ikke-optimal utvikling av internaliseringsprosessen kan føre til at jentene handler ut fra et introjeksjonsnivå. De handler da i så fall ut fra et indre press i form av samvittighet og ego-involvering. Å ikke være vennlig, samarbeidsvillig og lite dominerende vil gi barnet en dårlig samvittighet som de prøver å unngå. Foreldrene setter klare krav til barnet, og er positive til bruk av straff dersom forventningene ikke innfris (Baumrind 1971). Å handle ut fra en ytre motivasjon kan innebære at man styrer sine handlinger for å unngå straff. Deci og Cascio kom fram til at unngåelse av straff er en form for ytre regulering som påvirker den indre motivasjonen negativt (Deci & Cascio i Koestner mfl. 1984:233–234). Dette vil Deci og Ryan hevde at er et utfall av at foreldrene ønsker å kontrollere barnets atferd. På denne

måten skaper de et ytre motivert handlingsmønster hos barnet som her viser seg ved at barnet handler ut fra å unngå dårlig samvittighet, lav selvfølelse og straff. Underdanigheten hos jentene kan være et resultat av dårlig behovstilfredsstillelse som gir lav selvbestemthet og motivasjon på introjeksjonsnivå. Siden introjeksjonsregulering er preget av hva man må, bør og skal gjøre og ikke innebærer selvbestemmelse, kan man ut fra selvbestemmelsesteoriens forskning argumentere for at det fører med seg en redusert følelse av velvære (Deci & Ryan 1991).

Motivasjon på introjeksjonsnivå, lavt velvære og ustabil selvtillit hos barn korrelerer med bruk av betinget omsorg fra foreldrene som ytre regulering (Assor mfl. 2004). Denne beskrivelsen ligner resultatene til Baumrind vedrørende barnas atferd (Baumrind 1967; Baumrind 1971). Data hos Baumrind viser at autoritære foreldrene trekker tilbake omsorg og kjærlighet, og gjør seg utilgjengelig for barnet i situasjoner der barnet ikke lever opp til deres forventninger (Baumrind 1967; Baumrind 1971). Betinget omsorg er en bruk av foreldrekontroll som hemmer internaliseringsprosessen. En konsekvens kan være at barnets motivasjon kun utvikles til et introjeksjonsnivå. Virkningen blir at barnet kun handler ut fra et indre press om å oppføre seg på en bestemt måte for å oppnå foreldrenes omsorg. Barnet føler seg ikke elsket for den det er, men for det det gjør. Forskning viser at konsekvenser av dette er ustabil selvtillit, lavere følelse av selvbestemmelse og velvære (Assor mfl. 2004; Roth mfl. 2007).

I senere forskning skiller Roth mfl. (2007) mellom positivt og negativt betinget omsorg. En negativt betinget omsorg innebærer at foreldrene gir mindre oppmerksomhet og varme ved uønsket atferd. Ut fra den informasjonen vi har gjennom Baumrinds studier, antar vi at det er den typen betinget omsorg som er mest brukt av autoritære foreldre. Negativt betinget omsorg korrelerer med ikke-regulering av følelser og mangel på akademisk engasjement (Roth mfl. 2007). En lav regulering av følelser kan sies å opptre hos sønnene av autoritære foreldre. Som Baumrind har vist, reagerer de på stress med tilbaketrekning og fiendtlighet. Døtrenes mangel på mestringsorientering og målrettethet kan sammenlignes med mangel på akademisk engasjement. Slikt engasjement er lavt hos barn som opplever en slik bruk av ytre regulering fra foreldrene sin side.

Det viser seg i Baumrinds studie fra 1971 at guttene er mindre sosialt ansvarlige og mer uavhengige enn døtrene av autoritære foreldre (Baumrind 1971). Hva kan være grunnen til at gutter og jenter skårer ulikt på målingene? Deci og Ryan mener at det er forskjell på hvordan

mennesker av ulikt kjønn oppfatter mellommenneskelig kommunikasjon. De viser til at kvinner er mer følsomme for å bli kontrollert av positiv tilbakemelding i form av ros. Kvinner opplever ros som en kontrollerende form for kommunikasjon, mens menn opplever det som informativ kommunikasjon (Deci & Ryan 1985). I tillegg peker Gjesme på at jenter har en større tendens til å undervurdere seg selv enn gutter (Gjesme 1972). At de ikke tør å stole på egne avgjørelser, kan også være en mulig forklaring på hvorfor jentene skårer lavere enn guttene på uavhengighet og sosial ansvarlighet.

Ut fra det vi vet om autoritære foreldre i forhold til deres kommunikasjonsmetode, høye krav og lav omsorg, kan vi anta at den tilbakemeldingen de gir barnet, både kan være positiv og negativ, men allikevel kontrollerende. Kontrollerende kommunikasjon får en til å føle seg presset til å tenke, føle og oppføre seg på en bestemt måte, og bekrefter ikke individets autonomi (Deci mfl. 1993; Deci & Ryan 1985). Det kan være at jenter og gutter oppfatter kommunikasjon forskjellig og oppfører seg ulikt som en konsekvens av kontrollerende tilbakemeldinger. Den sosiale ansvarligheten jentene viser, som er kombinert med underdanighet, kan være en reaksjon hos jenter på det å bli kontrollert. De reagerer ved å handle på et introjeksjonsnivå som innebærer at de føler lav selvbestemmelse og et indre press. Guttenes mindre sosialt ansvarlige atferd ved mer fiendtlige og aggressiv framreden og tilbaketrekning kan være et tegn på opprør som kan være deres måte å takle manglende autonomistøtte fra foreldrene. Deci og Ryan mener en mulig forklaring på kjønnsforskjellene i atferd ligger i sosialiseringen. Jenter blir oppdratt til å være mer avhengige av andre og mer følsomme overfor andre (Deci & Ryan 1985). Vi kan anta at de ønsker å tilfredsstille andre og derfor hemmer sin selvbestemmelse. Guttene blir oppdratt til uavhengighet og mestringsorientering (Deci & Ryan 1985). De vil derfor kunne reagere med opprør når de blir kontrollert.

Ifølge Baumrinds studier blir ikke guttene oppdratt til mer uavhengighet enn jentene, men de er allikevel mer mestringsorienterte og uavhengige enn jentene og skårer omkring gjennomsnittet for alle barna (Baumrind 1971). Baumrind argumenterer ut fra Luria og Vygotsky at barnet trenger foreldre som ønsker dialog, setter klare regler og forklarer reglene for å oppnå uavhengighet. Uavhengighet innebærer også evnen til å ta egne valg (Baumrind 1971:99). Deci og Ryan argumenterer på liknende måte. De mener at barnet er avhengig av instruksjon og tilbakemeldinger fra det sosiale miljøet og deltakelse for å utvikle internaliseringsprosessen og oppnå selvbestemmelse. De må lære kausalitet og det å ta initiativ (Deci & Ryan 1985). Resultatene hos Baumrind viser at autoritære foreldre

verken skaper et godt miljø for utvikling av uavhengighet, definert hos Baumrind, eller for utvikling av selvbestemmelse, definert hos Deci og Ryan. Det er en mulig årsak til at jenter er lite uavhengige, men det forklarer ikke hvorfor guttene skårer som gjennomsnittet på denne variabelen. Igjen kan en mulig forklaring på denne forskjellen være at foreldrene, spesielt fedrene, er mer kontrollerende overfor jenter enn gutter (Baumrind 1971). En annen mulig forklaring ifølge selvbestemmelsesteorien er nettopp dette at jenter oppfatter kommunikasjon som mer kontrollerende enn guttene (Deci & Ryan 1985).

Barn av undergruppen av autoritære foreldre, autoritære og avvisende-forsømmende foreldre, skilte seg ikke signifikant fra gjennomsnittet på atferdsvariablene, men de var noe mindre uavhengige enn andre barn, spesielt barn av autoritative foreldre (Baumrind 1971). En lav følelse av selvbestemmelse kan være et resultat av at behovene her ikke er optimalt tilfredsstilt, ved lite autonomistøtte og struktur og spesielt ved lav involvering og omsorg fra foreldrene.

Vi antar i vår diskusjon at autoritære foreldre ikke tilfredsstiller de grunnleggende psykologiske behovene for autonomi, kompetanse og sosiale relasjoner på en optimal måte. Barnas væremåte gjenspeiler på flere områder denne antakelsen. Lav mestringsorientering og målrettethet, tilbaketrekking eller fiendtlighet som reaksjon på stressende situasjoner, lav sosial ansvarlighet hos gutter og høyere sosial ansvarlighet og underdanighet hos jenter har vi tolket som tegn på lav indre regulering hos barnet. Vi har også funnet beskrivelser av atferd som tyder på lavere velvære.

Oppsummering

Autoritære foreldre gir ikke et oppvekstmiljø som er preget av autonomistøtte, struktur og involvering fra foreldrene på den måten selvbestemmelsesteorien mener er optimalt for god internalisering og utvikling av selvbestemmelse. Deres oppdragelse er preget av sterk kontroll, dårlig dialog og lav grad av omsorg og varme. Vi mener også at barnas atferd viser at foreldrene ikke har tilfredsstilt deres behov for autonomi, kompetanse og sosiale relasjoner.

6.4 Ettergivende foreldre

I denne delen diskuterer vi hvordan ettergivende foreldre tilfredsstill barnets psykologiske behov gjennom om de oppfyller de sosial-kontekstuelle dimensjonene autonomistøtte, struktur og involvering (se tabell nr. 3). Videre diskuterer vi hvordan dette kan prege barnets atferd og velvære.

I 1971-studien fant Baumrind flere enn en gruppe foreldre som passet inn under definisjonen av ettergivende foreldrene. Baumrind fant det nødvendig å dele inn de som passet inn under definisjonen i tre ulike grupper av ettergivende foreldre. Alle gruppene passet inn under beskrivelsen lav foreldrekontroll og høy omsorg, men skilte seg fra hverandre i forhold til oppfordring til ikke-konformitet, grad av passivitet, kontroll og selvtillit (Baumrind 1971). De to gruppene som betegnes som 'ikke-konforme' og 'ikke-konforme – ettergivende', skårer høyere på ikke-konformitet og oppfordring til individualitet og uavhengighet enn den tredje gruppen, som kalles 'ettergivende' (Baumrind 1971). De 'ettergivende' mødrene har lavere selvtillit enn andre mødre, og foreldrene er mer usikre (Baumrind 1971; Baumrind 1967). Vi tolker det slik at den lave kontrollen og relativt høye omsorgen og støtten som blir gitt av 'ikke-konforme' og 'ikke-konforme – ettergivende', kan være en konsekvens av et bevisst valg for at barna skal lære å bli mer uavhengige, lære å ta egne valg og styre sitt eget liv. Det er mulig at foreldrene ønsker å minimere bruken av kontroll.

Den samme oppdragelsesatferden kan hos den 'ettergivende' gruppen, heller tolkes i den retning at foreldrenes usikkerhet i oppdragerrollen fører til at de føler seg mindre kompetente til å sette krav og grenser, og å ta avgjørelser. Det kan tenkes at de derfor mister noe av kontrollen over barnet. Holdningene til 'ettergivende' foreldre tilsier at de i noe større grad enn 'ikke-konforme' og 'ikke-konforme – ettergivende' ønsker en mer autoritær foreldrerolle. Samtidig er de frustrerte over manglende kontroll over barnet (Baumrind 1971).

Usikkerheten til foreldrene kan også være en årsak at de ikke ønsker at barnet skal gjøre opprør. Derfor føyer de seg i stor grad etter barnets ønsker. Til støtte for dette argumentet viser vi til Baumrinds funn som sier at denne foreldregruppen unngår konfrontasjoner med barnet og lar seg presse av barnet (Baumrind 1971). Vi tolker det slik at denne usikkerheten kan settes i sammenheng med *fear of failure*; angst for å mislykkes. Det å mislykkes kan

forbindes med følelse av nederlag, skam og inkompetanse som de forsøker å unngå (Elliot & Thrash, under utgivelse).

Utgangspunktet for diskusjonen vil i hovedsak være den generelle definisjonen på ettergivende foreldre, og resultatene fra 1967. I tillegg vil vi ta opp forskjellene i de ulike gruppene i resultatet fra 1971 der disse er sentrale for diskusjonen.

Autonomistøtte

Deci og Ryan antar at et oppdragelsesmiljø er autonomistøttende hvis foreldrene sørger for valg som er passende for utviklingsnivået, oppmuntrer til selv-initiering, minimerer bruk av kontroll og tar hensyn til den andres perspektiv og følelser (Grolnick mfl. 1997:147).

Ifølge Baumrinds forskning er ettergivende foreldre mindre kontrollerende enn både autoritative og autoritære foreldre. De ønsker ikke å styre barnet med regler og grenser, og stille krav. De har høy omsorg og forståelse for barnet i forhold til autoritære foreldre, men opptrer ofte passivt og aksepterende (Baumrind 1967; Baumrind 1971). Vi vil her diskutere om disse foreldre innenfor selvbestemmelsesteoriens definisjon kan regnes som autonomistøttende.

Foreldrene stiller ikke høye krav. De oppfordrer ikke barnet til å adlyde andre og ser ikke på seg selv som en aktør som skal styre barnas atferd og tanker (Baumrind 1967; Baumrind 1971). Når foreldre benytter en ettergivende oppdragelsesstil, gir de barnet muligheten til å ta valg angående egen atferd. Dette kan virke autonomistøttende. Selvbestemmelsesteoriens krav til selv-initiering blir oppfylt i det at barna er friere til å ta egne valg og initiativ uten å bli kontrollert (Grolnick mfl. 1997; Baumrind 1967; Baumrind 1971). Foreldrene er der for dem hvis de trenger å spørre noen, men forholder seg ofte passive og aksepterende av barnets atferd dersom det ikke spør om hjelp (Baumrind 1971). Det blir derfor opptil barna å ta initiativet. Men ser vi på Deci og Ryans definisjon av autonomistøtte, finner vi at foreldrene skal legge til rette for valg. Disse valgene bør imidlertid i tillegg tilpasses barnas utviklingsnivå (Grolnick mfl. 1997; Deci & Ryan 1991). Barnet er her overlatt til å ta de fleste valg selv, uten at det er gitt betydelige grenser eller retningslinjer. I tillegg konfererer gjerne foreldrene med barnet om avgjørelser som skal tas (Baumrind 1971). Vi kan ut fra denne informasjonen argumentere for at barna tillegges valg som ikke alltid er tilpasset deres nivå. En del av avgjørelsene barna får muligheten til å ta, bør kanskje ligge hos de voksne i en oppdragelsessituasjon. Spesielt med tanke på at barna som Baumrind har studert er

omtrent fire år (Baumrind 1967; Baumrind 1971). Deci og Ryan hevder at den autonomien det sosiale miljøet gir et barn bør være moderat, og ikke overdrevet for at autonomistøtten skal være optimal (Deci & Ryan 1991). De ettergivende foreldrenes oppdragelse er ikke i samsvar med denne antakelsen, fordi autonomien gitt til barnet er overdrevet.

Selv om Baumrind beskriver ettergivende foreldre som lite kontrollerende og styrende av barnets atferd (Baumrind 1967; Baumrind 1971), kan vi, ved hjelp av selvbestemmelsesteorien, argumentere for at det ikke er tilfelle. Resultatene av 1967-studien viser at foreldrene på samme måte som autoritære foreldre brukte sin kjærlighet og omsorg manipulativt ved å trekke tilbake omsorgen, og i større grad enn andre foreldre latterliggjorde barnet dersom barnet ikke viste ønsket atferd (Baumrind 1967). Ifølge 1971-studien var det den 'ettergivende' gruppen som i størst grad avviste barna. Det innebærer at de gjør seg utilgjengelig dersom barna ikke innfrir forventningene (Baumrind 1971). Denne atferden virker kontrollerende på barna fordi de handler for å oppnå foreldrenes kjærlighet. Denne atferden kan føre til at barnas selvregulering stopper på introjeksjonsnivå, som fører med seg lav selvbestemmelse og indre motivasjon og svekket subjektivt velvære (Assor mfl. 2004; Roth mfl. 2007).

Som tidligere skrevet fant Baumrind i 1971 tre grupper av ettergivende foreldre, og dette kan gi oss ulike forklaringer på foreldrenes minimale bruk av kontroll. Hos gruppene som Baumrind kaller 'ikke-konforme' eller 'ikke-konforme – ettergivende', kan minimal bruk av kontroll være en mulig konsekvens av foreldrenes oppfordring til individualitet og ikke-konformitet hos barna (Baumrind 1971). Hos foreldregruppen som betegnes som 'ettergivende' kan usikkerheten til foreldrene (Baumrind 1967) og den lave selvtilliten til mødrene (Baumrind 1971) være en grunn til lav foreldrekontroll.

Ettergivende foreldre er flinkere til å innta barnets perspektiv og følelser enn autoritære foreldre. Dette gjelder særlig de 'ikke-konforme' og 'ikke-konforme – ettergivende'. De oppfordrer barnet til individualitet og uavhengighet. Foreldrene ønsker å ha dialoger med barna, lytte til dem og ta deres meninger på alvor. De fremmer også ikke-konformitet i barnet (Baumrind 1971). Deres oppdragelsespraksis vil kunne bety at foreldrene verdsetter barnas perspektiv og meninger og virker mer bevisst rettet mot å skape individualitet hos barnet. I 1967 fant Baumrind imidlertid at foreldrene ikke i like stor grad respekterte barnas avgjørelser (Baumrind 1967). En grunn til de noe ulike funnene i 1967 og 1971 kan være at foreldrene i 1967 ikke ble delt inn i flere undergrupper. Den gruppen som i 1971 betegnes

som 'ettergivende' skårer ikke like høyt på å ta hensyn til barnas perspektiv og følelser. Ulik gruppeinndeling kan derfor være en grunn til at resultatene viser at ettergivende foreldre i 1967 samlet i mindre grad respekterer barnets avgjørelser, men allikevel viser en forståelse for barnet.

Ettergivende foreldre beskrives som lite kontrollerende. De støtter barnets selv-initiering og gir barnet muligheten til å ta valg. Men vi antar at de ut fra et selvbestemmelsesteoretisk perspektiv ikke kan regnes som like autonomistøttende som autoritative foreldre. De er imidlertid mer autonomistøttende enn autoritære foreldre. De valgene som barna får ta, kan antas å ikke være tilpasset deres utviklingsnivå. Den minimale bruken av kontroll er ikke like effektiv som hos de autoritative foreldrene, da det viser seg at de ettergivende foreldrene benytter seg av betinget omsorg. Samtidig kan de ikke sies å støtte opp om barnets perspektiv og følelser i samme grad som autoritative foreldre, men de kommer ut bedre enn autoritære foreldre. Deci og Ryan viser til at den selvbestemmelsen som blir gitt barn, må være moderat for å være optimal (Deci & Ryan 1991). Den friheten disse foreldrene gir barna, kan antas å være for stor fordi foreldrene legger for få begrensninger på barnas atferd.

Struktur

Deci og Ryan hevder at et oppdragelsesmiljø preges av struktur dersom foreldrene sørger for å kommunisere forventninger som er optimalt utfordrende for barna, sørger for rasjonaler, er forklarende og konsekvente i forhold til konsekvenser av handlinger og sørger for informativ tilbakemelding (Grolnick mfl. 1997:147).

Ettergivende foreldre stiller få krav til barna sine (Baumrind 1967; Baumrind 1971). Det gjelder særlig gruppen som kalles 'ettergivende' foreldre. Foreldrene er også lite kontrollerende ved at de gir barna få regler og grenser (Baumrind 1971). De 'ikke-konforme' og 'ikke-konforme – ettergivende' foreldrene gjør muligens dette som en del av at de oppfordrer barnet til individualitet og ikke-konformitet. Hos den 'ettergivende' gruppen kan lav kontroll være en konsekvens av usikkerhet og ikke et bevisst valg. Det innebærer uansett at disse foreldrene ikke er flinke til å kommunisere forventninger for barnet. De forventningene som de stiller, kan, som vi diskuterte i forrige delkapittel, være for utfordrende for deres nivå. Det er viktig ifølge selvbestemmelsesteorien at de forventningene som blir stilt, er klare, forståelige og optimalt utfordrende for barnets utviklingsnivå. Da har barna en mulighet til å kunne forstå hva som er forventet av dem, innfri forventningene og

oppnå en følelse av kompetanse (Deci & Ryan 1991). Det er derfor en risiko for at barn av ettergivende foreldre i mindre grad opplever en følelse av kompetanse.

Ettergivende foreldre bruker forklaringer på direktiver, men i noe mindre grad enn hos de autoritative (Baumrind 1967; Baumrind 1971). Det gjelder særlig de 'ikke-konforme' og de 'ikke-konforme – ettergivende' (Baumrind 1971). Grunnen til at den 'ettergivende' gruppen bruker noe mindre forklaringer, kan være deres usikkerhet som bringer med seg en uklarthet i forhold til egen rolle som oppdrager. Bruk av forklaringer gir barnet en forståelse av årsak-virkning-forholdet ved at man får en forståelse av hvordan man kan oppnå en ønsket konsekvens og ha kontroll over hendelsene. Det gir en mulighet for å oppnå en følelse av kompetanse (Grolnick & Ryan 1989).

Foreldrene viser mindre konsekventhet i forhold til avgjørelser de tar i oppdragelsen (Baumrind 1967). De skårer lavere på konsekvent bestemtthet enn andre foreldre, som innebærer at de lar seg presse av barna. De ser på seg selv som en ressurs barna kan bruke når de vil, men ikke en aktør som skal styre barna (Baumrind 1971). At de ikke ønsker å være kontrollerende, men gi barna valg slik at de blir oppfordret til individualitet og uavhengighet, kan være en grunn til at de er mindre konsekvente. En annen grunn kan hos den 'ettergivende' gruppen igjen ligge i foreldrenes, spesielt mødrenes, usikkerhet og deres ønske om å unngå konflikt med barnet.

Kommunikasjon er kontrollerende dersom den får en til å føle seg presset til å handle, tenke eller føle på en bestemt måte (Deci & Ryan 1985:64; Deci mfl. 1993). Ettergivende foreldre bruker ikke en kontrollerende kommunikasjon for å legge press og føringer på barna. Informativ tilbakemelding innebærer at foreldrene forklarer årsak-virkning-sammenheng for barna og gir tilbakemelding på om det de gjør er riktig eller galt (Deci & Ryan 1985). Ettergivende foreldre er til en viss grad forklarende, men ikke i like stor grad som autoritative foreldre (Baumrind 1971). Derfor kan det være at foreldrene på enkelte områder gir informativ tilbakemelding. Samtidig peker Baumrind på at foreldrene er passive og aksepterende i forhold til barnas atferd. Det betyr at foreldrene er bekræftende overfor barnas atferd idet de bare er til stede, men at de ikke sier noe om at det de gjør er riktig eller galt. Forskning viser at det å ikke reagere på negativ atferd vil være med på å forsterke denne atferden. Atferd som ikke blir reagert på, regnes av barnet som tillatt atferd (Baumrind 1971). Dette svekker den informative tilbakemeldingen fordi barnet her ikke får noen forklaring eller en god rettleiding på sin atferd, men opplever foreldrenes passivitet som en

bekreftelse av atferden. Dette gir ikke barna struktur. Det kan føre til at kompetansefølelsen blir svekket, fordi barna ikke lærer atferd som er sosialt akseptert. Dermed vil riktige holdninger ikke kunne internaliseres (Deci & Ryan 1985; Deci & Ryan 2000; Ryan & Deci 2000).

Ettergivende foreldre har færre krav og forventninger til barna enn autoritative og autoritære foreldre. De er til dels opptatte av å gi barna forklaringer, men den informative tilbakemeldingen blir svekket gjennom foreldrenes passivitet som fører til at de ikke gir dem den tilbakemeldingen som er optimal for å danne struktur. Ut fra dette antar vi at foreldrene i liten grad gir barna en struktur i oppvekstmiljøet.

Involvering

Deci og Ryan hevder at foreldre som er involverte er foreldrene som bruker tid og ressurser sammen med barnet, interesserer seg for barnets aktiviteter og sørger for varme og omsorg til barnet (Grolnick mfl. 1997:147).

Som vi har argumentert for tidligere, krever en autoritativ oppdragelse med høy struktur, autonomistøtte og trygge sosiale relasjoner mye tid og ressurser fra foreldrenes side. Vi antar at ettergivende foreldre bruker mindre tid og ressurser sammen med sine barn idet deres oppdragelsespraksis er preget av lite grensesetting og kontroll og mye selvbestemmelse til barnet. Foreldrene ser på seg selv som en ressurs barna kan bruke hvis de ønsker, men er ikke en aktiv styrer av deres atferd (Baumrind 1967; Baumrind 1971).

Ettergivende foreldres grad av kontakt med barna, og skårer på omsorgsvariabler, er lavere enn hos autoritative foreldre. De ettergivende foreldrene regnes allikevel av Baumrind som varme og omsorgsfulle, og skårer høyere på disse variablene enn de autoritære foreldrene (Baumrind 1967). Selv om de ikke har like god kommunikasjon med barnet som autoritative foreldre (Baumrind 1967), ønsker de å ha en åpen dialog med barnet og lytte og være forklarende (Baumrind 1971). Ut fra dette kan vi anta at de skaper et trygt miljø rundt barnet som er med på å tilfredsstille barnets behov for sosiale relasjoner. Men samtidig vises det til at noen ettergivende foreldre, spesielt den gruppen foreldre som er usikre på sin rolle som oppdrager, kan være avvisende overfor barnet (Baumrind 1971). De bruker sin omsorg manipulativt (Baumrind 1967). Det vil ikke ha en positiv virkning på tilfredsstillelsen av behovet for sosiale relasjoner at de mangler den tryggheten i foreldrene som viser at de elsker dem for den de er og ikke for det de gjør (Assor mfl. 2004).

Ettergivende foreldre er i mindre grad enn autoritative foreldre involverte i sine barn. De bruker mindre tid og ressurser på å danne en struktur for barnet. Deres passivitet og aksepterende holdning ovenfor barnets atferd har som konsekvens at de gir barna mye selvbestemmelse, men også at de er mindre aktive i deres liv. De kan allikevel regnes som mer involverte enn de autoritære foreldrene. Autoritære foreldre gir, i tillegg til liten bruk av tid og ressurser på barnet, heller ikke optimal omsorg og varme. Hos ettergivende foreldre er omsorgen til stede.

Barnas atferd

I diskusjonen ovenfor finner vi at ettergivende foreldre ikke optimalt tilfredsstillter barnas behov for autonomi, kompetanse og sosiale relasjoner. Behovene må tilfredsstilles for at vi skal kunne føle selvbestemmelse, indre motivasjon og velvære (Deci & Ryan 1985).

Foreldrene er for lite kontrollerende og krevende, og for passive til å skape struktur rundt barnet. Deres lave kontroll gir barnet en støtte til å være autonom med ansvar for egne valg, men det kan diskuteres om foreldrenes lave kontroll gir barnet for stor selvbestemmelse i forhold til barnets utviklingsnivå. De er involverte i barnet, men i mindre grad enn autoritative foreldre, og deres omsorg for barnet kan få negative konsekvenser gjennom bruk av betinget omsorg.

Tilfredsstillelse av våre behov gir en følelse av subjektivt velvære ved at vi føler glede og vitalitet (Ryan & Deci 2001). Til støtte for vårt argument om at ettergivende foreldre ikke tilfredsstillter barnas behov på en optimal måte, finner vi at atferden til barna kan tyde på mindre velvære. Ifølge studien fra 1967 er barna engstelige og irritable. I forhold til barn av autoritative foreldre reagerer de mer med aggressivitet eller tilbaketrekking når de blir såret. Samtidig viser de mer tilfredshet enn barn av autoritære foreldre (Baumrind 1967). I 1971 er resultatene noe annerledes. En grunn til dette kan være at Baumrind her deler de ettergivende foreldrene inn i tre grupper, og resultatene tyder på at de ulike foreldrene påvirker barna noe forskjellig.

Resultatene i 1971 av de ulike foreldregruppene innenfor definisjonen av ettergivende foreldre viser ulikhet hos barna i forhold til mestringsorientering (Baumrind 1971). I 1967 karakteriserer Baumrind barna som mindre målbevisste (Baumrind 1967). I 1971 viser hun derimot at sønner av 'ikke-konforme' foreldre er mestringsorienterte og uavhengige. Mens sønnene av den 'ettergivende' gruppen viser seg å være mindre mestringsorientert enn

gjennomsnittet (Baumrind 1971). Fordi mestringsorientering viser seg å korrelere positivt med indre motivasjon (Elliot & Church 1997), vil vi kunne argumentere for at en tilfredsstillende av barnas grunnleggende psykologiske behov legger et grunnlag for en høyere mestringsorientering hos barna (Deci & Ryan 1985). En årsak til denne forskjellen være at 'ikke-konforme' foreldre tilfredsstiller behovene bedre enn de 'ettergivende' foreldrene. De gir barna muligheten til å ta valg, selv om valgene ikke alltid er tilpasset deres utviklingsnivå. I tillegg gir de barna noe mer struktur i oppdragelsen enn den 'ettergivende' gruppen, gjennom at de i større grad benytter seg av forklaring overfor barnet (Baumrind 1971). Det kan føre til en bedre tilfredsstillende av behovet for kompetanse og dermed en økt orientering mot mestringsmål.

Døtre av den 'ikke-konforme' foreldregruppen skårer en god del lavere på mestringsorientering enn sønner av disse foreldrene (Baumrind 1971), noe som også kan tolkes som at de er mindre indre motiverte (Elliot & Church 1997). Sheldon mfl. fant i en studie at gutters velvære er mer avhengig av følelse av autonomi, mens jentenes velvære er mer knyttet til følelse av kompetanse (Sheldon mfl. 1996). Økt velvære er knyttet til indre motivasjon og selvregulering (Ryan & Deci 2001), som igjen er knyttet til høy mestringsorientering (Elliot & Church 1997). 'Ikke-konforme' foreldre gir barnet mye selvbestemmelse og autonomi. Dette styrker guttenes mestringsforventning, men den lave strukturen og tilfredsstillende av kompetansebehovet svekker jentenes mestringsfølelse. Disse jentene er også mer underdanige enn andre jenter (Baumrind 1971). Det kan være en annen indikator på at deres behov ikke er optimalt tilfredsstilt og at selvreguleringen derfor ligger på introjeksjonsnivå. De vil da være lite selvbestemte, og en konsekvens av dette kan være at de er mer underdanige andre mennesker.

Sheldon mfl. peker på at forskningsmetoden i studien bidrar til en viss usikkerhet rundt funnet om kjønnsforskjeller når det gjelder følelse av autonomi og kompetanse i forhold til velvære (Sheldon mfl. 1996). Dette argumentet får heller ikke støtte hos Baumrind, som har funnet at døtre av den 'ettergivende' gruppen skårer en god del høyere på mestringsorientering enn guttene, og nesten på linje med døtre av autoritative foreldre. Disse jentene får mindre struktur gjennom oppdragelsen som kan lede til følelse av kompetanse, men har allikevel relativt høy mestringsorientering.

Barn av ettergivende foreldre reagerer oftere med tilbaketrekning eller fiendtlighet når de blir såret enn barn av autoritative foreldre. Baumrind mener også at de har mindre

selvkontroll og selvtillit enn andre barn (Baumrind 1967). Denne atferden hos barna mener Baumrind viser lav sosial ansvarlighet. I 1971-studien var det barna av gruppen betegnet som 'ettergivende' som var minst sosialt ansvarlige ved at de var mer ulydige, provoserende mot voksne og mindre til å stole på enn barna av de andre ettergivende foreldrene (Baumrind 1971). Dette kan ha en sammenheng med at foreldrene ikke tilfredsstiller behovene på samme måte som de autoritative foreldrene gjør, spesielt gjelder dette den 'ettergivende' gruppen fra 1971-studien. Dermed antar vi at de ikke oppnår selvbestemmelse og selvregulering i like høy grad som med barn av de autoritative foreldrene. Resultatet kan være lavere selvkontroll blant annet av følelser, som gjør at de reagerer med aggressivitet og tilbaketrekning når de blir såret.

I 1967 peker også Baumrinds funn i retning av at barn av ettergivende foreldre er mer engstelige og har mindre selvtillit enn andre (Baumrind 1967). 1971-studien har ikke dette som en variabel og gir derfor ingen informasjon om det er en av de tre gruppene av ettergivende foreldre som har barn som er mer engstelige enn andre. Den gruppen av ettergivende foreldre som Baumrind kaller 'ettergivende' er usikre, og mødrene har lav selvtillit (se kap. 5.4) (Baumrind 1967; Baumrind 1971). Dette knyttet vi tidligere til at foreldrene kan være redde for å mislykkes. Elliot og Thrash (under utgivelse) har i sin studie funnet at foreldres angst for å mislykkes korrelerer positivt med barnas angst for det samme. De mener at foreldres bruk av betinget omsorg er et resultat av deres usikkerhet og gir barnet angst for å mislykkes. Spesielt peker de på at resultatene her er signifikante for mødre. Ved at foreldrene trekker tilbake sin omsorg og kjærlighet dersom barnet mislykkes, lærer barnet at nederlag er skamfullt (Elliot & Thrash, under utgivelse). Det er derfor en mulighet for at vi finner engsteligheten og den lave selvtilliten hos barn av ettergivende foreldre i hovedsak hos barn av den gruppen som betegnes som 'ettergivende' fordi det er et resultat av foreldrenes usikkerhet i oppdragerrollen og bruk av betinget omsorg. Baumrind viser at det er spesielt disse mødrene som har lav selvtillit (Baumrind 1971).

Oppsummering

Ettergivende foreldre skaper ikke et miljø for barnet som er optimalt autonomistøttende og inneholder struktur og involvering fra foreldrenes side. Ettergivende foreldre mangler kontroll over barnet. Dette kan være et resultat av et bevisst valg hos foreldrene eller et resultat av at foreldrene føler seg usikre og har mistet kontrollen. De gir barnet valg, men valgene er ikke nødvendigvis optimale for barnet fordi de blir gitt for mye ansvar.

Foreldrene er varme og omsorgsfulle, men at de er involverte, vil ikke kunne veie opp for det som mangler av autonomistøtte og struktur for barnet.

6.5 Oppsummering av diskusjonskapittel

Tabellen nedenfor viser en oppsummering av diskusjonskapittelet. Den viser en oversikt over vår tolkning av hvordan Baumrinds foreldrestiler tilfredsstillter eller svekker de grunnleggende psykologiske behovene i SDT, gjennom autonomistøtte, struktur og involvering.

Tabell nr. 5: Oppsummerende oversikt over sammenligning mellom SDT og foreldrestiler

Selvbestemmelsesteori	Autoritative foreldre	Autoritære foreldre	Ettergivende foreldre
AUTONOMISTØTTE			
Sørge for valg som er passende for utviklingsnivået.	Sørger for valg som antas å være passende for utviklingsnivået til barna.	Sørger i liten grad for valg. De valgene barna tar, er antakelig i liten grad tilpasset utviklingsnivået.	Gir barna stor grad av valg. Settes få grenser for valg og er derfor ikke tilpasset barnas utviklingsnivå.
Oppmuntre til selv-initiering.	Oppfordrer i moderat grad barna til å ta initiativet selv.	Oppfordrer i liten grad barna til å ta initiativ selv.	Oppfordrer i stor grad barna til å ta initiativet selv.
Minimere bruk av kontroll.	Benytter seg i stor grad av kontroll, men det er en strukturerende form for kontroll.	Benytter seg i stor grad av kontroll, men det er en restriktiv form for kontroll.	Kontrollerer barna i liten grad.
Ta hensyn til den andres perspektiv og følelser.	Tar i stor grad hensyn til barnets perspektiv og følelser.	Tar i liten grad hensyn til barnets perspektiv og følelser.	Tar hensyn til barnets perspektiv og følelser.
STRUKTUR			
Kommunisere forventninger som er optimalt utfordrende.	Stiller forventninger til barna som er optimalt utfordrende.	Stiller for høye forventninger. Ikke optimalt utfordrende for	Stiller lave forventninger. Ikke optimalt utfordrende for

Sørge for rasjonaler.	Sørger i stor grad for rasjonaler.	barna. Sørger i liten grad for rasjonaler.	barna. Sørger i noen grad for rasjonaler.
Forklare konsekvenser av handlinger. Vise konsekventhet.	Er i stor grad forklarende og konsekvente.	Er i liten grad forklarende, men i noen grad konsekvente.	Er i noen grad forklarende, men i liten grad konsekvente.
Sørge for informativ tilbakemelding.	Sørger i stor grad for informativ tilbakemelding.	Sørger i liten grad for informativ tilbakemelding. Gir i stor grad kontrollerende tilbakemelding.	Sørger i liten grad for informativ tilbakemelding. Tilbakemelding som blir gitt, er ofte uklar.
INVOLVERING			
Bruke tid og ressurser sammen med barnet.	Bruker mye tid og ressurser med barnet.	Bruker i mindre grad tid og ressurser med barnet.	Bruker i mindre grad tid og ressurser med barnet.
Interessere seg for barnets aktiviteter.			
Sørge for varme og omsorg.	Sørger for varme og omsorg for barna.	Sørger i liten grad for varme og omsorg for barna.	Sørger for varme og omsorg for barna.

Oppsummeringen i tabellen viser at det er de autoritative foreldrene som i størst grad oppfyller selvbestemmelsesteoriens kriterier for en autonomistøttende oppdragelsespraksis. De bruker alle de sosial-kontekstuelle dimensjonene, det vil si autonomistøtte, struktur og involvering, som ifølge SDT er viktig for å være optimalt autonomistøttende. I tillegg er det viktig for en fullstendig internaliseringsprosess og utviklingen av selvbestemmelse. I diskusjonsdelen har vi vist at barna av de autoritative foreldrene blant annet skårer høyt på selvtillit, mestringsorientering, tilfredshet og helse.

I motsetning til de autoritative foreldrene er de autoritære foreldrene kontrollerende, uten å være støttende til barnas selvbestemmelse. Vi kan si at de autoritære foreldrene ikke er autonomistøttende, fordi de ikke vektlegger autonomistøtte, struktur og involvering i sin

oppdragelse av barna. På den måten er de med på å hindre optimal internalisering og utvikling av selvbestemmelse. Atferden til barna bærer preg av at de grunnleggende psykologiske behovene ikke er tilfredsstillt. De er blant annet mindre sosialiserte, viser lav tilfredshet, de er engstelige og usikre. Resultatet av barnas atferd viser at de har mindre grad av subjektivt velvære enn barna av de autoritative foreldrene.

Til slutt har vi de ettergivende foreldrene, som i likhet med de autoritative foreldrene heller ikke er optimalt autonomistøttende, men de bruker en annen oppdragelsespraksis enn de autoritative foreldrene. De mangler kontroll over barna, noe som enten kan være et bevisst valg eller et resultat av at foreldrene føler seg usikre og har mistet kontrollen. De ettergivende foreldrene er varme og omsorgsfulle, men ifølge SDT er ikke involvering alene med på å skape en optimal autonomistøttende oppdragelseskontekst. Autonomistøtte og struktur er også nødvendig. Barn av ettergivende foreldre reagerer oftere enn barn av autoritative foreldre med tilbaketrekning eller fiendtlighet når de blir såret. De har mindre selvkontroll og selvtillit enn andre barn, og vi kan derfor anta at de har mindre subjektivt velvære enn barna av de autoritative foreldrene.

6.6 Begrensninger ved Baumrinds forskning

Det er mange faktorer som spiller inn i forbindelse med oppdragelse og barns utvikling. Vi tolker den inndelingen av foreldrestiler som Baumrind har gjort i sine studier, som en avspeiling av et oppdragelsesmønster, som viser en sammenheng med barnas atferd. Diskusjonen vår har vist at en autonomistøttende oppdragelsespraksis i et selvbestemmelsesteoretisk perspektiv kan sammenlignes med foreldrestilene i undersøkelsene til Baumrind.

I dette kapitlet vil vi ta for oss noen avsluttende diskusjonspunkter som kan være viktige å nevne i forbindelse med oppdragelse, og som vi ser kan være begrensninger ved Baumrinds studier fra 1967 og 1971. Vi ønsker å kommentere hva som kan være årsaken til at enkelte foreldre er autonomistøttende mens andre er kontrollerende, og hva det kan si for barna at foreldrene praktiserer ulike foreldrestil. Det kan tolkes som en mangel at Baumrind ikke har tatt hensyn til slike forhold i sine studier. I dette kapitlet ønsker vi å trekke fram selvbestemmelsesteorien, for å se om den kan utfylle Baumrinds forskning på dette området.

I tillegg vil vi vise til andre oppdragelsesteoretikere som viser til mangler i studiene på foreldrestiler.

Faktorer som kan påvirke foreldres bruk av kontroll

Et spørsmål som kan være relevant i forhold til foreldrenes oppdragelsesstil er hvorfor noen foreldre er mer autonomistøttende mens andre er mer kontrollerende. Enkelte foreldre har et ønske om å være autonomistøttende selv om de oppdrar barnet på en kontrollerende måte (Grolnick & Apostoleris 2002). I den forbindelse er det interessant å se på hvilke faktorer som kan påvirke foreldrenes atferd overfor barna.

Ytre stress og press kan påvirke foreldre til å handle mer kontrollerende eller mer ettergivende. Foreldrenes bekymringer og stress kan stjele tid og krefter, slik at de ikke klarer å være like autonomistøttende overfor barna som de egentlig ønsker. De ytre faktorene som påvirker foreldrene, kan gjøre dem mer selvfokuserte, og de glemmer å ta barnas perspektiv. Tidspress i hverdagen er også en faktor som kan spille inn, og som kan føre til at foreldrene tar avgjørelser og løser problemer for barna, noe som kan oppleves som kontrollerende (Grolnick & Apostoleris 2002). Det vil si at foreldre som i utgangspunktet ønsker å være autonomistøttende, kan bli hemmet av sin egen situasjon, og det kan påvirke deres atferd overfor barna. I tillegg er interaksjonen mellom foreldre og barn også en viktig faktor. I forbindelse med relasjoner i kapittel 3.5 viste vi til Grolnick mfl., som hevder at barn er med på å skape sin egen oppdragelseskontekst. Barnas atferd kan være med på å påvirke foreldrenes bruk av kontroll (Grolnick mfl. 1997).

Deci og Ryan (1987) viser til et eksempel i forbindelse med forholdet mellom lærer og elev. Hvis en elev opplever læreren sin som kontrollerende, kan det være større sjanse for at eleven oppfører seg på en måte som påvirker læreren til å bli mer kontrollerende overfor vedkommende. Dette fører til et bestemt interaksjonsmønster mellom læreren og eleven. Det samme eksemplet kan gjelde i forbindelse med interaksjonen mellom foreldre og barn (Deci & Ryan 1987). Mønsteret samsvarer med flere studier. Helt fra 1960-tallet og fram til i dag har flere forskere kommet fram til at barn og voksne påvirker hverandre i en interaksjon. Det har vist seg at barn som er samarbeidsvillige, som gjør sine plikter og oppgaver, oftere mottar autonomistøtte enn de barna som er lite samarbeidsvillige, som tester foreldrenes tålmodighet, og som ikke tar ansvar for plikter og oppgaver. De sistnevnte barna opplever oftere kontroll fra foreldrene (Grolnick & Apostoleris 2002). Med utgangspunkt i at det er en

interaksjon som fører til gjensidig påvirkning mellom foreldre og barn, er det grunn til å anta at søsken kan bli behandlet forskjellig, avhengig av hvordan de påvirker foreldrene med sin atferd.

Eksemplene over viser at det kan være flere årsaker til at foreldre er kontrollerende overfor barna sine, og at graden av kontroll påvirkes av livssituasjonen til både foreldre og barn. En annen viktig faktor er foreldrenes ego-involvering. Helt siden Ryan i 1982 presenterte konsekvensene av ego-involvering, har flere studier støttet Ryans hypoteser og resultater om at ego-involvering svekker indre motivasjon gjennom indre stress og press (Deci & Ryan 1985; Grolnick & Apostoleris 2002). Foreldre som er ego-involverte i barna sine, ønsker at barna skal oppføre seg på en bestemt måte, slik at det kan slå positivt tilbake på foreldrene. Det vil si at ego-involverte foreldre vil ta æren for barnas atferd og mestring. For foreldrene kan det være et bevis for omverdenen på at foreldrene har lyktes som oppdragere eller at barna har arvet deres gode egenskaper. Dette kan være med på å styrke foreldrenes selvtillit, men det avhenger av om barna oppfører seg slik de selv ønsker. Mislykkes de i dette, kan konsekvensen bli at foreldrene får svekket selvfølelse, og at de viser skuffelse overfor barnet. Foreldres ego-involvering kan få betydning for deres interagering med barna. De kan bli mer kontrollerende for å påvirke utfallet av barnas atferd (Grolnick & Apostoleris 2002).

Foreldrenes ego-involvering kan i tillegg føre til bruk av betinget omsorg, som har vist seg å få negative psykologiske utfall for barna (Assor mfl. 2004). De kan havne i en introjeksjonsregulering, der atferden er regulert av å unngå feil, skyld og usikkerhet, og de blir ytre motiverte for sine handlinger (Ryan & Deci 2000). Dette kan være med på å forklare resultatene i studien til Baumrind fra 1971, som viser at autoritære foreldre utøver mer restriktiv kontroll enn andre foreldre. Dette fører til ytre motiverte barn som handler på bakgrunn av forventninger og press fra foreldrene. Det kan være grunn til å anta at de autoritære foreldrene er mer ego-involverte i barna sine enn for eksempel de autoritative foreldrene.

Foreldre med ulik foreldrestil

Baumrind diskuterer verken i 1967- eller 1971-undersøkelsen om foreldre innenfor samme familie opptrer med samme foreldrestil. Vi kan derfor ikke si noe konkret om hun har undersøkt familier med lik foreldrestil eller ikke. I en senere studie fant hun at det i 124 familier av totalt 129 familier som var med i undersøkelsen, var 76% overensstemmelse i

oppdragelsen mellom foreldrene (Baumrind 1991). Fletcher mfl. hevder det kan være flere årsaker til at Baumrind gjør funn som indikerer at mange foreldre opptrer med lik foreldrestil. For det første argumenterer de for at par ofte velger hverandre ut i fra like verdier og tenkemåter, og for det andre at par påvirkes av hverandre og blir mer like over tid. I tillegg hevder de at ulikheter i oppdragelsen kan ha en sammenheng med problemer i ekteskapet, og at det i verste fall kan ende med skilsmisse, til tross for at uoverensstemmelse i foreldrestilen ikke nødvendigvis er årsaken til ekteskapsbruddet (Fletcher mfl. 1999).

Fletcher mfl. kritiserer forskning gjort på foreldrestiler ved å hevde at den ikke tar hensyn til overensstemmelse, og enda mindre til uoverensstemmelse mellom foreldre. De er opptatt av å se om overensstemmelse eller uoverensstemmelse kan påvirke barna i positiv eller negativ retning. I tillegg er de opptatt av at oppdragelsen kan virke forskjellig på barn og ungdom. De hevder at de fleste studier av foreldres overensstemmelse i foreldrestil har blitt gjort på yngre barn, og at resultatene ofte viser at små barn har best av at foreldrene er enige i oppdragelsen. Det er ikke sikkert det samme gjelder for ungdommer. De argumenterer for at ungdommer har en annen kognitiv evne til å sette seg inn i foreldrenes situasjon. De kan forstå at mennesker tenker ulikt, og vil på den måten kunne klare å sette seg inn i foreldrenes uoverensstemmelse i oppdragelsen, noe som kan være vanskeligere for små barn (Fletcher mfl. 1999).

I Baumrinds studier fra 1967 og 1971 er barna i undersøkelsene rundt fire år. Vi vet som nevnt ikke noe om overensstemmelse i bruk av foreldrestil, noe som kunne være interessant i forhold til barnas atferd. Likevel viser resultatene i studien at det er et generelt mønster i barnas atferd knyttet til de ulike foreldrestilene (Baumrind 1967; Baumrind 1971). I et selvbestemmelsesteoretisk perspektiv kan atferden til barn forandres når de sosiale påvirkningene forandres. Når barn blir eldre, er det flere sosialiseringssagenter som påvirker deres atferd og utvikling, mens det i de første barneårene i de fleste tilfeller er foreldrene som har størst påvirkning på barna (Grolnick mfl 1997). Som vi har vist tidligere, har flere undersøkelser kommet fram til at det er mange ytre faktorer som påvirker foreldrenes væremåte overfor barna, og det kan være grunn til å tro at foreldre kan endre foreldrestil underveis i barnas oppvekst, avhengig av for eksempel livssituasjon. Perioder med økonomiske problemer, overtidsarbeid, sykdom, sorg eller lignende kan tenkes å være faktorer som påvirker oppdragelsen. Mødre og fedre kan i tillegg påvirkes ulikt av slike faktorer (Grolnick & Apostoleris 2002). Det kan derfor være grunn til å anta at foreldre i familier som er utsatt for mye ytre press og stress, oftere vil opptre med ulik foreldrestil.

Barnas atferd kan i tillegg forandres etter hvert som de utvikler seg i samspill med andre. Det kan føre til en annerledes interaksjon mellom foreldre og barn. En periode da det kan være grunn til å tro at interaksjonen mellom foreldre og barn kan endre seg, er i ungdomstiden. Ifølge resultatene i studien til Fletcher mfl. er det ikke skadelig at foreldrene er ulike i oppfatningen av oppdragelsen av barna i ungdomstiden, men forskningen viser at for å få positive konsekvenser bør den ene forelderen ha en autoritativ foreldrestil. Resultatene indikerer at den beste kombinasjonen, hvis foreldrene har ulik foreldrestil, kan være en autoritativ og en ettergivende forelder. Begge foreldrestilene skårer høyt på respons, noe som kan føre til følelse av kompetanse og trygghet. Ungdommene som hadde foreldre med denne kombinasjonen av foreldrestiler, hadde bedre selvtillit og tro på egne valg, som ifølge Fletcher mfl. kan overføres til høy akademisk kompetanse (Fletcher mfl. 1999) Tar vi utgangspunkt i resultatene fra denne studien, ser vi at de tre grunnleggende behovene er dekket. Det vil si at de kravene SDT stiller til tilfredsstillende av behovene, samsvarer med funnene i studien. Baumrind sier ikke noe om kombinasjonen av stilene, siden hun ikke går inn på at foreldre kan ha ulik stil innad i familien. Hadde hun gjort en undersøkelse over flere år, kunne Baumrind sett om foreldrene endret foreldrestil underveis i barnas oppvekst og om det kunne ha en virkning på barnas atferd.

7. Avslutning

I denne oppgaven har vi fokusert på begrepet 'autonomistøtte' hos Deci og Ryan, og begrepet 'foreldrestiler' hos Baumrind. Vi har sett på i hvilken grad foreldrestilene støtter eller svekker tilfredsstillelsen av autonomi, kompetanse og relasjoner, og hvilken sammenheng det er mellom det og individets subjektive velvære. For å svare på vår problemstilling og samtidig gjøre en forsvarlig avgrensning av oppgaven har vi forsøkt å se etter et mønster i foreldrestilene til Baumrind, som kan fortelle noe om de støtter eller svekker individets grunnleggende psykologiske behov. Hensikten har vært å forsøke å danne et bilde av hvordan foreldrenes oppdragelse kan påvirke tilfredsstillelsen av behovene, utviklingen av selvbestemmelse, velvære og følelsen av å være aktør i eget liv.

Vi har vist at selvbestemmelsesteorien vektlegger påvirkningen fra det sosiale miljøet på utviklingen av individets selvbestemmelse. Forskning innenfor SDT baserer seg blant annet på kausale problemstillinger, ved at de undersøker hvilke faktorer i det sosiale miljøet som er med på å påvirke individets selvregulering, selvbestemmelse og subjektive velvære. I motsetning til SDT viser Baumrinds studier fra 1967 og 1971 kun korrelasjoner. Det vil si at det ut fra resultatene ikke foreligger en sammenheng mellom årsak-virkning. Den kausale indre validiteten, vurdert ut fra Bollens definisjon, er dårlig. Resultater fra forskning innenfor SDT og korrelasjonene i studiene til Baumrind har dannet grunnlaget for en diskusjon om det likevel kan være en kausalitet, og ikke bare en sammenheng, mellom foreldrestiler og barnas atferd og velvære. Gjennom vår diskusjon har vi vist at SDT kan gi støtte til at foreldrestilene også kan ha en påvirkning på barnas atferd. I tillegg har vi vurdert om det er en sammenheng mellom 'autonomistøtte' hos Deci og Ryan og begrepet 'foreldrestiler' hos Baumrind.

I vår diskusjon av SDT og Baumrind er det de autoritative foreldrene som kommer best ut. Det er også den foreldrestilen som Baumrind konkluderer med er den beste for barna. Vi har kommet fram til at de autoritative foreldrene oppfyller selvbestemmelsesteoriens krav til å være autonomistøttende foreldre, ved at de i stor grad sørger for både autonomistøtte, struktur og involvering. Studier innenfor SDT har gjort funn som viser at barn av autonomistøttende foreldre er de som får tilfredsstillt behovet for autonomi, kompetanse og sosiale relasjoner på best mulig måte. Disse barna er mer selvbestemte, indre motiverte, har mer selvtillit, tilfredshet og bedre helse enn andre barn. Det viser at autonomistøttende

foreldre kan påvirke barnets subjektive velvære. Dette er resultater som vi har sett er i overensstemmelse med resultatene av barnas atferd, som vi finner i Baumrinds undersøkelser. Vi tolker det slik at verken de autoritære eller de ettergivende foreldrene er med på å danne et oppvekstmiljø som er preget av optimal autonomistøtte, struktur og involvering. Grunnlaget vårt for en slik tolkning baseres på foreldrenes atferd, resultatene av barnas atferd og kriteriene til SDT i forbindelse med en autonomistøttende oppdragelseskontekst. Resultatene viser at barn av autoritære foreldre har lav mestringsorientering, liten målrettethet, de er tilbaketrukkne og kan oppføre seg aggressivt i stressende situasjoner. Barn av ettergivende foreldre er mindre tilfredse og har lavere selvtillit. Dette er variabler som indikerer at barna har lavere subjektivt velvære enn barn av de autoritative foreldrene. Disse funnene samsvarer med selvbestemmelsesteorien, som hevder at kontroll, lite struktur og lite involvering kan være negativt for atferd, selvregulering og subjektivt velvære.

Til tross for at studiene til Baumrind har flere begrensinger, kan selvbestemmelsesteorien være en støtte til hennes resultater. SDT har funnet resultater som viser at foreldres grad av kontroll eller autonomistøtte påvirker barnas atferd og velvære. Baumrind har kommet fram til korrelasjoner mellom foreldres oppdragelsespraksis og barnas atferd, med utgangspunkt i foreldrenes bruk av autoritet og omsorg. På samme måte kan funnene til Baumrind også være med på å gi støtte til argumentene i selvbestemmelsesteorien, om betydningen av autonomistøtte i en oppdragelseskontekst.

Ifølge selvbestemmelsesteorien er de grunnleggende psykologiske behovene universelle. De gjelder for alle mennesker til alle tider, i alle kulturer, og gjennom hele livet. Samfunnet er i stadig endring og det er også familiestrukturene. De siste tiårene har det for eksempel blitt en sterkere institusjonalisering av familien, spesielt i den vestlige delen av verden. I et selvbestemmelsesteoretisk perspektiv vil ikke behovene for autonomi, kompetanse og relasjoner forandre seg, til tross for at både familien og samfunnet er i endring. Med støtte i selvbestemmelsesteorien kan vi argumentere for at det samme kan gjelde med resultatene til Baumrind. Sammenhengene hun har funnet mellom foreldrestiler og barns atferd, vil være aktuelle i dag, fordi individets indre følelser og reaksjonsmønstre på kontroll eller omsorg ikke har forandret seg. Familiestrukturen har endret seg siden undersøkelsene i 1967 og 1971, og det har også holdninger til barn og synet på oppdragelse. Men effekten av at et menneske blir utsatt for autonomistøtte eller kontroll kan være den samme i dag som da undersøkelsene ble utført.

Det er viktig å understreke at til tross for at vi har konsentrert oss om foreldres oppdragelse av barn, er det ikke bare de som er viktige oppdragere. Eksempler på andre som kan påvirke barnas oppdragelse i dagens samfunn, er førskolelærere, lærere, SFO-ansatte og andre familiemedlemmer og personer som kan være viktige i barnas liv. Derfor kan selvbestemmelsesteorien og studiene til Baumrind være relevant for andre grupper også, ikke bare foreldre.

I denne oppgaven har vi vist at tilfredsstillelsen av autonomi, kompetanse og relasjoner er viktig for at individet skal føle seg selvbestemt og oppleve velvære. Vi har vist at individets følelse av å være aktør i eget liv har sammenheng med å føle seg selvbestemt og dermed mer tilfreds. Likevel er ikke individet alltid indre motivert, og enkelte handlinger må læres og aksepteres, til tross for at det kan oppleves urettferdig og vanskelig. Det er derfor det er viktig at internaliseringsprosessen fungerer, slik at handlingene som skal læres, vil føles som en del av selvet. Dette kan skje ved at de signifikante andre, som for eksempel foreldrene, tilfredsstill de psykologiske behovene på best mulig måte. Vi antar at dette er faktorer som ikke bare har betydning for individet, men som er viktig for samfunnet. Når mennesker er mer bevisste på egne handlinger, opptrer selvbestemt, føler seg kompetente og relaterte til andre mennesker, har forskning innenfor SDT vist at en fullstendig internaliseringsprosess av ytre verdier og normer kan være mulig. På den måten kan individet føle seg som en aktør i samfunnet, og ikke som en brikke som styres av andre. Da kan sjansen være større for at individet engasjerer seg og tar ansvar i det sosiale miljøet og samfunnet generelt, istedenfor å falle utenom.

Det er viktig å være en god oppdrager, men det betyr ikke at det er en enkel oppgave. I dagens samfunn er det rettet mye fokus mot foreldre og oppdragelse. Foreldre kan bli forvirret av alle tips og råd om hva som er en god eller dårlig oppdragelse. Forskningen vi har vist til i denne oppgaven, viser at å være autonomistøttende overfor barna er verdt et forsøk. Kunnskap om barn og oppdragelse kan skape refleksjon og bevissthet om foreldrenes oppgave som oppdrager. Fokuset på oppdragelse vil nok, og bør nok, fortsatt ha en sentral plass også i fremtiden.

Kildeliste

- Alvesson, M. & Sköldberg, K. (1994): *Tolkning och reflektion*. Sverige: Studentlitteratur, Lund.
- Amato, P. R. & Fowler, F. (2002): "Parenting, child adjustment, and family diversity." *Journal of Marriage and Family*, 64, 703.
- Assor, A., Roth, G. & Deci, E. L. (2004): "The emotional costs of parents' conditional regard: A self-determination theory analysis." *Journal of Personality*, 72:1, 47–88, Blackwell Publishing.
- Bandura, A. (1997): *Self-efficacy. The exercise of control*. USA: W. H. Freeman and company.
- Baumrind, D. (1966): "Effects of authoritative parental control on child behavior." *Child Development*, 37, 887–907.
- Baumrind, D. (1967): "Child care practices anteceding three patterns of preschool behavior." *Genetic Psychology Monographs*, 75, 43–88.
- Baumrind, D. & Black, A. E. (1967): "Socialization practices associated with dimensions of competence in preschool boys and girls." *Child Development*, 38, 291–327.
- Baumrind, D. (1971): "Current patterns of parental authority." *Developmental Psychology Monograph*, 4, nr.1 del 2, 1–103.
- Baumrind, D. (1991): "Parenting styles and adolescent development." I: R. M. Lerner, A. C. Petersen & J. Brooks-Gunn (red.). *Encyclopedia of Adolescence*, 2, 746–758. New York & London: Garland.
- Baumrind, D. (1995): *Child maltreatment and optimal caregiving in social contexts*. New York: Garland.
- Baumrind, D. (2007): URL: <http://ihd.berkeley.edu/baumrind.htm> [Lesedato: 25.03.07]
- Berger, K. S. (2001): *The developing person through the life span*. New York: Worth Publishers.
- Bollen, K. A. (1989): *Structural equations with latent variables*. New York: Wiley.
- Darling, N. & Steinberg, L. (1993): "Parenting style as context: An integrative model." *American Psychological Association*, 113, 487–496.
- Deci, E. L. & Ryan, R. M. (1985): *Intrinsic motivation and self-determination in human behavior*. New York-London: Plenum Press.
- Deci, E. L. & Ryan, R. M. (1987): "The support of autonomy and the control of behaviour." *Journal of personality and social psychology*, 53, 1024–1037.

-
- Deci, E. L. & Ryan, R. M. (1991): *A motivational approach to self: Integration in personality*. Lincoln: University of Nebraska Press.
- Deci, E. L., Driver, R. E., Hotchkiss, L., Robbins, R. J. & Wilson, I. McDougal. (1993): "The relation of mothers' controlling vocalizations to children's intrinsic motivation." *Journal of experimental child psychology*, 55, 151–162.
- Deci, E. L. & Ryan, R. M. (1993): "Die Selbstbestimmungstheorie der Motivation und ihre Bedeutung für die Pädagogik." *Zeitschrift für Pädagogik*, 39, 223–238.
- Deci, E. L., Eghrari, H., Patrick, B. C. & Leone, D. R. (1994): "Facilitating internalization: The self-determination theory perspective." *Journal of Personality*, 62, 119–142.
- Deci, E. L. & Ryan, R. M. (2000): "The 'What' and 'Why' of goal pursuits: Human needs and the self-determination of behavior." *Psychological Inquiry*, 11, 227–268.
- Diener, E. & Lucas, R. E. (1999): "Personality and subjective well-being." I: D. Kahneman, E. Diener & N. Schwartz (red.). *Well-being: The foundations of hedonic psychology*. 213–229. New York: Russell Sage Foundation.
- Diener, E., Oishi, S., & Lucas, R. E. (2003): "Personality, culture, and subjective well-being: Emotional and cognitive evaluations of life." *Annual Review of Psychology*. 54, 403–425.
- deCharms, R. (1968): *Personal causation: The internal affective determinants of behavior*. New York & London: Academic press.
- Elliot, A. J. & Church, M. A. (1997): "A hierarchical model of approach and avoidance achievement motivation." *Journal of personality and social psychology*, 72, 218–232.
- Elliot, A. J. & Thrash, T. M. (under utgivelse): *The intergenerational transmission of fear of failure*.
- Evenshaug, O. & Hallen, D. (2002): *Familiepedagogikk. Oppdragelsens hva, hvordan og hvorfor*. Oslo: Gyldendal.
- Fletcher, A. C., Steinberg, L. & Sellers, E. B. (1999): "Adolescents' well-being as a function of perceived interparental consistency." *Journal of marriage and the family*, 61, 599–610.
- Gjesme, T. (1972): "Sex differences in the relationship between test anxiety and school performance." *A Reprint from Psychological Reports*, 30, 907–914.
- Grolnick, W. S. & Ryan, R. M. (1989): "Parent styles associated with children's self-regulation and competence in school." *Journal of educational psychology*, 81, 143–154.
- Grolnick, W. S., Deci, E. L., & Ryan, R. M. (1997): "Internalization within the family: The self-determination theory perspective." I: J. E. Grusec & L. Kuczynski (red.). *Parenting and Children's Internalization of Values. A Handbook of Contemporary Theory*. 135–161. New York: John Wiley & Sons, Inc.

-
- Grolnick, W. S. & Apostoleris, N. H. (2002): "What makes parents controlling?" I: E. L. Deci & R. M. Ryan (red.). *Handbook of Self-Determination Research*. 161–181. NY, USA: University of Rochester Press.
- Heitmann, M. & Sæther, I. (1998): *Organisasjonstilknytning – Prestasjonsmotivasjon som årsak, fravær som effekt*. Hønefoss, HiBU, hovedfagsoppgave.
- Kleven, T. A. (2002a): "Begrepsoperasjonalisering." I: T. Lund (red.). *Innføring i forskningsmetodologi*, 141–183. Oslo: Unipub forlag.
- Kleven, T. A. (2002b): "Innledning". I: T. A. Kleven (red.). *Innføring i pedagogisk forskningsmetode. En hjelp til kritisk tolkning og vurdering*, 11–27. Oslo: Unipub forlag.
- Kleven, T. A. (2002c): "Data og datainnsamlingsmetoder". I: T. A. Kleven (red.). *Innføring i pedagogisk forskningsmetode. En hjelp til kritisk tolkning og vurdering*, 61–83. Oslo: Unipub forlag.
- Kleven, T. A. (2002d): "Hvordan er begrepene operasjonalisert? – Spørsmålet om begrepsvaliditet". I: T. A. Kleven (red.). *Innføring i pedagogisk forskningsmetode. En hjelp til kritisk tolkning og vurdering*, 120–138. Oslo: Unipub forlag.
- Kleven, T. A. (2002e): "Hvilke alternative forklaringer er mulige? – Spørsmålet om indre validitet". I: T. A. Kleven (red.). *Innføring i pedagogisk forskningsmetode. En hjelp til kritisk tolkning og vurdering*, 139–158. Oslo: Unipub forlag.
- Kleven, T. A. (2002f): "Hvilken kontekst er resultatene gyldige i? – Spørsmålet om ytre validitet". I: T. A. Kleven (red.). *Innføring i pedagogisk forskningsmetode. En hjelp til kritisk tolkning og vurdering*, 159. Oslo: Unipub forlag.
- Koestner, R., Ryan, R. M., Bernieri, F. & Holt, K. (1984): "Setting limits on children's behavior: The differential effects of controlling vs. informational styles on intrinsic motivation and creativity." *Journal of Personality*, 52, 233–248.
- Kvale, S. (2001): *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Gyldendal.
- Kvernbekk, T. (2002): "Vitenskapsteoretiske perspektiver." I: T. Lund (red.). *Innføring i forskningsmetodologi*, 19–78. Oslo: Unipub forlag.
- Lund, T. (2002a): "Metodologiske prinsipper og referanserammer." I: T. Lund (red.). *Innføring i forskningsmetodolog*, 79–123. Oslo: Unipub forlag.
- Lund, T. (2002b): "Generaliseringsproblematikk". I: T. Lund (red.). *Innføring i forskningsmetodolog*, 125–140. Oslo: Unipub forlag.
- McClelland, D. C. & Pilon, D. A. (1983): "Sources of adult motives in patterns of parent behavior in early childhood." *Journal of Personality and Social Psychology*, 44, 564–574.
- Nix, G. A., Ryan, R. M., Manly, J. B. & Deci, E. L. (1999): "Revitalization through self-regulation: The effects of autonomous and controlled motivation on happiness and vitality." *Journal of experimental social psychology*, 35, 266–284.

-
- Nygård, R. (1993): *Aktør eller brikke? – om menneskers selyforståelse*. Oslo: Gyldendal.
- Rand, P. (1991): *Mestringsmotivasjon. En teoristudie*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Reis, H.T., Sheldon, K. M., Gable, S. L., Roscoe, J. & Ryan, R. M. (2000): “Daily well-being: the role of autonomy, competence, and relatedness.” *Personality and Social Psychology Bulletin*, 26, 419–435.
- Roberts, M. & Steinberg, L. (1999): “Unpacking authoritative parenting: Reassessing a multidimensional construct”. *Journal of Marriage And the Family*, 61, 574–587.
- Roth, G, Assor, A., Niemiec, C. P., Ryan, R. M., & Deci, E.L. (2007 under utgivelse): *The negative emotional and academic consequences of parental conditional regard: Comparing conditional positive regard, conditional negative regard, and autonomy support as parenting practises*.
- Ryan, R. M. & Deci, E. L. (2000): “Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being.” *American Psychologist*, 55, 68–78.
- Ryan, R. M. & Deci, E. L (2001): “On happiness and human potentials: A review of research on hedonic and eudaimonic well-being.” *Annual Review of Psychology*. 52, 141–166.
- Ryan, R. M. & Lynch, J. H. (1989): “Emotional autonomy versus detachment: Revisiting the vicissitudes of adolescence and young adulthood”. *Child Development*, 60, 340–356.
- Sheldon, K. M., Ryan, R. M., & Reis, H. T. (1996): “What makes for a good day? Competence and autonomy in the day and in the person.” *Personality and Social Psychology Bulletin*, 22, 1270–1279.
- Sheldon, K. M. & Elliot, A. J. (1999): ”Goal striving, need satisfaction, and longitudinal well-being: The self-concordance model.” *Journal of personality and social psychology*, 76, 482–497
- Smith, L. & Ulvund, S. E. (1999): *Spedbarnsalderen*. Oslo: Universitetsforlaget AS.

Appendiks

Appendiks, tabell nr. 1

Oversettelse av begreper innenfor selvbestemmelsesteorien	
OVERSETTELSE	ORIGINAL
Apersonlig orientering	Impersonal orientation
Autonomi/selvbestemmelse	Autonomy
Betinget omsorg	Conditional regard
Demotivasjon	Amotivation
Involvering	Interpersonal involvement
<i>Locus of causality</i> ('årsaksplassering')	Locus of causality
<i>Organismic orientation</i>	Organismic orientation
<i>Self-concordance model</i>	Self-concordance model

Appendiks, tabell nr. 2

Oversettelse av begreper i Baumrinds forskning fra 1967	
OVERSETTELSE	ORIGINAL
Fiendtlig/uvennlig	Hostile
Foreldrekontroll	Parental control
Foreldrenes krav til modenhet hos barnet	Parental maturity demands
Foreldreomsorg	Parental nurturance
Foreldre-barn-kommunikasjon	Parent-child communication
Mønster	Pattern

Selvkontroll	Self-control
Selvsikker/selvhevdende	Self-assertive
Selvtillit	Self-reliance
Sosialisert	Socialized
Strukturert observasjon	Structured observation
Subjektivt humør (livsmot-ulystfølelse)	Subjective mood (buoyant-dysphoric)
Tilfreds	Content
Tilknytning til jevnaldrende	Peer affiliation
Tilnærmings- og unngåelsestendens	Approach – avoidance tendency
Uavhengig/uavhengighet	Independent/independence
Utforskende	Explorative
Varme	Warmth

Appendiks, tabell nr. 3

Oversettelse av begreper i Baumrinds forskning fra 1971	
OVERSETTELSE	ORIGINAL
Ansvarlig	Responsible
Autoritativ	Authoritative
Autoritativ og ikke-konformativ	Authoritative-nonconforming
Autoritær/autoritet	Authoritarian/Authoritarianism
Autoritær og avvisende-forsømmende	Authoritarian – rejecting-neglecting
Avvisende	Rejecting
Avvisende - forsømmende	Rejecting-neglecting

Berikelse av barnets miljø	Enrichment of child's environment
Dominant	Dominant
Dominerende/styrende	Domineering
Ettergivende	Permissive
Forhindrer følelsesmessig avhengighet	Discourage emotional dependency
Forhindrer umoden atferd	Discourage infantile behavior
Forventer deltakelse i husarbeid/har plikter i hjemmet	Expect participation in household chores
Fremmer ikke-konformitet	Promotes nonconformity
Fremmer uavhengighet og individualitet	Encourages independence and individuality
Gjør motstand	Resistive
Gruppe	Cluster
Ikke-konform	Nonconforming
Ikke-konformativ og ettergivende	Nonconforming-permissive
Ikke-konformitet. Ikke-tilpasning til sosiale konvensjoner.	Nonconformity
Irritert over manglende kontroll	Angered over lack of control
Konsekvent, artikulert barneoppdragelsesfilosofi	Consistent, articulated child-rearing philosophy
Konsekvent bruk av kontroll	Firm enforcement
Lett påvirkelig	Suggestible
Liten eller ingen struktur (til barnet)	Lax control
Medgjørlig	Tractable
Mestringsorientert	Achievement oriented
Målbevisst/målrettet	Purposive

Passiv-aksepterende	Passive-acceptant
Psykologisk kontroll	Psychological control
Restriktiv kontroll	Restrictive control
Samarbeidsvillig	Cooperative
Selvillit (sikkerhet) i forhold til oppdragerrollen	Self-confident, secure, potent parental behavior
Sosial ansvarlighet	Social responsibility
Strukturerende kontroll	Firm control
Styrende	Directive
Tidlig modningskrav	Early maturity demands
Uavhengig	Independent
Uimottakelig	Unresponsive
Underdanig	Submissive
Utålmodig	Impatient
Uvennlig/fiendtlig	Hostile
Vennlig	Friendly
Verbal meningsutveksling/dialog	Verbal give and take
Verdsetter konformitet	Values conformity